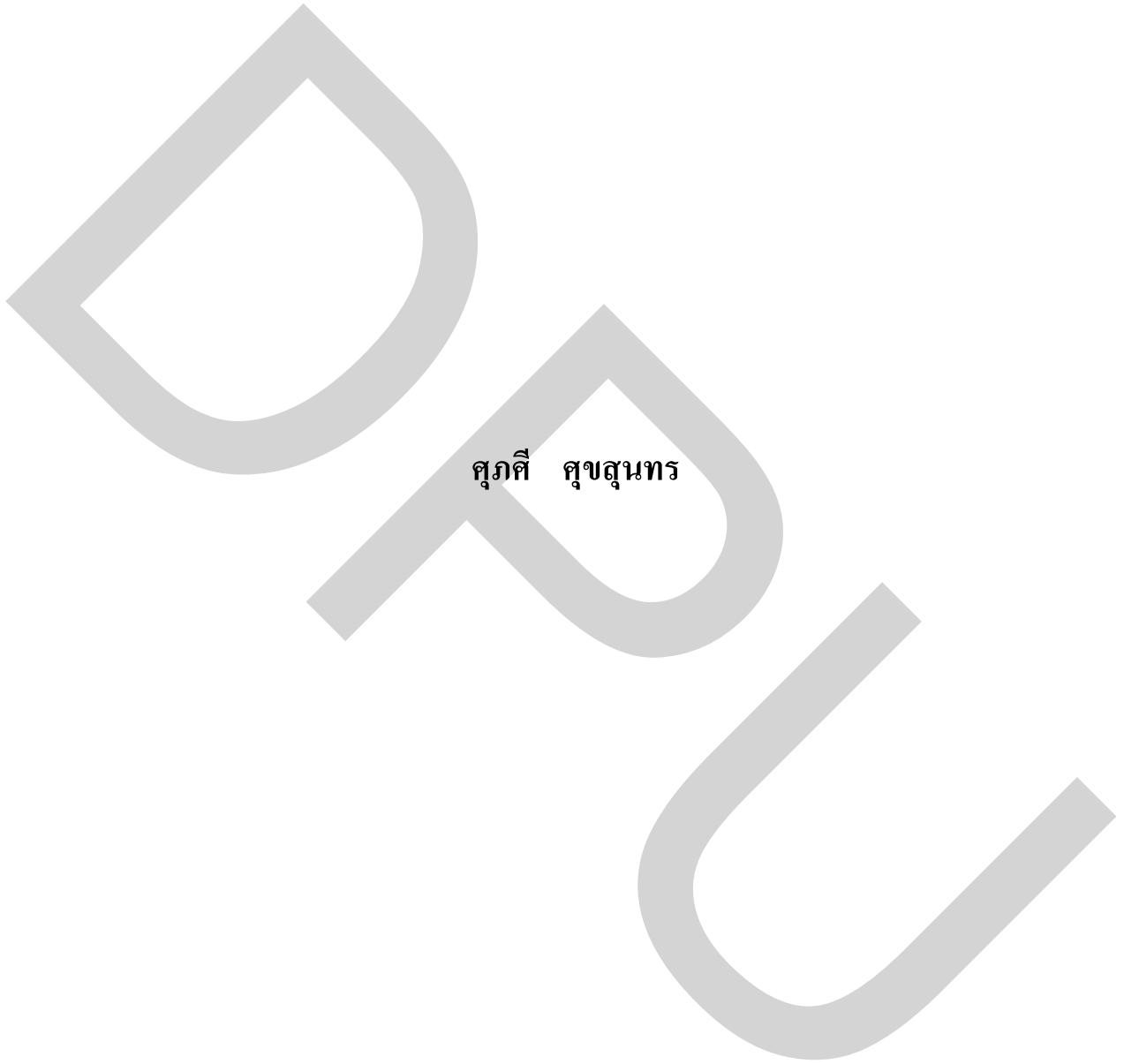

การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

**The Usage of Learning Resources to Promote Informal Education of
The Bang-Pa-In Palace**

Supasi Sooksoontorn

**A Term Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Management
College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University**

2012

กิตติกรรมประกาศ

เกล้ากระหม่อม นางสาวศุภสี สุขสุนทร ได้รับพระเมตตาจากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาดู ประทานทุนการศึกษาในหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต บัดนี้ เกล้ากระหม่อม สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวแล้ว

เกล้ากระหม่อม ขอกราบแทบเบื้องพระบาท ด้วยความสำนึกในพระกรุณาธิคุณหาที่สุด มิได้ และจะสนองพระกรุณาธิคุณ โดยการใช้วิชาความรู้ ในการพัฒนาประเทศชาติและสังคมให้ เจริญก้าวหน้าสืบไป ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากรองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว ประธานสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ ดร.วาสนา วิสฤตภา อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการ ดำเนินการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธิดา หอวัฒนกุล ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือและแบบสอบถามช่วยให้มีความถูกต้องตรงตามเนื้อหา

ผู้ศึกษานอกระบบในพระคุณบิดา มารดา เสมอมา ที่ให้การดูแล เอาใจใส่ สนับสนุน ส่งเสริม ให้ได้รับการศึกษา และให้กำลังใจ จนผู้ศึกษาประสบความสำเร็จ คุณค่า และประโยชน์ ที่ได้จากสารนิพนธ์ฉบับนี้จึงขอมอบแด่ บิดา มารดา ญาติ พี่น้อง และเพื่อน ตลอดจนผู้มีพระคุณที่ให้ความช่วยเหลือทุกท่าน

ศุภสี สุขสุนทร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๗
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มา และความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ปัญหานำวิจัย.....	4
1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์.....	6
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 การศึกษาตลอดชีวิต.....	8
2.2 การศึกษาตามอัธยาศัย.....	13
2.3 แหล่งเรียนรู้.....	16
2.4 การบริการ.....	18
2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ.....	28
2.6 พระราชวังบางปะอิน.....	30
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
3.1 การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	67
3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	70
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษา.....	70
4.2 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
5.1 สรุปการวิจัย.....	82
5.2 สรุปผลการวิจัย.....	83
5.3 อภิปรายผล.....	84
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม.....	88
ภาคผนวก.....	92
ประวัติผู้เขียน.....	100

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอินจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ.....	71
4.2 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์.....	72
4.3 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม.....	73
4.4 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม.....	74
4.5 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้ แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม.....	75
4.6 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด...	75
4.7 ความคิดเห็นการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด จำแนกรายด้าน.....	76
4.8 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของวิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไป.....	77
4.9 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของ สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการให้ข้อมูลสารสนเทศ.....	78
4.10 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก.....	79
4.11 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดภูมิทัศน์.....	80
4.12 ข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของ พระราชวังบางปะอิน.....	81

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 หอเหมมณเฑียรเทวราช(ศาลพระเจ้าปราสาททอง).....	33
2.2 พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์.....	34
2.3 พระที่นั่งวโรภายพิมาน.....	35
2.4 สภาคารราชประยูร.....	36
2.5 เรือนแพพระที่นั่ง.....	37
2.6 กระโจมแตร.....	38
2.7 สะพานตึกตา.....	38
2.8 อาคารการ์ตทหาร.....	39
2.9 พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร.....	40
2.10 พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ.....	41
2.11 หอวิฑูรทัศนา.....	42
2.12 เก๋งบุปผาประพาส.....	43
2.13 ตำแหน่งพระราชชายา เจ้าดารารัศมี.....	44
2.14 ตำแหน่งเก้าห้อง.....	45
2.15 พระตำหนักพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวิธา.....	46
2.16 พระตำหนักพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมลามารศรี พระอัครราชเทวี.....	47
2.17 เรือนเจ้าจอมมารดาแสด.....	47
2.18 เรือนเจ้าจอมเอี่ยม เอิบ อาบ เอื้อน และเจ้าจอมมารดาอ่อน (เจ้าจอมก๊ก ออ)...	48
2.19 พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า...	49
2.20 อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์.....	50
2.21 อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์.....	51

หัวข้อสารนิพนธ์	การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน
ชื่อผู้เขียน	ศุภกิติ สุขสุนทร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.วาสนา วิสฤตภาภา
สาขาวิชา	การจัดการการศึกษา
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน และศึกษาข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ตัวอย่างคือผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอินจำนวน 150 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Accidental sampling เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า ตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุมากกว่า 25 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ มีความคิดเห็นว่าพระราชวังบางปะอิน มีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์มากที่สุด นอกจากนี้ผู้เข้าเยี่ยมชมมีความพึงพอใจต่อการใช้แหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอินทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยด้าน วิทยากรและเจ้าหน้าที่ทั่วไป ด้านสื่อ เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการให้ข้อมูลสารสนเทศ ด้านการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการจัดภูมิทัศน์ ในส่วนของข้อเสนอแนะประกอบด้วย (1) ข้อเสนอแนะด้านการให้บริการ ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนจุดบริการ เครื่องดื่ม จุดพักผ่อน ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ ห้องน้ำ และถังขยะตามจุดต่าง ๆ รวมทั้ง ควรมีความชัดเจนในการแต่งกายเข้าชมพระที่นั่ง ข้อมูลรายละเอียดในแผ่นพับควรมีรายละเอียดมากขึ้น และควรมี 2-3 ภาษา ต้องมีสื่อที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพอดีตชัดเจน มีความถูกต้อง และสร้างความประทับใจได้ดี (2) ด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ควรระมัดระวังการใช้สปริงเกอร์สำหรับรดน้ำต้นไม้ตามสนามต่าง ๆ ไม่ให้รบกวนผู้เข้าเยี่ยมชม และควรจัดให้มีการแสดงการทำขนม และอาหารไทยโบราณให้นักท่องเที่ยวชม และ (3) ด้านบุคลากร ได้แก่ ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ นำชม และควรฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศน์เพิ่มเติม

Term Paper Title	The Usage of Learning Resources to Promote Informal Education of The Bang-Pa-In Palace
Author	Supasi Sooksoontorn
Term Paper Adviser	Dr. Wasana Wisaruetapa
Department	Education Management
Academic Year	2011

ABSTRACT

The research was entitled The Usage of Learning Resources to Promote Informal Education of The Bang-Pa-In Palace . The aims were: To study the usage of learning resources to promote informal education of the Bang-Pa-In palace, to study users satisfaction of the learning resources to promote informal education of the Bang-Pa-In palace, and to study suggestion sdenved from the usage of learning resources to promote informal education of the Bang-Pa-In palace. The samples were 150 visitors of The Bang-Pa-In palace and were obtained by accidental samplings. The research instrument was a questionnaire. The data were revealed by percentage, mean and standard diviation.

The results revealed that: the number of men was lower than women, and most of them were more than 25 years of age. Most of the samples received in undergraduate education and were state officials. Most of them considered that the Bang-Pa-In palace was appropriate to be learning resources in history. The level of satisfaction of the usage of learning resources to promote informal education of the Bang-Pa-In palace in four aspects was high, including speakers and general staff officers, media tools to provide information, services and facilities, and landscaping. The suggestions were as follows: (1) The suggestions on services were to provide more services (beverage, rest area, toilets, plant signs, trash bins) and dress codes for visiting the throne, (2) The suggestions on envirotnment were to be careful with sprinklers and show cooking of traditional desserts and thai cuisine, (3) The suggestions on were to have more receptionist and tour guides with more training and practice.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในโลกปัจจุบันพบว่าความต้องการเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น เพราะว่าที่ผ่านมา อาจจะมีการตอบสนองต่อการเรียนแบบท่องจำมากเกินไป แต่ในปัจจุบันในสภาพชีวิตจริงต้องการบุคคลในสังคมที่มีความสามารถในการใช้ทักษะการให้เหตุผลในระดับที่สูงขึ้นเพื่อการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งพบว่าความสามารถในทักษะดังกล่าวที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาไม่ค่อยปรากฏให้เห็นหรือมีอยู่น้อยมาก ในปัจจุบันจะพบว่าทุก ๆ คนไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ทำงานในโรงงานประกอบเครื่องจักรตามสายพานหรือทำงานที่ต้องร่วมกันคิดเป็นทีม ต่างล้วนจำเป็นต้องมีทักษะการแก้ปัญหาด้วยกันทั้งหมด ซึ่งนั่นหมายความว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไป ซึ่งขณะนี้ผู้เรียนจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในการเรียนรู้ คิดค้นหาวิธีที่จะวิเคราะห์ ตั้งคำถาม อธิบายและทำความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในปัจจุบันเป็นยุคที่ การส่งข้อมูลที่รวดเร็วมาก เทคโนโลยีเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคลได้รับ รวบรวม วิเคราะห์และสื่อสารข้อมูลข่าวสารได้อย่างละเอียดและรวดเร็วกว่าที่ผ่านมา เป็นผลที่ทำให้ความต้องการ และขอบเขตเกี่ยวกับการศึกษาขยายเพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะช่วยผู้เรียนทุกคนได้รับทักษะที่เพิ่มมากขึ้น ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงที่ซับซ้อน นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ครูผู้สอนจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน จากเดิมจะเป็นการบอก ถ่ายทอด ความรู้จากครูไปสู่ ผู้เรียน มาเป็น การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องมีพื้นฐานของความเข้าใจอย่างดีเกี่ยวกับผู้เรียนแต่ละคน มีวิธีการเรียนรู้อย่างไร

ดังนั้นผู้สอนควรจะศึกษาเทคนิค วิธีการ และเรียนรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ ซึ่งแต่เดิมมักเป็นการสอนให้ผู้เรียนเรียนโดยเน้นการท่องจำ และปรับเปลี่ยนมาสู่การใช้เทคนิควิธีการที่จะช่วยผู้เรียนได้รับข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้เทคนิคช่วยการจำ เช่น Mnemonics เป็นต้น รวมทั้งการจัดการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง อาจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญและเป็นความต้องการของการศึกษาในขณะนี้คือ การสอนที่ผู้เรียนควรได้รับคือ ทักษะการคิดในระดับสูง (Higher-order thinking skills) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนการแก้ปัญหา และการถ่ายโอน

(Transfer) โดยเน้นการใช้วิธีการต่าง ๆ อาทิ สถานการณ์จำลอง การค้นพบ การแก้ปัญหา และการเรียนแบบร่วมมือ สำหรับผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์การแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง

วิศนี คีลตระกูล และอมรา ปฐกัญญาบุรณ์ (2544)การศึกษาตามอัธยาศัย(informal education) จึงมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (informal learning) โดยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนดหรือเลือกวิธีการเรียนเอง หรือตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ นั้น ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลมีโอกาสแสวงหาและรับความรู้ ทักษะ ทักษะ คติ ความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการเรียนรู้ด้วยตนเองควบคู่กับคำว่า “การศึกษาตามอัธยาศัย” (informal education) ก็คือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) ซึ่งเป็นการอธิบายการเรียนรู้ในมิติของผู้เรียน “การเรียนรู้ตามอัธยาศัย” นี้ วิศนี คีลตระกูล และอมรา ปฐกัญญาบุรณ์ (2544) กล่าวไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ ความรู้ หรือทักษะ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องเสนอโดยผ่านหลักสูตรหรือโปรแกรมจากสถาบันการศึกษาในระบบหรือนอกระบบ และในความพยายามในการจำแนกประเภท (taxonomy) ของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย นั้น Schugurenskyvhk (อ้างถึงในวิศนี คีลตระกูล และอมรา ปฐกัญญาบุรณ์ : 2544) เสนอแนะว่ามี 3 ชนิด คือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

1. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดโดยผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากนักการศึกษา แต่สามารถเป็นการนำเสนอของวิทยากร การเรียนรู้แบบนี้เป็นเรื่องของความตั้งใจ เพราะผู้เรียนมีจุดหมายในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการเรียนรู้ สิ่งนั้นอาจมาก่อนที่กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้น เป็นเรื่องของจิตสำนึก โดยปัจเจกบุคคลตระหนักว่าเขาต้องเรียนรู้ในบางสิ่งบางอย่าง

2. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (Incidental learning) หมายถึง ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมิได้มีความตั้งใจมาก่อนว่าจะต้องเรียนสิ่งนั้น แต่เมื่อได้รับประสบการณ์ เขาก็รับรู้ได้ว่าเขาได้เรียนรู้บางอย่างขึ้นมาดังนั้น จึงเป็นความไม่ตั้งใจแต่รู้สึกตัว (unintended but conscious)

3. การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit learning) หมายถึง การรู้ในคุณค่าทัศนคติ พฤติกรรม หรือทักษะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การตีความ” (Interpretation) ซึ่งวิธีการนี้มีการนิยามไว้หลายลักษณะด้วยกัน แต่เมื่อไม่นานมานี้ ก็เกิดเห็นพร้องต้องกันในการนิยามที่ใกล้เคียงกันในสองลักษณะว่า “การตีความ” เป็นกระบวนการในการสื่อสารใน

ลักษณะของความสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์และสติปัญญา ระหว่างความสนใจของผู้ชมและความหมายที่มีอยู่ในแหล่งเรียนรู้นั้น

“การตีความ” ให้โอกาสกับประชาชนในทั้งทางด้านสติปัญญาและอารมณ์การตีความควรมีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอในภาพรวม มากกว่าแยกส่วน

“การตีความ” ที่นำเสนอต่อเด็กไม่ควรที่จะลดความเข้มข้นจากสิ่งที่เสนอต่อผู้ใหญ่ แต่ควรเสนอด้วยวิธีการพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยอาจแยกโปรแกรมกัน

โดยสรุป การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดศึกษาเพื่อให้คนได้เรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว ชุมชน สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีความยืดหยุ่นอย่างมากในเรื่องเนื้อหา ระยะเวลาเรียนกลุ่มเป้าหมาย มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

เนื่องจากพระราชวังบางปะอินเป็นหนึ่งในแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่สามารถให้ความรู้ในด้านประวัติศาสตร์เป็นหลักและด้านอื่นๆ อีกน่านับการผู้วิจัยจึงขอกกล่าวถึงประวัติพระราชวังบางปะอินพอสังเขปดังนี้

ข้อมูลจาก พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546) กล่าวถึงพระราชวังบางปะอิน เป็นพระราชวังที่สมเด็จพระศรีสุริเยศราชกุมารี 5 (พระเจ้าปราสาททอง) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ปราสาททองผู้ครองกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2173-2198 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นที่ประทับ และจากนั้นมาพระราชวังบางปะอินจึงเป็นที่ประพาสของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาหลายพระองค์จวบจนกรุงศรีอยุธยาได้เสียให้แก่พม่าในปีพุทธศักราช 2310 พระราชวังบางปะอินจึงได้ถูกทิ้งให้รกร้าง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้เสด็จฯ ประพาสผ่านเกาะบางปะอินทอดพระเนตรเห็นความร่มรื่นของหมู่แมกไม้และทรงทราบว่าเป็นเขตพระราชวังเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้น และเสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับแรม ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งและตำหนักต่าง ๆ ขึ้นเป็นการถาวรตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2419 จนถึง พุทธศักราช 2432 ทรงแปรพระราชฐานประทับ ณ พระราชวังบางปะอินเนื่อง ๆ พระราชวังบางปะอินจึงเป็นพระราชฐานที่ประทับของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เฉกเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่องมา จวบจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

ด้วยความงดงามของสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ไทยอันยาวนานพระราชวังบางปะอินจึงกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติทั่วโลก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอินว่ามีลักษณะอย่างไร ผู้เข้ารับบริการมีความคิดเห็น และศึกษาถึงปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนา และปรับปรุงให้พระราชวังบางปะอินเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพ และสามารถให้ความรู้กับผู้เข้าศึกษาทั้งเยาวชนและคนทั่วไปได้อย่างเต็มประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอิน
- 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอิน
- 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอิน

1.3 ปัญหำวิจัย

- 1) พระราชวังบางปะอินใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์มากน้อยเพียงใด
- 2) ผู้เข้าเยี่ยมชมมีข้อเสนอแนะในการใช้พระราชวังบางปะอินเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์อย่างไร

1.4 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

- ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้ 1) แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ 2) แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม 3) แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม 4) แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม 5) การให้บริการ 6) สภาพแวดล้อม 7) บุคลากร

ตัวแปรที่ศึกษา
<p>การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอิน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ 2. แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม 3. แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม 4. แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม
<p>ความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของ พระราชวังบางปะอิน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้บริการ 2. สภาพแวดล้อม 3. บุคลากร

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอินใน 4 ด้านคือ 1)แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ 2)แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม 3)แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม 4)แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรมและความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอรรถศาสตร์ของพระราชวังบางปะอินใน 3 ด้านคือ 1)การให้บริการ 2) สภาพแวดล้อม 3) บุคลากร

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ทำการจัดเก็บแบบสอบถามในเดือนกุมภาพันธ์บริเวณอาคารเอนกประสงค์ และลานจอดรถนักท่องเที่ยวผู้เข้าชมพระราชวังบางปะอิน โดยวิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวน 150 คน

นิยามศัพท์

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ในเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีต และสิ่งที่มีมนุษย์ได้กระทำ หรือสร้างแนวความคิดไว้ทั้งหมด รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือธรรมชาติที่มีผลต่อมนุษยชาติ ประวัติศาสตร์ ได้แก่ เหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สืบสวนค้นคว้าแสวงหาหลักฐานมารวบรวมและเรียบเรียงขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตมีขอบเขตกว้างขวาง และมีความสำคัญแตกต่างกันไป นักวิทยาศาสตร์จึงหยิบยกขึ้นมาศึกษาเฉพาะแต่สิ่งที่ตนเห็นว่ามีความหมายและมีความสำคัญ

แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในการออกแบบก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งก่อสร้างที่คนทั่วไปอยู่อาศัยได้ เช่น สถาปัตยกรรม อนุสาวรีย์ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่เองตามธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ตกดินที่มีความสวยงามมากไม่นับเป็นศิลปกรรม แต่จิตรกรรมหรือภาพเขียนทิวทัศน์ พระอาทิตย์นับเป็นศิลปกรรม

แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในงานเขียนที่แต่งขึ้นหรืองานศิลปะ ที่เป็น

ผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการ แล้วเรียบเรียง นำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยกลวิธีต่างๆ

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีของบุคคลให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความรู้สึกตัว การรับรู้ อารมณ์ และสภาพแวดล้อม

ความพึงพอใจด้านการให้บริการ หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีของบุคคลให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความรู้สึกตัว การรับรู้ อารมณ์ ในกิจกรรมหนึ่งหรือ ชุดของกิจกรรมหลายอย่าง ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจการบริการ

ความพึงพอใจด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีของบุคคลให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความรู้สึกตัว การรับรู้ อารมณ์ ในสิ่งแวดล้อมภายในพื้นที่ความพึงพอใจด้านบุคลากร หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีของบุคคลให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับความรู้สึกตัว การรับรู้ อารมณ์ ในผู้ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับระบบงาน หรือคนทุกคนที่เกี่ยวข้องกับระบบ

ผู้เข้าเยี่ยมชม หมายถึง ประชาชนผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน โดยตรง

สถานภาพ หมายถึง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพของผู้เยี่ยมชม

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) ทราบการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน
- 2) ทราบความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน
- 3) ทราบความคิดเห็นของผู้เยี่ยมชม เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน
- 4) นำผลไปปรับปรุงการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ผู้วิจัยได้ศึกษาการเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 การศึกษาตลอดชีวิต
- 2.2 การศึกษาตามอัธยาศัย
- 2.3 แหล่งเรียนรู้
- 2.4 การบริการ
- 2.5 ความพึงพอใจ

2.1 การศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตคุณค่าและความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต มีดังนี้

1. ในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและข่าวสารจำเป็นต้องพัฒนาประชาชนให้สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และข่าวสาร ในการแก้ปัญหา และพัฒนา คุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถดังกล่าวนี้ จำต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย

2. ในปัจจุบันนี้ ลำพังทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล ไม่เพียงพอที่จะพัฒนาคุณภาพของประชาชน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้จึงจำเป็นต้องระดมทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมหาศาลในภาคเอกชนและประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศ มาใช้ประโยชน์ในการจัดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรอันทรงคุณค่าดังกล่าว เป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่เป็น การเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

3. ปัจจุบันนี้ สังคมได้มองข้ามบุคคลากรที่ทรงคุณค่าทางการศึกษาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในชุมชนต่าง ๆ อันได้แก่ ข้าราชการที่เกษียณอายุและผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่น บุคคลอันทรงคุณค่าดังกล่าวนี้ ควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการหล่อหลอมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเต็มที่

4. เมื่อวิเคราะห์จนถึงที่สุดแล้ว หัวใจในความสำเร็จของการกระจายอำนาจหรือกระจายความ เจริญไปสู่ท้องถิ่น ย่อมจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ คุณภาพดังกล่าวนี้จะเกิด ขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในท้องถิ่น ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด และความสามารถอย่างต่อเนื่อง อันจะยังผลให้เกิดอำนาจต่อรองขึ้น โดยธรรมชาติ ทำให้สามารถเรียกร้องพิทักษ์สิทธิผลประโยชน์ ตลอดจนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จักช่วยให้ปรับเปลี่ยน และกำหนดสัมพันธภาพระหว่าง การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญเป็น พิเศษต่อการศึกษาตามอัธยาศัย เพราะเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้แต่ละคน สามารถใช้ประโยชน์ จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถ ของตนเองได้อย่างกว้างขวาง และดำเนินต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบ และนอกระบบ หรือแม้แต่ผู้ที่ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบมาแล้ว ก็ยังมีความจำเป็นต้องมี การศึกษาตามอัธยาศัยสืบเนื่องต่อไปตลอดชีวิตเช่นกัน

6. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนอันหลากหลาย เพราะ ชุมชนจักมีโอกาสดำเนินฟูและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของชุมชน (Indigenous Education) ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนให้มีคุณค่า และมีความหมายต่อการแก้ปัญหาและ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

7. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จักเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐาน ก็ย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มี ความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตในชุมชนนั้น โดยตรง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการจัดการ ศึกษาที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีทัศนะอันกว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจทันข่าวสารข้อมูลแลความ เปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางด้วย ทำให้คนในท้องถิ่นต่างมีทางเลือกในการแก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตได้อย่างหลากหลาย

8. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จักช่วยส่งเสริมความหมายและคุณค่าของพระพุทธศาสนา ในสังคมไทย เพราะสาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา คือการชี้แนะแนวทางให้มนุษย์ พัฒนาตัวเองอยู่เสมอและต่อเนื่อง เพื่อจะได้สามารถพึ่งตนเองในการแก้ปัญหาในการดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามลำดับ ถึงขั้นที่หมดปัญหาและมีชีวิตที่เป็นอิสระ สะอาด

สว่าง สงบ อย่างแท้จริง คำสอนในเรื่องมรรคมืองค์แปด หรือไตรสิกขา แท้ที่จริงแล้วก็คือแนวทางในการพัฒนาตน ซึ่งจะยังผลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมยิ่งขึ้นตามลำดับนั่นเอง

2.1.1 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต(วัชร เวียงแก้ว: 2553)

เป็นที่ทราบกันแล้วว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตได้ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันในยุคของโลกาภิวัตน์

2. กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งใน โรงเรียนนอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอรรถาศัย กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัว จนมาถึงการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

3. ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถานบันทางการศึกษา องค์กรต่าง ๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่าง ๆ

4. รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่น หลากหลาย ปรับเปลี่ยน ได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสม และสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมนั้นสามารถทำได้หลาย ๆ วิธี หรือผสมผสานบูรณาการ โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หรือสื่อประสม เช่น เรียนรู้จากครูผู้สอน วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม ฯลฯ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้น ๆ

5. ระบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจ้ดองค์กร การบริหารงาน และการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ หลักสูตร ยุทธศาสตร์ในการเรียนรู้ สื่อการวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2.1.2 การศึกษาตลอดชีวิตมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ(วัชระ เวียงแก้ว: 2553)

1. การจัดการศึกษาในโรงเรียน (formal education) หมายถึง การจัดการกิจกรรมการศึกษาที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับชั้น ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูง โดยมีลักษณะที่สำคัญคือมีหลักสูตรเวลาเรียนที่แน่นอน มีการจำกัดอายุผู้เรียน มีการลงทะเบียนเรียนและมีการวัดผล การประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร การเรียนเน้นในเรื่องอนาคตส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน

2. การจัดการศึกษานอกโรงเรียน (non-formal education) หมายถึง การจัดการกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชนอยู่นอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียน มีการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุเป็นการเรียนนอกโรงเรียน เน้นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (informal education) หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

การศึกษาทั้งสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนได้ โดยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และ หรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งจะสอดคล้องตามความต้องการของบุคคล ชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในที่สุด การศึกษาตลอดชีวิตมิใช่เรื่องใหม่ แต่มีมานานแล้วในคัมภีร์กุรอ่านมีคำสอนว่า บุคคลพึงเรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในเปลถึงหลุมฝังศพ (from cradle to grave) หรือจากครรภ์มารดาถึงสุสาน(from womb to tomb) คอมีนีอุส (comenius) นักศึกษาในสมัยนั้น ได้พูดถึงรายละเอียดของกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตว่าควรจัดให้มีโรงเรียนสำหรับทุกคน กล่าวคือ โรงเรียนสำหรับทารกแรกเกิด เด็กก่อนวัยเรียน เด็กเยาวชนวัยเรียน คนหนุ่มสาว และคนชรา ในช่วง 60 กว่าปีที่ผ่านมาได้มีการเผยแพร่เรื่องเหล่านี้เป็นภาษาอังกฤษ และ

เพิ่มความสนใจไปสู่อำนาจทั่วโลก ในการประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (world conference on adult education) ที่จัดโดย Unesco ที่กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ค.ศ.1960 ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1972 และที่กรุงไนโรบี ค.ศ.1986 ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต อันมีสาระสำคัญดังนี้

1. มนุษย์แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์เราเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการ ทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรม และการสมาคม เป็นต้น
2. การศึกษาที่แท้จริง ไม่ได้จำกัดแต่เพียงในโรงเรียน แต่ครอบคลุมถึงการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาส จึงไม่มี วันสิ้นสุด
3. การศึกษาตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษาเพราะสามารถเลือกเรียน ตามรูปแบบที่ตนต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ทุกคน สามารถ เรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย ฉะนั้น มนุษย์จึงมีโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการศึกษาอย่างไม่จืดจางไปตลอดชีวิต

2.1.3 การจัดการศึกษาตลอดชีวิตแนวปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิต (วิษระ เวียงแก้ว: 2553)

1. การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงเมื่ออยู่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วสามารถเข้ามาเรียนได้อีก กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่จะใฝ่รู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว
2. ทุกหน่วยงานในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และเอกชน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูล ต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง
3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการบูรณาการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อ เสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยให้ถือการทำงาน หรือ ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้
4. หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้อง

พัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการมีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาค้นคว้าความรู้ไปตลอดชีวิต

5. การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกื้อกูลกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สื่อทุกประเภท และศึกษา ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อาทิ ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ

แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตได้นำไปใช้โดยจัดการศึกษาตลอดช่วงอายุของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ทั้งในระบบ โรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ต้องปรับโครงสร้างขององค์กรที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย หลักการศึกษาตลอดชีวิตโดยยึดการบูรณาการความเสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตย และความสอดคล้องกับวิถีชีวิต

2.2 การศึกษาตามอัธยาศัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยดังนี้ กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

อิวาน (อ้างถึงใน วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา: 2554) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้บางอย่างโดยหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

คูมส์ (อ้างถึงใน วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา: 2554) กล่าวว่า การศึกษา หมายถึง อัธยาศัย กระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิกครอบครัวและเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่น หรือโดยการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

ไฮโซชิ (อ้างถึงใน วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา: 2554) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตาม อรรถศาสตร์ คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จาก ประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มี ระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตใน สังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่าง และทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อนการเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการ ท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุ ดูภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น

แนวคิดเรื่องหลักสูตรนี้ เจฟ และสมิธ (อ้างถึงใน วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา: 2554) ได้ โต้แย้งความเห็นที่ว่าหลักสูตรทำให้เกิดการเส้นแบ่งระหว่างการศึกษาในระบบและการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ เขายืนยันว่าทฤษฎีหลักสูตรและการปฏิบัติ (Curriculum theory and practice) กำหนดขึ้น ภายใต้อิทธิพลของโรงเรียน และนี่เองคือปัญหาที่สำคัญเมื่อนำมาใช้ในการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การรับ แนวคิดในเรื่องทฤษฎีหลักสูตรและการปฏิบัติ โดยนักการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เกิดขึ้นจากความ ต้องการที่จะให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับเนื้อหา ซึ่งก็ยังคงมีความลำบากในความเห็นนี้ กระนั้นก็ตาม ยังมีสิ่งที่จะต้องเน้นในเรื่องนี้สำหรับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ 2 ประการ

ประการแรก ในรูปแบบของหลักสูตร ครูเข้าสู่สถานการณ์ด้วยข้อเสนอของการปฏิบัติ (proposal for action) ซึ่งได้กำหนดหลักการและรายละเอียดของการศึกษาที่ชัดเจนแล้ว แต่ การศึกษาตามอรรถศาสตร์มิใช่เช่นนั้น นักการศึกษาตามอรรถศาสตร์ไม่จำเป็นต้องมีสิ่งนี้ เขาไม่จำเป็นต้อง ก้าวสู่สถานการณ์ด้วยข้อเสนอของการปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เขามีความคิดที่ว่าจะทำอะไรเพื่อให้ความ เป็นอยู่ของคนดีขึ้น หรือชาวซึ่งในบทบาทและยุทธวิธี(ซึ่งยุทธวิธีอาจเป็นภาพกว้างๆ ของ กลุ่มเป้าหมาย และวิธีการกว้างๆ) จากนั้นเขาก็พัฒนาเป้าหมายและวิธีการปฏิสัมพันธ์ที่จะ สอดแทรกเข้าไป

ประการที่สอง คือบริบท ซึ่งการศึกษาตามอรรถศาสตร์ย่อมมีบริบทที่แตกต่างออกไปเมื่อ บริบทเปลี่ยนไป ลักษณะของกิจกรรมก็ย่อมเปลี่ยนไปด้วยแนวคิดเรื่องการประเมินผลในงาน การศึกษาตามอรรถศาสตร์การศึกษาตามอรรถศาสตร์ในบางลักษณะเป็นกิจกรรมชุมชน ดังนั้นลักษณะและ วิธีการประเมินผลการศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงแตกต่างกันไป

แนวทางการประเมินนี้ โจนนา โรแลน (อ้างถึงใน วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา: 2554) ได้เขียนไว้สรุปได้ดังนี้

1. การประเมินถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการพัฒนา หรือกระบวนการ เปลี่ยนแปลงและรวมถึงการ“สะท้อนความคิด-การปฏิบัติ”(reflection-action)

2. การประเมินเน้นการ “สนทนา” (dialogue) มากกว่า “การวัด” (measurement) และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่เป็นทางการให้น้อยลง เช่น ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม

3. วิธีการที่ใช้เป็นกระบวนการเพื่อ “เสริมพลังอำนาจ” (empowering process) มากกว่า การควบคุมโดยคนภายนอก ซึ่งเรื่องนี้พึงตระหนักว่าบุคคลหรือกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ย่อมรับรู้แตกต่างกัน

4. ผู้ประเมินมีบทบาทในลักษณะของ “ผู้อำนวยความสะดวก” (facilitator) มากกว่า เป็นบุคคลภายนอกที่มีจุดมุ่งหมาย การประเมินในลักษณะดังกล่าวควรเป็นมุมมองของคนใน (insiders)

2.2.1 องค์ประกอบของการศึกษาตามอรรถศาสตร์

การศึกษาตามอรรถศาสตร์มีองค์ประกอบสำคัญที่สรุปได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและปรัชญา : การศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสในการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย

2. ความมุ่งหมาย : การศึกษาตามอรรถศาสตร์มิได้หลายเป้าหมายและหลายวัตถุประสงค์ โดยเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและนันทนาการของบุคคลแต่ละคนมากกว่าการเพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาการ

3. หลักสูตร: การศึกษาตามอรรถศาสตร์ไม่มีหลักสูตร แต่เป็นลักษณะการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรม สื่อ และเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

4. ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ: ผู้เรียนของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คือ บุคคลทุกคน ซึ่งมีความหลากหลาย ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา ทุกพื้นที่ โดยไม่มีการจำแนกสถานภาพทางสังคม

5. ผู้สอน : ผู้เรียนของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ คือ บุคคลทุกคนที่มีศักยภาพส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้

6. ความรู้ : การศึกษาตามอรรถศาสตร์ทำให้เกิดความรู้ด้วยการเรียนรู้ตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

7. วิธีการเรียนรู้ : การศึกษาตามอรรถศาสตร์มีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนแน่นอน ไม่มีรูปแบบแน่นอน

8. ระยะเวลา : การศึกษาตามอรรถศาสตร์สามารถเกิดได้ตลอดเวลาและตลอดชีวิตของผู้เรียน

9. วุฒิการศึกษา : การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีวุฒิปับตร แต่บางกิจกรรมอาจมีเกียรติบัตร
10. กิจกรรมการเรียนรู้ : กิจกรรมการเรียนรู้ตามการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นไปตามวิถีชีวิตของผู้เรียน
11. สื่อการเรียนรู้ : ลักษณะสื่อการศึกษาตามอัธยาศัยมีความหลากหลายตามที่อยู่เรียนต้องการ
12. การประเมินผล : การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง จึงไม่มีการประเมินผลที่ชัดเจน แต่บางกิจกรรมมีการประเมินผลเพื่อให้ผลย้อนกลับต่อผู้รับบริการ

2.3 แหล่งเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ไว้ในมาตรา 25 ดังนี้ “มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ”

2.3.1 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

สามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวมขององค์ความรู้ อันหลากหลายพร้อมที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลและเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตนเอง
3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตนเอง มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.3.2 บทบาทของแหล่งเรียนรู้

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ในการให้การศึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เรียน ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย คือ

1. แหล่งเรียนรู้ต้องสามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of Learning) การเรียนรู้โดยปฏิบัติจริง (Learning by doing) ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้ว และการเรียนรู้ของคนอื่น ๆ ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
2. เป็นแหล่งทำกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน
3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง
4. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม
5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง
6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

ประหยัดและสะดวก

7. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
8. มีสื่อประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ

2.3.3 แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

1. เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนสามารถหาความรู้ต่างๆได้ด้วยตนเองตลอดเวลา
2. เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนและสังคม มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อการศึกษาที่หลากหลายสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย
3. เป็นเครื่องมือที่สำคัญของบุคคลแห่งการเรียนรู้ ในการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

2.4 การบริการ

ความหมายของการบริการ จากการศึกษาความหมายของการบริการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายของ การบริการ ไว้ดังนี้

จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (อ้างถึงใน ชวัลนุช อุทยาน: 2552) ได้กล่าวไว้ว่า การบริการ ไม่ใช่สิ่งที่มีตัวตน แต่เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ต้องการใช้บริการ (ผู้บริโภค/ลูกค้า/ผู้รับ บริการ) กับ ผู้ให้บริการ (เจ้าของกิจการ/พนักงานงานบริการ/ระบบการจัดการบริการ) หรือในทางกลับกัน ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ในอันที่จะตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้บรรลุผลสำเร็จ ความแตกต่างระหว่างสินค้าและการบริการ ต่างก็ก่อให้เกิดประโยชน์และความพึงพอใจแก่ลูกค้าที่มาซื้อ โดยที่ธุรกิจบริการจะมุ่งเน้นการกระทำที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า อันนำไปสู่ความพึงพอใจที่ได้รับบริการนั้น ในขณะที่ธุรกิจทั่วไป มุ่งขายสินค้าที่ลูกค้าชอบและทำให้เกิดความพึงพอใจที่ได้เป็นเจ้าของสินค้านั้น

สุมนา อยู่โพธิ์ (2544: 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริการ หมายถึง กิจกรรมประโยชน์หรือความพอใจซึ่งได้เสนอเพื่อขาย หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นรวมกับการขายสินค้า

วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์ (2546: 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริการ หมายถึงกิจกรรมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดขึ้นเพื่อให้แก่สมาชิกตามความสามารถ และหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยอาศัยความต้องการของสมาชิกที่ได้รับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการดำเนิน โครงการในระยะต่อไป พร้อมทั้งให้เกิดความพอใจแก่สมาชิก

วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์ (2548: 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริการ หมายถึง การกระทำ พฤติกรรม หรือการปฏิบัติที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้อีกฝ่ายหนึ่ง โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้น

เลทีเนน (อ้างถึงใน เอนก สุวรรณบัณฑิต, 2548: 18) ให้คำนิยามว่า การบริการ หมายถึง กิจกรรมหนึ่งหรือ ชุดของกิจกรรมหลายอย่าง ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจการบริการ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริการ

จินตนา บุญบงการ (2539: 15) ได้ให้ความหมายของการบริการว่าเป็นสิ่งจับต้องสัมผัส แต่ต้องอาศัยได้ยาก และเสื่อมสูญสภาพไปได้ง่าย บริการจะเกิดขึ้นทันทีและส่งมอบให้ผู้รับบริการทันทีหรือเกือบจะทันที ดังนั้นการบริการจึงเป็นกระบวนการของกิจกรรมของการส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการไปยังผู้รับบริการ ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องได้ชัดเจน แต่ออกมาในรูปของเวลา สถานที่รูปแบบ และที่สำคัญเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยทางจิตใจ ทำให้เกิดความพึงพอใจ คำว่าการบริการ ตรงกับภาษา

อังกฤษว่า SERVICE ซึ่งถ้าหากหาความหมายดี ๆ ให้กับอักษรภาษาอังกฤษ 7 ตัวนี้ อาจได้ความหมายของการบริการที่สามารถยึดเป็นหลักการปฏิบัติได้ตามความหมายของอักษรทั้ง 7 นี้ คือ

S = Smiling & Sympathy ยิ้มแย้มและเอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นอกเห็นใจต่อความลำบากยุ่งยากของผู้มารับการบริการ

E = Early Response ตอบสนองต่อความประสงค์จากผู้รับบริการอย่างรวดเร็ว

R = Respectful แสดงออกถึงความนับถือให้เกียรติผู้รับบริการ

V = Voluntariness Manner การให้บริการที่ทำอย่างสมัครใจเต็มใจทำไม่ใช่ทำงานอย่างเสียไม่ได้

I = Image Enhancing การรักษาภาพลักษณ์ของผู้ให้บริการและภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย

C = Courtesy ความอ่อนน้อม อ่อนโยน สุภาพมีมารยาทดี

E = Enthusiasm ความกระฉับกระเฉง กระตือรือร้นขณะให้บริการและให้บริการมากกว่าผู้รับบริการคาดหวังเอาไว้

ฉัตรยาพร เสมอใจ (อ้างถึงใน ชวัลนุช อุทยาน: 2552) ได้ให้ความหมายของการบริการไว้ว่า กิจกรรมประโยชน์หรือความพึงพอใจที่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอขาย หรือกิจกรรมที่จัดทำขึ้นรวมกับการขายสินค้าจากความหมายดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า การบริการแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. ผลิตภัณฑ์บริการ เป็นกิจกรรมผลประโยชน์หรือความพึงพอใจที่ผู้ขายจัดทำขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบหนึ่งเพื่อสนองความต้องการแก่ผู้บริโภค เช่น การนวดเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การตรวจและรักษาโรค การจัดที่พักในรูปแบบต่างๆ การให้ความรู้และพัฒนาทักษะในสถานศึกษาต่างๆ การให้คำปรึกษาในการบริหารธุรกิจ หรือการให้ความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ

2. การบริการส่วนครบ เป็นกิจกรรมผลประโยชน์หรือความพึงพอใจที่ผู้ขายจัดทำขึ้นเพื่อเสริมกับสินค้าเพื่อให้การขายและให้สินค้ามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น บริการติดตั้งเครื่องซักผ้าหลังการขาย การตรวจเช็คเครื่องปรับอากาศตามระยะเวลา หรือการให้คำแนะนำในการใช้งานเครื่องพิมพ์ให้มีประสิทธิภาพ หรือการฝึกอบรมใช้เครื่องจักรในการผลิตให้กับลูกค้า

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2547: 18) ได้ให้ความหมายของการบริการไว้ว่า กิจกรรมของกระบวนการที่ส่งมอบสินค้าที่ไม่มีตัวตน (Intangible Good) ของธุรกิจให้กับผู้รับบริการ โดยสินค้าที่ไม่มีตัวตนนั้น จะต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการจนนำไปสู่ความพึงพอใจได้ยาก

วีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (อ้างถึงใน ชวัลนุช อุทยาน: 2552) ได้ให้ความหมายของการบริการไว้ว่า เป็นกระบวนการหรือกระบวนการกิจกรรม ในการส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการ (บริการ)

ไปยังผู้รับบริการ (ลูกค้า) หรือผู้ใช้บริการโดยบริการเป็นสิ่งที่จับ สัมผัส หรือแตะต้องได้ยาก แต่เป็นสิ่งที่สูญสลายได้ง่าย บริการจะได้รับการทำขึ้นโดยบริกร และจะส่งมอบสู่ผู้รับบริการ(ลูกค้า) เพื่อใช้สอยบริการนั้นๆ โดยทันที หรือในเวลาเกือบจะทันทีทันทีที่มีการให้บริการหรือเกิดการบริการขึ้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์, สุภร เสรีรัตน์ และองอาจ ปทะวานิช (2541: 142) ได้ให้ความหมายของการบริการว่า เป็นกิจกรรมผลประโยชน์หรือความพึงพอใจที่สนองความต้องการของลูกค้า

โคลเลอร์ (อ้างถึงใน ชวลินุช อุทยาน: 2552) ได้จำกัดความของการบริการไว้ดังต่อไปนี้ การบริการเป็นการแสดง หรือสมรรถนะที่หน่วยงานหนึ่งสามารถเสนอให้กับอีกหน่วยงานอันเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปลักษณะอย่างเป็นแก่นสารและไม่มีผลลัพธ์ในสภาพความเป็นเจ้าของในสิ่งใดโดยที่การผลิตอาจจะไม่ถูกผูกมัดกับผลิตภัณฑ์กายภาพ

ดังนั้น ในการรักษาคุณภาพการบริการจึงจำเป็นต้องควบคุมในทุกๆ หน่วยบริการให้เป็นที่พึงพอใจของผู้มารับบริการเสมอ คือ จะต้องมีการบริการดีทั้งองค์กร ซึ่งการบริการจะดีหรือไม่ดีต่อผู้มารับบริการนั้น ยังขึ้นอยู่กับความคาดหวังของผู้รับบริการและในการสร้างธุรกิจองค์กรทุกชนิดต้องรักษาความพึงพอใจของผู้รับบริการให้อยู่ตลอด

จากความหมายของการบริการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบริการ เป็นกิจกรรมการกระทำและการปฏิบัติที่ผู้ให้บริการจัดทำขึ้นเพื่อเสนอขาย และส่งมอบสู่ผู้รับบริการหรือเป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นรวมกับการขายสินค้าเพื่อสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการอย่างทันทีทันใด ลักษณะของการบริการมีทั้งไม่มีรูปร่างหรือตัวตน จับสัมผัสแตะต้องได้ยากและเป็นสิ่งที่เสื่อมสูญสลายได้ง่ายแต่นำมาซื้อขายกันได้

2.4.1 เทคนิคการให้บริการ

อาศยา โชติพานิช (อ้างถึงในสมิต สัจฉกร: 2548) วิธีสร้างนักบริการมืออาชีพองค์กรต้องสรรหามูลค่าที่มีคุณสมบัติบุคคลิกภาพที่เหมาะสม จากนั้น จึงพัฒนาเทคนิคการบริการให้กับบุคลากร ซึ่งในแต่ละเรื่อง มีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณสมบัติของผู้ให้บริการ สิ่งที่ผู้ให้บริการควรมีเป็นอันดับแรกคือความเป็นคนที่รักในงานบริการ เพราะคนที่รักในงานบริการจะมีความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อผู้รับบริการมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้รับบริการยิ้มแย้มแจ่มใสและเอาใจใส่ นอกจากนี้ พนักงานที่ให้บริการควรเป็นผู้รู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีด้วย

2. บุคลิกภาพทั้งลักษณะการแต่งกายที่เลดูสะอาดเรียบร้อย รวมไปถึงอากัปกิริยาที่แสดงออก เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การแสดงท่าทางประกอบการพูด สิ่งเหล่านี้ควรเป็นไปโดยธรรมชาติ

3. เทคนิคการให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนทนาเพราะการสนทนาเป็นสื่อกลางระหว่างผู้รับบริการกับผู้ให้บริการการสนทนาให้ผู้รับบริการเกิดความประทับใจ มีวิธีการง่าย ๆ ดังนี้

1) สร้างความเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความอุ่นใจ แสดงความเป็นมิตรโดยอาจแสดงออกทางสีหน้า แววตา กิริยาท่าทางหรือน้ำเสียงที่สุภาพ มีหางเสียง อาทิเช่น ขอประทานโทษครับ(ค่ะ) มีอะไรให้ผม(ดิฉัน) ช่วยประสานงานได้บ้างครับ(ค่ะ) กรุณารอสักครู่ นะครับ(ค่ะ) เป็นต้น

การพูดจาต้องชัดเจน ง่ายต่อการเข้าใจ และไม่เร็วหรือรัวจนผู้รับบริการไม่รู้อะไร

2) เน้นการฟังเป็นหลัก คือ ผู้ให้บริการควรตั้งใจฟังด้วยความอดทนขณะที่ผู้รับบริการพูดไม่ควรแสดงอาการที่ไม่พอใจออกมาสบตากับผู้รับบริการเป็นระยะพร้อมกิริยาตอบรับ

3) ทวนคำพูด เพื่อแสดงให้ผู้รับบริการทราบว่าผู้ให้บริการกำลังตั้งใจฟังในเรื่องที่ผู้รับบริการพูดอยู่

2.4.2 การสร้างความประทับใจในงานบริการ

ความคาดหวังโดยทั่วไปของผู้รับบริการก็ได้แก่การต้อนรับที่อบอุ่นให้ความสนใจและความเอาใจใส่พูดสุภาพไพเราะซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าเขาให้ความสำคัญเป็นผลให้เขาเกิดความพอใจแต่การที่จะทำให้เกิดความประทับใจได้นั้นต้องทำให้ถึงขั้นที่ผู้รับบริการเกิดปิติยินดีนั้นคือต้องให้บริการที่บรรลุความคาดหวังและเหนือความคาดหวังขึ้นไปอีกการปฏิบัติตนของผู้ให้บริการด้วยไมตรีต่อผู้รับบริการและความประทับใจจากการต้อนรับของเราจะเป็นผลให้เขาประทับใจบริการของเราอีกแล้วตัวเราและองค์การของเราก็ย่อมจะประสบความก้าวหน้าเราสามารถเติมไมตรีเข้าไปในทุกงานที่ทำเริ่มตั้งแต่การรักการมีไมตรีต่อผู้รับบริการกล่าวง่าย ๆ ก็คือว่า “ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา” และให้บริการตรงตามความต้องการ

ทุกวันเมื่อเรามาถึงที่ทำงาน เราควรทักปัญหาและเรื่องราวส่วนตัวไว้ภายนอก แล้วมุ่งทำงานที่เรารับผิดชอบให้ดีที่สุด พร้อมทั้งจะช่วยเหลือสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ นอกเหนือจากงานของเราเพื่อแสดงว่าเราเอาใจใส่ผู้รับบริการของเราอย่างตั้งใจ เราสามารถแสดงไมตรีต่อเพื่อนร่วมงานของเราได้เช่นกัน

ความมีอัธยาศัยไมตรีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย บรรยากาศแห่งความเป็นมิตรอาจเกิดขึ้นได้เพียงรอยยิ้มที่เริ่มจากตัวเราก่อน

ความมีอัธยาศัยไมตรี เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการให้บริการ เพราะความมีอัธยาศัยไมตรีจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกอบอุ่นและประทับใจผู้รับบริการทุกคนที่มาใช้บริการของเราเขาต้องการให้เราแสดงออกดังต่อไปนี้

1. บริการที่มีไมตรีจิตหมายถึงการให้บริการที่ดีบวกกับอะไรอีกเล็กน้อยๆ องค์ประกอบอื่นๆก็มีความสำคัญเช่นกันแต่บริการที่มีอัธยาศัยไมตรีจิตจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกอบอุ่นและประทับใจที่ได้รับการต้อนรับอย่างมีอัธยาศัย

2. ยิ้มเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการทักทายบุคคลเพราะจะทำให้เขารู้สึกอบอุ่นใจและในคำพูดที่เราทักทายเราสามารถใช้น้ำเสียงและท่วงทำนองที่เป็นธรรมชาติให้ผู้รับบริการรู้สึกพอใจที่มาใช้บริการของเรา

3. คำพูดที่พิเศษคือคำพูดเหล่านี้ “ขอบคุณค่ะ” “ดิฉันเสียใจ” “ขอโทษค่ะ” “มีอะไรให้ดิฉันช่วยไหมค่ะ” ชื่อของผู้รับบริการเป็นคำพิเศษเช่นกันเมื่อคุณใช้

4. ให้ความช่วยเหลือและแสดงไมตรีจิตที่จะทำให้เขาอบอุ่นใจหมายความว่าเราจะต้องเรียนรู้พฤติกรรมของผู้อื่น ตัวอย่างเช่น ถ้าเรารู้ว่าผู้รับบริการเป็นคนแปลกหน้า เราจะต้องเอาใจใส่เขาเป็นพิเศษต่อความต้องการช่วยเหลือในเรื่องงานที่มาติดต่อ สถานที่และคำแนะนำอื่น ๆ เป็นต้น

5. ถ้าหากเราใส่ “ยิ้ม” ลงไปในน้ำเสียง หมายความว่าถึงการพูดด้วยน้ำเสียงที่มีไมตรีจิตและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างไรก็ตามเราควรหลีกเลี่ยงที่จะให้สัญญาถ้าเราไม่แน่ใจว่าเราจะทำได้

6. พนักงานทุกคนสามารถแสดงความมีอัธยาศัยในการทำงานของตนเองให้ดีที่สุดไม่ว่าพนักงานผู้นั้นจะต้องติดต่อกับผู้รับบริการโดยตรงหรือไม่

7. เราควรที่จะช่วยเหลือผู้รับบริการแม้ว่าเราเองสามารถช่วยได้เพียงเล็กน้อยในปัญหานั้นแต่เราอาจขอให้คนอื่นช่วยได้แต่อย่างไรก็ตามอย่าพยายามปิดความผิดให้พันตัวเองควรจะยอมรับอย่างอ่อนน้อมและดำเนินการบางอย่างเพื่อแก้ไขความผิดพลาดนั้น

8. เราควรจะต้องมีอัธยาศัยไมตรีต่อเพื่อนร่วมงานของเราด้วยทุกคนจะทำงานร่วมกันได้ดีกว่าถ้าทุกคนมีไมตรีจิตต่อกันผู้รับบริการจะสังเกตเห็นได้ชัดว่าบรรยากาศในการทำงานโดยส่วนรวมมีอัธยาศัยไมตรีต่อกันไม่ใช่เฉพาะที่เห็นได้จากคนใดคนหนึ่ง

9. ผู้รับบริการมีเหตุผลหลายอย่างที่มาทำการติดต่อกับองค์กรของเราแต่สิ่งหนึ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังเสมอว่าจะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น และมีไมตรีจิตจากพนักงานถ้าเราให้การต้อนรับเช่นนั้นผู้รับบริการก็จะมีความรู้สึที่ดีต่อองค์กรของเราโดยส่วนรวมและเกิดความไว้วางใจตามมาด้วยความพอใจในที่สุด

2.4.3 ลักษณะเฉพาะของงานบริการ อาศยา โขติพาณิช (อ้างอิงใน สมิต สัจฉกร: 2548)

งานบริการมีลักษณะเฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. ได้รับความพอใจหรือไม่พอใจ ก็จะเกิดความรู้สึกในทันที

งานบริการเป็นงานให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก ดังนั้นเมื่อผู้รับบริการได้รับการสนองตอบตรงตามความต้องการก็จะแสดงออกถึงความรู้สึกที่ดี แต่ในทางกลับกันถ้าไม่ได้รับความพอใจก็จะเกิดความรู้สึกในทางที่ไม่ดีต่อผู้ให้บริการและองค์กรที่ให้บริการในทันทีเช่นกัน

2. ผลของการบริการเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและแปรผลได้รวดเร็ว

งานบริการเริ่มต้นและดำเนินการได้ในทุกขณะ ทั้งในตอนต้น ท่ามกลาง และในตอนท้าย เพราะไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องให้บริการเฉพาะในเวลาหนึ่งเวลาใด

3. ผลของการบริการเชื่อมโยงไปถึงคนและองค์กร

งานบริการสร้างความรู้สึกในทันทีที่ได้รับบริการจึงสามารถแปรเปลี่ยนเป็นผลจากการให้บริการได้ทั้งในแง่ดีและไม่ดี อาจจะแปรผลจากการให้บริการได้ทั้งในแง่ดีและไม่ดี

4. ผิดพลาดแล้วชดเชยด้วยสิ่งอื่นก็เพียงแค่บรรเทาความไม่พอใจ

การบริการที่ผิดพลาดบกพร่องไม่สามารถจะเปลี่ยนความรู้สึกของผู้รับบริการให้กลับมาดีได้ นอกจากเป็นการลดความพอใจที่เกิดขึ้นได้น้อยลง

5. สร้างทัศนคติต่อบุคคล องค์กรและองค์กรได้อย่างมาก

การบริการสามารถจะสร้างความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ที่มีต่อผู้ให้บริการหรือองค์กรอย่างมากมายไม่มีขีดจำกัดขึ้นอยู่กับลักษณะของการให้บริการที่มีมากน้อยเพียงใดสำคัญมากน้อยเท่าใด

6. สร้างภาพลักษณ์ให้องค์กรและองค์กรเป็นเวลานาน

การบริการทั้งที่ดีและไม่ดีจะติดอยู่ในความทรงจำของผู้บริการอยู่ตลอดไป แม้เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขบริการให้ดีขึ้นมากแล้ว แต่ภาพเก่าที่ไม่ดียังคงหลงเหลืออยู่กว่าที่จะล้างภาพลักษณ์ที่อัปลักษณ์ได้ต้องใช้เวลาเป็นสิบ ๆ ปี

7. หากเกิดการบกพร่องจะเห็นได้ชัด

บริการเป็นสิ่งที่ไวต่อการรับรู้ เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่สมบูรณ์หรือขาดตกบกพร่องก็จะปรากฏให้เห็นได้ในทันทีทันใด จึงต้องระมัดระวังในเรื่องบริการให้มาก

8. ต้องการคนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างบริการที่ดี

บริการจะดีหรือไม่ดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้ให้บริการ ถ้าได้คนที่มีจิตสำนึกในการให้บริการดี มีทัศนคติต่อการให้บริการดีและได้รับการปลูกฝังนิสัยในการให้บริการและฝึกฝน

ตนเองมาดี ก็จะทำให้เกิดการบริการที่เป็นเลิศ ในทางกลับกันถ้าได้คนไม่ดีมาเป็นผู้ทำงาน ให้บริการก็จะเท่ากับผิดพลาดตั้งแต่ต้นแล้วจะหวังให้เกิดบริการที่ดีคงเป็นไปได้ยาก

9. คนเป็นตัวแปรที่สำคัญในการสร้างและทำลายงานบริการ

บริการที่ผิดพลาดบกพร่อง นำความเสียหายมากผู้องค์กรจะพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากคน องค์กรหลายแห่งเคยได้รับชื่อเสียงยกย่องว่าให้บริการดี แต่พอเปลี่ยนทีมงานที่ให้บริการก็มีเสียงสะท้อนว่าให้บริการด้วยคุณภาพหรือให้บริการไม่ดีดังเดิม และอาจถึงขั้นทำให้เสียผู้รับบริการเดิม ไปก็ได้

2.4.4 การปฏิบัติในการให้บริการ อาศยา โชติพาณิชย์ (อ้างถึงใน สมิต สัจฉกร: 2548)

ทางกายต้องดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงสดชื่นด้วยอาการกระปรี้กระเปร่า ไม่ง่วง เหนงาหวานอน เชื่องซึม มีลักษณะตะมัดตะแมง กระฉับกระเฉง กระชุ่มกระชวย หน้าตาสดใส หัวใจผมเรียบร้อย ไม่ปล่อยผมรุงรัง หรือห้วย่งเป็นกระเซิง การแต่งกายเรียบร้อย ยิ้ม ไหว หรือ ทักทายเหมาะสม กิริยาสุภาพ เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นต้องวางตัวเป็นมิตร เปิดเผยจริงใจ สนองความต้องการของผู้รับบริการอย่างกระตือรือร้น แสดงความเต็มใจที่จะให้บริการ

ทางวาจาต้องใช้ถ้อยคำชวนฟัง น้ำเสียงไพเราะชัดเจน พุดมีหางเสียง มีคำขานรับเหมาะสม กล่าวต้อนรับและสอบถามว่าจะให้ช่วยบริการอย่างไร พุดแต่น้อยฟังให้มาก ไม่พุดแทรก ไม่กล่าวคำตำหนิ อาจพุดทวนย้ำสิ่งที่มีผู้มาติดต่อต้องการให้เขาฟังเพื่อความเข้าใจตรงกัน พุดให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ไม่พุดมากจนเกินจริง พุดเพื่อความสบายใจของผู้รับบริการ และใช้ถ้อยคำเหมาะสม

ทางใจต้องทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส ยินดีที่จะต้อนรับ ไม่รู้สึกขุ่นเคืองที่จะต้องรับหน้า หรือพบปะกับคนแปลกหน้าที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน แต่มาเรียกร้องต้องการนั้น ต้องการนี้ ไม่ปล่อยให้อึดใจหม่นหมอง ใจลอยขาดสมาธิในการทำงาน เสรียิ้ม เบื่อหน่ายหรือเซ็ง

2.4.5 ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการบริการ

การให้บริการเป็นงานที่ล่อแหลม ทำดีก็เสมอตัวผิดพลาดก็ได้รับคำตำหนิจึงเป็นงานที่ต้องการความรับผิดชอบสูง และมีจิตใจหนักแน่น ผู้ซึ่งทำงานบริการแล้วเกิดผิดพลาด บางคนก็เสียอกเสียใจ ตีอกชกหัว ฟุ่มฟายน้ำตา แต่กลับกัน ผู้ซึ่งไม่มีความรับผิดชอบมักกล่าวโทษผู้อื่นป้ายความผิดให้คนต่าง ๆ แม้แต่ผู้มารับบริการ เป็นเรื่องการหาแพะรับบาปหรือหาเหตุผลมากกล่าวอ้างต่าง ๆ นานาให้พ้นไปจากความรับผิดชอบของตน วิธีการให้บริการอันจะทำให้ผู้รับบริการพอใจ จะต้องรู้ความคาดหวังของเขา และปฏิบัติตามความคาดหวังเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะการปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ ต่อคนต่าง ๆ ให้สามารถสนองความต้องการของผู้รับบริการแต่ละประเภท ทุกระดับย่อมมีความยากลำบาก การที่จะให้บริการเป็นที่พอใจของทุก ๆ

คนดูจะเป็นเรื่องเป็นไปได้ แต่ก็ไม่พ้นวิสัยที่จะทำให้คนส่วนใหญ่พึงพอใจ หากเรามีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการอยู่เสมอ

2.4.6 ข้อควรระวังในการให้บริการ

1. ไม่สนใจความต้องการของผู้รับบริการ

การให้บริการในทุกกรณีจะต้องแสดงว่าผู้รับบริการมีความสำคัญ จึงต้องระวังไม่แสดงกิริยาที่เพิกเฉยไม่สนใจผู้รับบริการอย่างจริงจัง

2. ให้บริการขาดตกบกพร่อง

เป็นสิ่งที่ต้องย้ำเตือนอยู่เสมอว่า การให้บริการจะขาดตกบกพร่องไม่ได้เลย เพราะเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำลายงานบริการในส่วนอื่น ๆ ที่คืออยู่แล้วให้เกิดผลเสียหายตามไปด้วย

3. ดำเนินการล่าช้า

เป็นลักษณะที่ไม่ดีอย่างยิ่ง เพราะความล่าช้าไม่ตรงเวลา ทำให้ความเสียหายให้ผู้รับบริการได้

4. ใช้กิริยา วาจา ไม่เหมาะสม

การให้บริการสามารถจะรู้สึกได้จากกิริยาท่าทาง การใช้คำพูดและน้ำเสียง ผู้ให้บริการอาจไม่มีความตั้งใจจะแสดงกิริยาต่อผู้รับบริการในทางที่ไม่ดี แต่อยู่ในอารมณ์ที่ขุ่นมัว และไม่ควบคุมอารมณ์ของตนจึงแสดงออกด้วยท่าทีและคำพูดที่ทำให้เสียความรู้สึกต่อผู้รับบริการ

5. ทำให้ผู้รับบริการผิดหวัง

บริการที่ทำให้ผู้รับบริการผิดหวังมีได้ในหลายกรณีนับแต่การต้อนรับที่เย็นชาหรือการพูดโทรศัพท์ที่ไม่เหมาะสม การให้บริการอย่างไม่เต็มใจ ไม่ใส่ใจในการให้บริการ การบริการผิดพลาดทำความเสียหายให้แก่ผู้รับบริการ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญกับการให้บริการนั้นมีความสำคัญมากซึ่งส่วนหนึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากผู้รับบริการ และผู้ให้บริการต้องเป็นบุคคลที่มีใจในการให้บริการเป็นสำคัญ ซึ่งทุกองค์การของมหาวิทยาลัยทักษิณไม่สามารถหลีกเลี่ยงการให้บริการได้ ดังนั้นผู้ให้บริการคือพนักงานผู้ให้บริการทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะให้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับบุคคลทั้งภายในและภายนอก รวมถึงผู้มาติดต่อทุกประเภท เป็นต้น ต้องเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการให้บริการเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความประทับใจกับผู้รับบริการทุกคน และท้ายสุด ผู้ให้บริการเป็นกลไกสำคัญที่สุดที่จะต้องพัฒนาบุคลิกภาพและทัศนคติที่ดีโดยเฉพาะการมีจิตสำนึกในการรักการให้บริการ เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างสมบูรณ์แบบ

2.4.7 การมีหัวใจบริการ Service Mind

หัวใจบริการ หมายถึง การอำนวยความสะดวก การช่วยเหลือ การให้ความกระจ่าง การสนับสนุน การเร่งรัดการทำงานตามสายงาน และความกระตือรือร้นต่อการให้บริการคนอื่น รวมทั้ง

การยิ้มแย้มแจ่มใส ให้การต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ดีต่อผู้อื่นต้องการให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จในสิ่งที่เขาต้องการ การที่บุคคลมีหัวใจบริการจะช่วยให้เกิดผลดีต่อคนอื่น ต่อตนเอง และต่องานที่ทำ

ผลดีต่อคนอื่นในการให้บริการ คือ บริการมีความพึงพอใจ ผู้รับบริการทุกคนมีความต้องการตรงกันในการติดต่อรับบริการไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของราชการหรือเอกชน คือ

1. ต้องการความรวดเร็ว ความรวดเร็วของการปฏิบัติงาน ความรวดเร็วของการให้บริการจากการติดต่อจะเป็นที่พึงประสงค์ของทุกฝ่าย ดังนั้นการให้บริการที่รวดเร็วจึงเป็นที่ประทับใจ เพราะจะไม่ต้องเสียเวลารอคอย สามารถใช้เวลาได้คุ้มค่า ในช่วงเวลาสั้น ๆ สามารถทำงานได้หลายอย่าง ทำให้สามารถเพิ่มปริมาณและคุณภาพของงานได้

2. ประหยัดเงินและเวลา การให้บริการที่รวดเร็ว ช่วยประหยัดเงิน เช่น แทนที่จะใช้เงินจ้างบุคคลทำงาน 3 วัน ก็เหลือ 2 วัน เนื่องจากผู้ให้บริการทำงานด้วยน้ำใจ ให้บริการด้วยความซื่อสัตย์ รวดเร็ว ทำให้การใช้จ่ายเงินน้อยลง เพราะงานเสร็จเร็วกว่าปกติทำให้ทุกฝ่ายประหยัดทั้งเงินและเวลาอีกทั้งยังทำให้ผู้มารับบริการสามารถปฏิบัติงานอื่นได้อีก ดังนั้นจึงเพิ่มคุณค่า และรายได้ให้กับทุกฝ่าย

3. เกิดความรู้ที่ดีต่อผู้ให้บริการ ผู้มาติดต่อขอรับบริการ เมื่อผลลัพธ์เกิดขึ้นเร็วและด้วยน้ำใจบริการที่ดี จะสร้างสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ ผู้รับบริการเกิดความประทับใจและยินดีที่จะกลับมาติดต่อและมารับบริการอีกในครั้งต่อ ๆ ไป และ仍将นำผลที่เกิดขึ้นหรือความประทับใจที่มีไปบอกต่อเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง(เพื่อน ทองแก้ว) เกิดผลดีต่อตนเอง หมายถึง ผู้ให้บริการจะได้รับผลจากการให้บริการด้วยการมีหัวใจบริการคือ

1) ความสำเร็จของงาน เมื่อผู้ให้บริการทำงานด้วยความรวดเร็ว และด้วยความเต็มใจที่รับผิดชอบจะทำให้งานประสบความสำเร็จได้รวดเร็ว ทำให้งานไม่ค้างค้ำ และยังส่งผลให้ผู้มาติดต่อ พึงพอใจที่เห็นความกระตือรือร้นของผู้ให้บริการและไม่ละทิ้งหรือหลงลืมงานได้ เมื่องานไม่ค้างค้ำสุขภาพจิตในการทำงานก็ดีด้วย

2) เกิดภาพสะท้อนที่ดีต่อบุคคลและองค์กร ที่เรียกว่า “ภาพลักษณ์” การให้บริการที่ดีจะสะท้อนเป็นภาพความสำเร็จ ความพึงพอใจ ผู้มาใช้บริการจะบอกต่อ ๆ ขยายออกไปอย่างน้อย 5 เท่า หรือบอกต่อถึงความประทับใจต่อคนอื่น ๆ อีก 5 คน แต่ในทางตรงกันข้ามหากเกิดการไม่ประทับใจ ก็จะบอกความไม่ออกไปอีก 10 เท่า หรือ 10 คน

3) มีกำลังใจ เนื่องจากให้บริการที่ดี จะได้ภาพสะท้อนที่ดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี นำเสียงหรือการพูดจาจะเป็นไปด้วยบรรยากาศที่ดี ไม่มีการต่อว่า หรือใช้ถ้อยคำที่รุนแรง อันก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในสิ่งที่ไม่ดี

4) คิดสร้างงานต่อ เป็นไปตามหลักผลการทำดี ทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจทำงานมากขึ้น เกิดขวัญกำลังใจดี ทำงานได้มากและมีคุณภาพ ผลตอบแทนจะมากตามไปด้วย ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ คิดสร้างงานต่อไป ซึ่งจะเกิดผลดีต่อตนเอง

2.4.8 ผลที่เกิดต่องานในการให้บริการที่ดี

1. งานเป็นที่พึงพอใจ เพราะมาจากความตั้งใจของผู้ให้บริการ งานจึงมีคุณภาพอีกทั้งยังจะเป็นการเพิ่มคุณค่าของงาน
2. งานเกิดการพัฒนาต่อ เพราะมีผู้สนใจนำไปใช้ เนื่องจากผลงานที่บุคคลพึงพอใจเป็นเพียงส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งคือการให้บริการที่ดี จะได้รับความพึงพอใจมากมาย
3. งานช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ เพราะความสำเร็จจะทำให้เกิดความก้าวหน้าขององค์กรที่ขึ้นอยู่กับผลผลิตหรือผลงาน เมื่อผลผลิตได้รับการยอมรับ จะมีคนบอกต่อ และขยายการใช้บริการต่อ ทำให้งานสำเร็จ และมีความประทับใจจากการให้บริการ จะทวีความนิยมอย่างต่อเนื่อง องค์กรจะประสบความสำเร็จ ความสำเร็จขององค์กรจะเกี่ยวเนื่องเริ่มตั้งแต่ผลิตผลการให้บริการ การนำไปใช้เกิดผลดีประทับใจ และการให้บริการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา จะเป็นสายใยเชื่อมโยงให้เกิดความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

2.4.9 องค์ประกอบที่สำคัญของการมีหัวใจบริการ

1. การจัดบรรยากาศ สถานที่ทำงาน หมายถึง การจัดสถานที่ทำงานให้สะอาด เรียบ ร้อย บรรยากาศร่มเย็น มีสถานที่พักผ่อนหรือที่พักรอ
2. การยิ้มแย้มแจ่มใส หน้าต่างบานแรกของหัวใจในการให้บริการคือ ความรู้สึก ความเต็มใจและความกระตือรือร้นที่จะให้บริการ “เป็นความรู้สึกภายในของบุคคลว่าเราเป็นผู้ให้บริการ จะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด ให้เกิดความประทับใจต่อผู้รับบริการกลับไป” ความรู้สึกนี้จะสะท้อนมาสู่ภาพที่ปรากฏในใบหน้า และกิริยาท่าทางของผู้ให้บริการ คือ การยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายด้วยไมตรีจิต การยิ้มแย้มแจ่มใสจึงถือว่าเป็นบันไดขั้นสำคัญที่จะนำไปสู่ผลความสำเร็จขององค์กร อย่าลืมว่า “การยิ้ม คือ การเปิดหัวใจการให้บริการที่ดี”
3. ปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการด้วยความรวดเร็ว และเต็มใจ ด้วยการเริ่มต้นทักทายผู้มาติดต่อด้วยการซักถามด้วยภาษาที่สุภาพ แสดงความกระตือรือร้นและเป็นมิตร เช่น จะให้ช่วยอะไรไหม(ค่ะ) ต้องการติดต่อเรื่องอะไรครับ (ค่ะ) เป็นต้น อย่าปล่อยให้ผู้มาติดต่อถามก่อน เมื่อรับงานแล้วต้องทำให้สำเร็จโดยเร็วและเกิดความสะดวก เมื่อผู้มาติดต่อมาที่เดียวหรือแห่งเดียวสามารถประสานได้ทุกจุดการประสานการช่วยเหลือจึงต้องรวดเร็ว บางเรื่องควรวันเดียวทำงานเสร็จ หรือ 5 นาทีเสร็จ เป็นต้น ความรวดเร็วและความเต็มใจถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการให้บริการ ถ้าหากไม่สามารถทำได้รวดเร็วด้วยข้อระเบียบ หรือขั้นตอนใดก็ตาม ก็ต้องชี้แจงด้วยถ้อยคำ หรือภาษาที่

แสดงถึงความกังวล ความตั้งใจจะช่วยเหลือจริง ๆ แต่ไม่สามารถทำได้ เพราะมีข้อขัดข้อง หรือ ความจำเป็นตามระเบียบ

4. การสื่อสารที่ดี การสื่อสารที่ดีจะสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร ตั้งแต่การต้อนรับ หรือ การรับโทรศัพท์ ด้วยน้ำเสียงและภาษาที่ให้ความหวัง ให้กำลังใจ ภาษาที่แสดงออกไปไม่ว่าจะเป็น การปฏิสัมพันธ์โดยตรง หรือการโทรศัพท์จะบ่งบอกถึงน้ำใจการบริการข้างในจิตใจ ความรู้สึกหรือ จิตใจที่มุ่งบริการจะต้องมาก่อน แล้วแสดงออกทางวาจา

5. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา นึกถึงความรู้สึกของคนมาติดต่อขอรับบริการ เขามุ่งหวังที่จะ ได้รับความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว ความถูกต้อง ด้วยไมตรีจากผู้ให้บริการ การอธิบายในสิ่งที่ผู้ มารับบริการไม่รู้ด้วยความชัดเจน ภาษาที่เรียบง่ายด้วยไมตรีจิต มีความเอื้ออาทร ติดตามงานและให้ ความสนใจต่องานที่รับบริการอย่างเต็มที่

6. การพัฒนาเทคโนโลยี เทคโนโลยี หมายถึงเครื่องมือ และเทคนิควิธีการให้บริการ เช่น การติดประกาศที่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนในองค์กรทราบเพื่อช่วยให้บริการ คือ การสร้างน้ำใจให้บริการให้เกิดขึ้นกับทุกคนในองค์กร ไม่ใช่เฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่โดยตรงแต่เป็นเรื่อง ของทุกคนต้องช่วยกันทำหน้าที่ให้บริการนอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยี เช่น Web site ต่าง ๆ ที่จะ ช่วยอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลข่าวสารจะช่วยเสริมให้บริการเป็นไปด้วยดี

7. การติดตามประเมินผล และมาตรการประกันคุณภาพการให้บริการ การบริการควรมี การติดตาม และประเมินความพึงพอใจจากผู้รับบริการเป็นช่วง ๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและผล สะท้อนกลับว่ามีข้อมูลส่วนใดต้องปรับปรุงแก้ไข ส่วนมาตรการประกันคุณภาพ คือ การกำหนด มาตรฐานการให้บริการว่าจะปรับปรุงการให้บริการอย่างไร เช่น งานจะเสร็จภายใน 3 ชั่วโมง หรือ ภายใน 1 วัน เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ที่จะทำงานด้านบริการได้ดี ต้องมีหัวใจการให้บริการ เพราะทำให้ผู้อื่นมีความสุข และตนเองก็เกิดสุขด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของอาชีพ รวมถึงองค์กร และภาพลักษณ์รวมของ หน่วยงาน

2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

2.5.1 ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของมาสโลว์ (พยุงศักดิ์ นามวรรณ, 2537: 53-54) ได้ให้ แนวคิดที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง คือทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's general theory of human motivation) เป็นทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ โดยตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีสิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง หรือพึงพอใจอย่าง

หนึ่งอย่างใดแล้ว ความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีก ความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ซึ่งแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน และความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety need) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการสูงในขั้นต่อไป คือความต้องการทางด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงต่างๆ ความต้องการทางด้านความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากร่างกาย ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ

3. ความต้องการทางด้านสังคม ความรัก ความพอใจ (Belongingness and love needs) ภายหลังจากที่ตนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้ว ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น คือ ความต้องการทางด้านสังคม จะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้เป็นความต้องการเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกว่าคุณเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

4. ความต้องการชื่อเสียงยกย่อง (Self-esteem needs) ความต้องการขั้นต่อมาจะเป็นความต้องการที่ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ คือ ความมั่นใจในตนเองในเรื่องความสามารถความรู้และความสำคัญในตัวของตัวเอง รวมตลอดทั้งความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น หรืออยากให้คุณค่าอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การดำรงตำแหน่งที่สำคัญในองค์กร

5. ความต้องการความสมหวังในชีวิต (Self-actualization needs) ความต้องการสูงสุดของมนุษย์ คือ ความสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิดหรือความคาดหวังความทะเยอทะยาน ความใฝ่ฝัน ภายหลังจากที่มนุษย์ได้รับการสนองความต้องการทั้ง 4 ขั้นอย่างครบถ้วนแล้ว ความต้องการในขั้นนี้จะเกิดขึ้นและมักจะเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคน ซึ่งต่างก็มีค่านึกคิดใฝ่ฝันอยากที่จะประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตนคาดหวังอย่างสูงส่งในทัศนะของตน

2.5.2 ทฤษฎีความต้องการ อี อาร์ จี (E R G Theory) (สัญญา หวลบุตดา, 2554: 45) ในช่วงปี ค.ศ.1969 เคลย์ตัน อัลเดอร์เฟอร์ ได้เสนอแนวความคิดที่สอดคล้องกับมาสโลว์ ซึ่งได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ (Existence Needs : E) ประกอบด้วยความต้องการที่จำเป็นในการอยู่รอดของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

2. ความต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness Needs : R) เช่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา

3. ความต้องการเจริญเติบโต (Growth NEEDS :G) เป็นความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพในตนเองที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการสูงสุด

นอกจากนี้หลุยส์ จ่าปาเทศ (2533: 35) ได้อธิบายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความต้องการได้บรรลุเป้าหมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะมีความสุข สัมผัสได้จากสายตาคำพูด และการแสดงออก

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539: 365) กล่าวว่า ความพึงพอใจ และการจูงใจจะเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน และได้ให้แนวความคิดไว้ว่า การจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งเร้าและความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมาย ส่วนความพึงพอใจ(Satisfaction) หมายถึงความพอใจเมื่อต้องการ หรือเป้าหมายได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการจูงใจจึงเป็นสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือความพึงพอใจ

โชคชัย ชัยธวัช (2547: 143 - 144) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นผลลัพธ์จากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ในการทำงานของผลิตภัณฑ์กับความคาดหวัง

2.6 พระราชวังบางปะอิน

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 16) บางปะอินแต่เดิมเป็นเกาะใหญ่เรียกว่า “เกาะบ้านเลน” มีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ สกลวงศ์ฝ่ายพระเจ้าปราสาททอง (สมเด็จพระศรีสฤษดิ์เพ็ชร์ที่ 5) ได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เกาะบ้านเลนนี้ และพระองค์ยังประสูติ ณ สถานที่แห่งนี้ด้วย ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จฯ ขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา ในปีพุทธศักราช 2173-2198 นับเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ปราสาททอง พระองค์ทรงอุทิศนิวาสนสถานซึ่งเป็นที่ประสูติ ถวายเป็นพุทธบูชา โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดขึ้นในบริเวณดังกล่าว พระราชทานนามว่า “วัดชุมพลนิกายาราม” และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดสระขนาดใหญ่ทางด้านทิศใต้ของวัด พร้อมทั้งสร้างพระราชวังขึ้นที่เกาะบางปะอิน และได้สร้างพระที่นั่งขึ้นองค์หนึ่ง พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์” อันหมายความว่าตามพระราชดำริสของพระองค์ว่า “พระองค์ได้ประสูติที่นี่ และได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน” นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองผ่าเกาะเพื่อให้เรือพระที่นั่งสามารถล่องเข้ามายังพระราชวังได้

โดยสะดวก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระราชวังบางปะอินจึงเป็นที่ประพาสของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาทุกพระองค์ ด้วยเป็นพระราชวังใกล้พระนคร

2.6.1 สมัยรัชกาลที่ 1

เมื่อกรุงศรีอยุธยาได้เสียแก่พม่าในปีพุทธศักราช 2310 พระราชวังบางปะอินได้ถูกปล่อยให้รกร้างด้วยมีการย้ายพระนครไปยังกรุงธนบุรี และกรุงเทพมหานครตามลำดับ จวบจนถึงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระราชวังบางปะอินหวนคืนสู่ความทรงจำอีกครั้งจากบทประพันธ์ของสุนทรภู่ กล่าวคือ เมื่อสุนทรภู่ได้ตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ได้ผ่านพระราชวังบางปะอิน จึงได้ประพันธ์ไว้ในนิราศพระบาทดังนี้

“...รำพึงพายตามสายกระแสน้ำ
 ยิงแสนเปลี่ยวเปล่าในฤทัยถวิล
 สักครู่หนึ่งก็มาถึงบางเกาะอิน
 กระแสน้ำสายชลเป็นวนวัง
 อันแท้จริงสิ่งนี้ไม่รู้แน่
 ได้ยินแต่ยุบลในหนหลัง
 ว่าที่เกาะบางอออินเป็นถิ่นวัง
 กษัตริย์ครั้งครองกรุงศรีอยุธยา...”

นอกจากนี้สุนทรภู่ยังได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “บางปะอิน” อันหมายถึงสถานที่ที่สมเด็จพระเอกาทศรถได้มาพบนางอิน และได้นางเป็นบาทบริจาริกา โดยกล่าวไว้ในนิราศวัดเจ้าฟ้าว่า

“...ถึงเกาะเรียงเคียงคลองเป็นสองแฉก
 ป่าระแวกวังเวงราชประพาสสินธุ์
 ได้นางห้ามงามพร้อมชื่อหม่อมอิน
 จึงตั้งถิ่นที่เพราะเสนาะนาม...”

2.6.2 สมัยรัชกาลที่ 4

ด้วยความรุ่มร้อนของมวลหมู่พสกนิกร และบริเวณโดยรอบ เป็นที่ต่อพระราชหฤทัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงศรีอยุธยา ทรงทอดพระเนตรเห็นความรุ่มร้อนของหมู่ไม้มีมะม่วงและทรงทราบว่าเป็นเขตพระราชวังเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงเสด็จฯ ขึ้นทอดพระเนตรสิ่งก่อสร้างที่ยังหลงเหลืออยู่ เต็มไปด้วยอิฐ ปูน ไม้ และโครงเครื่องไม้พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ ส่วนเครื่องบนจมอยู่ใต้พื้นดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้เจ้าพระยาพลเทพเป็นแม่กองงานจัดการก่อสร้างแคว้นทางขุดสระใหม่ ระหว่างการขุดสระได้พบไม้ประกอบเสาประมาณ 120 ต้น พร้อมด้วยยอดปราสาท นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดชุมพลนิกายารามด้วย

2.6.3 สมัยรัชกาลที่ 5

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวัง ณ ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อปีวอก จัตวาศก จุลศักราช 1234 หรือปีพุทธศักราช 2415 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ พระที่นั่งวโรภายพิมาน หอเหมมณเฑียรเทวราช สภาคารราชประยูร พระตำหนักฝ่ายหน้าและพระตำหนักฝ่ายในบางส่วน แล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2419 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานสมโภชในปีเดียวกัน จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งขึ้นอีก 2 องค์ คือ พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร ในปีพุทธศักราช 2420 และพระที่นั่งเวหาศจำรูญ การดำเนินการแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2432 มูลเหตุที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังบางปะอินตามพระราชปรารภ ด้วยเหตุผล 4 ประการคือ

1. บางปะอินเป็นเกาะอยู่กลางน้ำ มีความเงียบสงบ ไม่มีผู้คนละเล้าละลุม
2. บางปะอินมีเส้นทางเดินเรือไปได้หลายแห่ง
3. บางปะอินอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร
4. พระราชวังบางปะอินเป็นสถานที่ประทับ และเสด็จประพาสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระบรมชนกนาถ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรีนี้เองที่ทำให้พระราชวังบางปะอินเกิดมีชีวิตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไพร่พลวงขุดสระถมดินเพิ่มเติมพร้อมก่ออิฐ โบกปูนรอบสระให้เรียบร้อยและกว้างขวางกว่าแต่ก่อน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่ง พระตำหนัก และตำหนักต่างๆ ดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน พระราชวังบางปะอินได้ทรงใช้เป็นที่ประทับ และรับรองพระราชอาคันตุกะพร้อมทั้งพระราชทานเลี้ยงรับรองในโอกาสต่างๆ

พระราชวังบางปะอินเป็นพระราชวังที่ตั้งอยู่บนเกาะบางปะอิน ซึ่งเป็นเกาะขนาดเล็กในแม่น้ำเจ้าพระยาภายในพระราชวังได้แบ่งเขตพระราชฐานออกเป็น ๒ ส่วน คือ เขตพระราชฐานชั้นนอก และเขตพระราชฐานชั้นในเฉกเช่นพระราชวังที่ประทับของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสยามตามโบราณราชประเพณีของการสร้างพระราชวัง

2.6.4 เขตพระราชฐานชั้นนอก

ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของพระราชวังประกอบไปด้วย พระที่นั่ง และสถานที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

1. หอเหมมณเฑียรเทวราช(ศาลพระเจ้าปราสาททอง)
2. พระที่นั่งจวโรภายพิมาน
3. เรือนแพพระที่นั่ง
4. สะพานตุ๊กตา
5. พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์
6. สภาคารราชประยูร
7. กระจังมโหรี
8. อาคารการ์ตูนทหาร

ภาพที่ 2.1 หอเหมมณเฑียรเทวราช (ศาลพระเจ้าปราสาททอง)

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 40) หอเหมมณเฑียรเทวราชเป็นที่ประดิษฐานเทวรูปพระเจ้าปราสาททองบางคนเรียกกันว่า “ศาลพระเจ้าปราสาททอง” พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในระหว่างปี พุทธศักราช 2415 – 2419 เนื่องจากเกิดเหตุการณ์พระประเทียบล่มเมื่อปีพุทธศักราช 2423 เป็นเหตุให้สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์สวรรคตกลางแม่น้ำเจ้าพระยาพร้อมพระราชธิดา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวิตกว่า ถ้าสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิรมุกขิพลอดภัยจากเหตุการณ์ครั้งนี้จะทรงสร้างศาลถวาย

ภาพที่ 2.2 พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 48) พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์เป็นพระที่นั่งทรงปราสาทโถงองค์เล็ก สร้างในแบบปราสาทจตุรมุขทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จำลองแบบมาจากพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาทในพระบรมมหาราชวังเป็นพระที่นั่งสร้างด้วยเครื่องไม้หลังคาซ้อนชั้นเป็นแบบไทยประเพณีมีจตุรมุขยื่นทั้ง 4 ด้าน หลังคามีเครื่องยอดเป็นทรงปราสาทประดับด้วยครุฑขนาดทั้ง 4 มุม บริเวณหน้าบันทั้งสี่ด้านของจตุรมุขเป็นรูปตราอาร์มหรือตราแผ่นดินกล่าวได้ว่า พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ เป็นพระที่นั่งที่สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมไทยที่สืบมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีความงดงามเป็นเลิศของสถาปัตยกรรมไทยที่ยังคงเหลือไม่มากนักในปัจจุบัน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นที่ประทับสำราญพระราชอิริยาบถและบำเพ็ญพระราชกุศลพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

ศรีวิไลลักษณ์ กรมขุนสุพรรณภาควดี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเจ้าคุณพระประยูรวงศ์ เมื่อปีพุทธศักราช 2447

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะซ่อมแซมพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ โดยการเปลี่ยนพื้นและเสาเป็นแบบเฟโรคอนกรีตและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมรูปหล่อสัมฤทธิ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบรมชนกนาถเท่าพระองค์จริงในฉลองพระองค์เต็มยศอมพลทหารบกและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำมาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์จวบจนปัจจุบัน

พระที่นั่งไอศวรรย์องค์นี้เคยต้องอสณิบาดสองครั้ง สองสมัยคือ ในรัชสมัยของพระเจ้าปราสาททอง และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ขณะนั้นได้เกิดพายุฝนตกหนักที่พระราชวังบางปะอินอสณิบาดได้คกยอดพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ ทำให้ยอดพระที่นั่งหักลงมาถึงลูกแก้วชั้นบนและเกิดเพลิงไหม้ลามตามคอสองชั้นล่างและเพดานด้านในต่อมาสมเด็จพระบรมราชาธิบดีได้จัดให้มีการซ่อมแซมพระที่นั่งให้ดีขึ้น

ภาพที่ 2.3 พระที่นั่งวโรภายพิมาน

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 60) พระที่นั่งวโรภายพิมาน เป็นพระที่นั่งทรงตึกชั้นเดียวศิลปะแบบคอนกรีตเอนออร์เดอร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช 2415 ในบริเวณที่ตั้งพลับพลาที่ประทับเดิมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อแรกสร้างนั้นพระที่นั่ง

วโรกาสพินานเป็นอาคารตึก 2 ชั้นในปีพุทธศักราช 2428 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ คัดแปลงหรือลงเป็นชั้นเดียวดังปรากฏในปัจจุบัน พระที่นั่งองค์นี้เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เป็นท้องพระโรงเสด็จออกว่าราชการและทรงประกอบราชพิธีต่าง ๆ และใช้เป็นที่ประทับในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีอภิเษกสมรสพระราชทานแก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะที่ทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา กับหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี สวัสดิวัตน์ ภายในพระที่นั่งวโรกาสพินานประกอบด้วย

1. พระแท่นราชบัลลังก์นพปฎลมหาเศวตฉัตร พระราชบัลลังก์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องด้น
3. ห้องรอเฝ้าประดับด้วยอาวุธโบราณซึ่งเป็นเครื่องบรรณาการจากหัวเมืองต่าง ๆ
4. ตราแผ่นดินประดับด้วยโมเสกอยู่ที่พื้นด้านหน้าพระราชบัลลังก์
5. ตู้ตาทินสลักฝีมือประณีต

ภาพที่ 2.4 สถาปนาราชประยูร

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 75) เป็นอาคารตึก 2 ชั้น ศิลปะแบบโคโลเนียลตั้งอยู่ริมสระทางทิศตะวันตกของพระราชวังตรงข้ามกับหอเหมมณเฑียรเทวราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2419 เพื่อพระราชทานแก่พระเจ้าน้องยาเธอฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า

มหาวิชฌนหิศ พร้อมเจ้านายฝ่ายหน้าใช้เป็นที่ประทับคราวแปรพระราชฐานมาประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน วันที่ 13 กันยายน 2444 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสำนักงานที่ดินกรุงเทพฯ เป็นแห่งแรกในประเทศไทยเรียกชื่อว่า “หอทะเบียนเมืองกรุงเทพฯ” โดยใช้สภาคารราชประยูรเป็นที่ทำการในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ใช้เป็นที่พำนักของเจ้านายหลายพระองค์รวมทั้ง นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ภาพที่ 2.5 เรือนแพพระที่นั่ง

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 82) เรือนแพพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้สร้างขึ้นเป็นแบบเรือนไทยตัวเรือนสร้างด้วยไม้สักทองหลังคามุงด้วยจากแบบโบราณภายในจัดแบ่งห้องต่าง ๆ ออกเป็นสัดส่วนบานประตูเพ็ญแกะสลักเป็นลายเครือเถาวัลย์ลงทอง ทรงใช้เรือนแพพระที่นั่งองค์นี้เป็นที่ประทับแรมในการเสด็จฯ ประพาสต้นและทรงสำราญพระราชอิริยาบถทางน้ำอีกครั้งนำขึ้นไปรับพระราชชายาเจ้าดารารัศมีที่จังหวัดอ่างทองในคราวเสด็จฯ กลับจากนครเชียงใหม่

ภาพที่ 2.6 กระจังมณฑล

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 91) กระจังมณฑลตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์รูปทรงแปดเหลี่ยมสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมของประเทศสเปนใช้เป็นที่สำหรับทหารเป่าแตรถวายพระเกียรติในคราวเสด็จพระราชดำเนินในปัจจุบันเป็นจุดชมทัศนียภาพที่งดงามจุดหนึ่งในพระราชวังบางปะอิน

ภาพที่ 2.7 สะพานตุ๊กตา

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 97) สะพานตุ๊กตาเป็นสะพานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเลียนแบบสะพานข้ามแม่น้ำไทเบอร์ในกรุงโรม ประเทศอิตาลี บนราวสะพานทั้งสองข้างประดับตกแต่งด้วยตุ๊กตาปูนปั้นรูปเทพต่าง ๆ ของกรีก โดยทรงสั่งเข้ามาจากยุโรป ณ จุดนี้สามารถมองเห็นสถาปัตยกรรมของพระที่นั่งองค์ต่าง ๆ ของเขตพระราชฐานชั้นนอกได้โดยรอบ

ภาพที่ 2.8 อาคารกัณฑ์ทหาร

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 101) เป็นอาคารชั้นเดียวที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักของทหารราชวงศ์รัชกาลในการปฏิบัติหน้าที่ถวายอารักขารักษาความปลอดภัยแด่องค์พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ที่เสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำด้านทิศตะวันตกติดกับพระตำหนักแพ ซึ่งเป็นทำสำหรับเทียบเรือพระที่นั่งฯ

2.6.5 เขตพระราชฐานชั้นใน

เขตพระราชฐานชั้นในของพระราชวังบางปะอินประกอบด้วยพระที่นั่ง พระตำหนัก ดังนี้

1. พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร
2. พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ

3. หอวิฑูรทัศน์
4. เก๋งบุปผาประพาส
5. พระตำหนัก ตำหนักและเรือนของพระบรมวงศ์ฝ่ายใน
6. อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
7. อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์

ภาพที่ 2.9 พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 108) ถือเป็นพระที่นั่งองค์ประธานของพระที่นั่งบางปะอิน ถ้ามองจากมุมสูงจะพบว่าถนนทุกเส้นทางในพระราชวังจะมุ่งสู่องค์พระที่นั่ง พระที่นั่งองค์นี้เดิมสร้างเป็นเรือนไม้สองชั้นแบบาสวิสชาเลต์มีเฉลียงหรือทางเดินที่เรียกว่า เวอแรนด้าโดยรอบ ทั้งชนบนและชั้นล่างทาสีเขียวอ่อนและสีเขียวแก่สลับกันภายในองค์พระที่นั่งตกแต่งแบบยุโรปด้วยเครื่องเรือนแบบฝรั่งเศสสมัยพระเจ้านโปเลียนที่ 3 กล่าวกันว่าเป็นเครื่องเรือนครบชุดที่ดีที่สุดในประเทศไทย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการนำผ้าลูกไม้ผ้าแพรมาบุเครื่องเรือนชุดนี้เพื่อความสวยงาม

ปีพุทธศักราช 2433 แกรนด์ดยุกซาร์วิตส์มกุฎราชกุมารแห่งรัสเซียซึ่งต่อมาขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 แห่งราชวงศ์โรมานอฟแห่งรัสเซียได้เสด็จเยือนประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวออกมารับที่พระราชวังบางปะอิน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แกรนด์ดยุกซาร์วิตส์ประทับที่พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรส่วนพระองค์เสด็จ ฯ ไป

ประทับที่พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ วันที่ 9 ธันวาคม 2481 มีการดำเนินการซ่อมแซมพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรขณะดำเนินการซ่อมแซมทาสีองค์พระที่นั่งได้เกิดไฟไหม้หมดทั้งองค์คงเหลือแต่หน้าเท่านั้น ปีพุทธศักราช 2530 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สร้างพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรขึ้นใหม่

พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรองค์ปัจจุบันมีสถาปัตยกรรมต่างจากพระที่นั่งองค์เดิมคือเป็นสถาปัตยกรรมแบบวิกตอเรียตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก 2 ชั้น

ภาพที่ 2.10 พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 123) เป็นพระที่นั่งสองชั้น จากคำบอกเล่ากล่าวว่าใช้เวลาก่อสร้าง 10 ปี นับเป็นพระที่นั่งองค์สุดท้ายในพระราชวังบางปะอินในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระที่นั่งองค์นี้สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมจีนมีชื่อในภาษาจีนว่า “เทียนเหมง เต๋ย” แปลว่า พระที่นั่งฟ้าสว่าง พระที่นั่งองค์นี้สร้างจากเงินที่เก็บภาษีอากรจากพ่อค้าชาวจีนที่เป็นขุนนางรับราชการในราชสำนัก เรียกว่า “กรมท่าซ้าย” ซึ่งดูแลในเรื่องค้าขายโดยมีพระยาโชฎีกะราชเศรษฐี (ฟัก โชติกสวัสดิ์) ขณะที่ยดำรงตำแหน่งพระยาสวัสดิ์ความคิดถึงเป็นนายงานหลวงสาธตราชายุกต์ (ยม พิศลยบุตร) และหลวงโกคานุกุล (จิว) เป็นผู้ควบคุมในการก่อสร้าง โดยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าทองแถม

กรมหมื่นสรรพศาสตร์สุภกิจเป็นผู้ดูแล และ พระที่นั่งองค์นี้เมื่อสร้างแล้วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ จัดพระราชพิธีเฉลิมขึ้นพระที่นั่งเมื่อวันที่ 27 – 31 ธันวาคม 2432 การเฉลิมฉลองได้ทำตามแบบจีนมีการบำเพ็ญพระราชกุศลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นสรรพศาสตร์สุภกิจจัดเสื่อกุยเฮงและเสื่อตัวตั้งแพรและปานสีต่างๆ พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอและข้าราชการที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญเป็นพระที่นั่งที่แสดงถึงความเป็นพระปิยะมหาราช ของประชาชน ผู้อยู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารและเป็นพระที่นั่งที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีของคนไทยเชื้อสายจีน ภายในพระที่นั่งเวหาศน์จำรูญมีห้องต่าง ๆ มากมายแต่ละห้องมีความสำคัญทางการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่งเช่น ห้องท้องพระโรงล่าง ห้องพระโรงบน ห้องบรรทมสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องลิฟท์ ห้องทรงพระอักษร ห้องพระป้า (ห้องพระวิมาน) เป็นที่ประดิษฐานพระป้าอักษรจีนจารึกตัวทองพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนามสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ห้องพระบรรทมสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ห้องพระบรรทมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 2.11 หอวิหุรทัสนา

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 152) หอวิหุรทัสนา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นแล้วเสร็จในปี

พุทธศักราช 2424 ลักษณะเป็นหอสูง 3 ชั้น 12 เหลี่ยม มีความสูง 30 เมตร ยอดหอคลุมด้วยหลังคา
รูปครึ่งวงกลม ภายในมีบันไดเวียนขึ้นไปสู่ชั้นบน 112 ชั้น เป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานแบบยุโรป
ตัวอาคารทาสีแดงและเหลืองสลับกัน สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ทอดพระเนตร โขลงช้างป่า และ
ภูมิประเทศโดยรอบพระราชวังบางปะอิน จากการมองเห็นทัศนียภาพที่งดงามได้โดยรอบบน
หอคิวุฑูรที่ศานนี้เอง จึงมีคำกล่าวว่ “ดูนาที่ไหนดเ่า ไม่เ่าที่บางปะอิน”

ภาพที่ 2.12 เก๋งบุปผาประพาส

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 157) พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเก๋งบุปผาประพาสตามแบบสถาปัตยกรรมยุโรป
เรียกว่า เรือนทรงขนมปังจิง ลักษณะอาคารเป็นเรือนไม้สักชั้นเดียว ตั้งอยู่บนฐานก่ออิฐถือปูน มีมุข
2 มุขประดับด้วยลวดลายไม้ฉลุอยู่ภายในวงกลมทั้ง 2 ด้าน ทรงใช้เป็นที่พักผ่อนพระราชอิริยาบถ
ภายในพระราชอุทยานพร้อมด้วยพระราชโอรสอิกทั้งเคยเป็นที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะเช่น
ค็โยฮันอัลเบรต พร้อมควยปรินเซส เอลิซาเบท สโตนเบิร์ก แห่งประเทศเยอรมัน

2.6.6 พระตำหนัก คำหนัก และเรือนพระบรมวงศัฝ่ายใน

ภายในเขตพระราชฐานฝ่ายใน นอกจากพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียรและพระที่นั่งเวหาศ
จำรูญแล้ว ยังมีพระตำหนัก คำหนัก และเรือนต่าง ๆ สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกที่

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และพระราชทานแก่เจ้านายฝ่ายในดังนี้

1. ตำหนักพระราชชายา เจ้าดารารัศมี
2. ตำหนักเก้าห้อง
3. พระตำหนักพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา
4. พระตำหนักพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมลามารศรี พระอัครราชเทวี
5. เรือนเจ้าจอมมารดาแสด
6. เรือนเจ้าจอมเอี่ยม เอิบ อาบ เอื้อน และเจ้าจอมมารดาอ่อน (เจ้าจอมก๊ก ออ)
7. พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

ภาพที่ 2.13 ตำหนักพระราชชายา เจ้าดารารัศมี

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 163) เป็นตำหนักไม้ยกพื้นชั้นเดียว มีระเบียงอยู่ด้านหน้า และด้านหลัง ตัวอาคารด้านนอกสีเขียว ด้านในทาสีขาว ประกอบด้วย ห้องบรรทม ห้องทรงพระตำราญ ห้องพระเครื่องต้น

พระราชชายา เจ้าดารารัศมี มีพระนามเดิมว่า เจ้าดารารัศมี ทรงเป็นพระธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ แห่งนครเชียงใหม่ กับพระเทวีเจ้าเทพไกรสร ประสูติเมื่อวันอังคารที่ 26 สิงหาคม

2416 ได้ถวายตัวรับราชการฝ่ายในเป็นเจ้าจอมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชธิดา 1 พระองค์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าวิมลนาคนพิลี ประชวร และสิ้นพระชนม์เมื่อพระชนมายุได้เพียง 4 พรรษา

ภาพที่ 2.14 ตำหนักเก้าห้อง

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 167) พระตำหนักเก้าห้องเป็นตึกก่ออิฐถือปูนแบบยุโรป 2 ชั้น มีระเบียงทั้งชั้นบนและชั้นล่างมีเสารองรับอยู่ด้านหน้าผนังระหว่างเสาด้านหน้าทำเป็นวงโค้ง ชั้นบนทำเป็นช่องสี่เหลี่ยมมีลวดลายไม้ฉลุประดับอยู่ช่วงบนระหว่างเสาเป็นลวดลายขนมปังขิง ตัวอาคารมีมุข 3 มุข มุขข้างสองข้าง และมุขกลาง

ปัจจุบันมีทั้งหมด 8 ห้อง ชั้นล่างมี 4 ห้องเดิมตำหนักหลังนี้เป็นที่ประทับของพระบรมวงศ์ฝ่ายใน ซึ่งตามเสด็จฯ คราวแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังบางปะอินปัจจุบันเป็นที่พักของนายทหารศูนย์รักษาความปลอดภัยชั้นยศตั้งแต่ระดับพันตรีขึ้นไป

ภาพที่ 2.15 พระตำหนักพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 171) เป็นอาคารแบบยุโรปก่ออิฐถือปูน ตัวอาคารประธานมี 2 ชั้น ประกอบด้วย ห้องบรรทม ห้องทรงพระตำราญ ห้องทรง โดยมีระเบียงเล็ก ๆ เชื่อมรอบอาคารมีลวดลายประดับเป็นลวดลายขนมปังจิงจี้ด้านหน้ามีมุขระเบียง และบันไดทางขึ้น 2 ข้าง

พระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดาทรงเป็นพระราชธิดาในกรมหมื่นภูมิตถะภักดี(พระองค์เจ้าลดาวัลย์) กับคุณจอมมารดาจีน ประสูติเมื่อวันที่ 4 กันยายน พุทธศักราช 2406 ทรงเป็นพระอัครชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าสาย ทรงได้รับความไว้วางพระทัยกำกับห้องพระเครื่องต้นในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 2.16 พระตำหนักพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมลามารศรี พระอัครราชเทวี

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 175) เป็นตำหนักแบบยุโรป ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนมีช่องลม ชั้นบนเป็นอาคารไม้ตัวอาคารประธานเป็นอาคาร 8 เหลี่ยม ประกอบด้วย ห้องบรรทม, ห้องทรง, ห้องตำราญพระอริยยาบถ

พระตำหนักพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมลามารศรี พระอัครราชเทวี ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาสำลี บุนนาค เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2404 พระอิสริยยศเริ่มแรกประสูติ คือ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสุขุมลามารศรี ทรงพระประชวรด้วยโรคพระปัสสาวะ และสิ้นพระชนม์ที่วังบางขุนพรหม

ภาพที่ 2.17 เรือนเจ้าจอมมารดาแสด

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 179) เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ทาสีแดงแก่สลับสีแดงอ่อน ประกอบด้วย ห้องนอน,ห้องน้ำ ด้านหน้ามีระเบียงผนังก่อ 3 วงโค้ง และวงโค้งด้านข้างอีก 2 วงโค้งพื้นชั้นบนปูไม้

เจ้าจอมมารดาแสด เป็นธิดา พระยาอภัยนริศกามาตย์(ดิศ) มารดาของท่านคือ ข้าราชการบางเกิดเมื่อปีพุทธศักราช 2411 มีพระราชโอรส และพระราชธิดา 3 พระองค์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเขจรจิระประดิษฐ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอภัยนริศประสา และ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าทิพยาลังการ เจ้าจอมมารดาแสดถึงอสัญกรรม เมื่อปีพุทธศักราช 2468

ภาพที่ 2.18 เรือนเจ้าจอม เอี่ยม เอิบ อาบ เอื่อนและเจ้าจอมมารดาอ่อน (เจ้าจอมก๊กอ้อ)

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 181) เป็นอาคารฐานก่ออิฐถือปูน ตัวอาคารประธานเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น มีบันไดขึ้นด้านหน้าตรงกลาง 1 ทาง ด้านข้าง 2 ทาง ชั้นบนมีห้องนอน 2 ห้อง ชั้นล่างมีห้องนอน 2 ห้อง ห้องรับรองแขก 1 ห้อง บันไดขึ้นสู่ชั้นบนอยู่ด้านหลังของห้องรับรองแขก ตัวอาคารทาสีม่วงคาดด้วยเส้นสีขาวระเบียงและเชิงชายประดับด้วยไม้แกะสลักลวดลายขนมปังขิง

ภาพที่ 2.19 พระตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 185) เป็นพระตำหนักแบบยุโรป ก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ชั้นบนมีห้องบรรทม 2 ห้อง ชั้นล่างมีห้องบรรทม 3 ห้อง และมีโถงกลางเช่นเดียวกับชั้นบน ด้านข้างของโถงกลางชั้นล่างมีบันไดขึ้นสู่ชั้นบน 2 ทางผนังอาคารทาสีไขไก่ ฝ้าขอบด้วยสีปูนแห้ง หน้าห้องโถงกลางชั้นบนมีระเบียง ประตูมุกทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม 3 ประตู วงโค้งมุกระเบียง ประดับด้วยลวดลายกลิ้งไม้ ลวดลายเครือเถา

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กับพระปิยมมาวดีศรีพัชรินทรมาตา (เจ้าจอมมารดาเปี่ยม สุจริตกุล) ประสูติเมื่อวันที่ 10 กันยายน พุทธศักราช 2406 ปีระกา พระอิสริยยศเมื่อแรกประสูติ คือ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสว่างวัฒนาสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งสภานายิกาแห่งสภาภาษาสยาม เมื่อปีวอก พุทธศักราช 2463

ในปีฉลู พุทธศักราช 2468 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 โปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

ในปีจอ พุทธศักราช 2477 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ 8 โดยคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธย

ได้ออกประกาศ ณ วันที่ 25 มีนาคม พุทธศักราช 2477 ให้ออกพระนามว่า สมเด็จพระศรีสวรินทิรา
บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เสด็จสวรรคตในรัชกาล
ปัจจุบัน เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พุทธศักราช 2498 พระชนมายุ 93 พรรษา

ภาพที่ 2.20 อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 192) ภายหลังพระราชพิธี
พระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ในปีพุทธศักราช 2424 แล้ว
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง
อนุสรณ์แห่งความรักไว้หลายสถานที่ซึ่งล้วนเป็นที่ที่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์เคย
ตามเสด็จฯไปประทับ และทรงโปรดเกล้าเป็นพิเศษอนุสรณ์แห่งความรักเหล่านี้ ได้แก่ อนุสาวรีย์
รูปปรีamidตั้งอยู่ใกล้กับอโศกเจดีย์ ที่น้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี อนุสาวรีย์ ณ วัดสระเกศใน
กรุงเทพมหานคร และอนุสาวรีย์ ณ พระราชวังบางปะอิน ภายในพระราชอุทยานอันสงบร่มรื่นด้วย
พฤกษชาตินานาพรรณของพระราชวังบางปะอินก็เป็นสถานที่หนึ่งที่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา
กุมารีรัตน์ทรงโปรด ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์รูปฐานสี่เหลี่ยม ยอด
หกเหลี่ยมทรงสูงทรวดทรงงดงาม สร้างด้วยหินอ่อนคุณภาพที่ดีที่สุดจากประเทศอิตาลี ในแต่ละ
ด้านของอนุสาวรีย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แกะสลักคำไว้อาลัยเป็นภาษาไทยอยู่ทางทิศ
ตะวันตก ภาษาอังกฤษอยู่ทางทิศตะวันออก ส่วนทางทิศใต้มีพระนามาภิไธยย่อ สกร อยู่ภายใต้

พระมงกุฎ และทิศเหนือประดิษฐานรูปช่อดอกไม้ล้อมเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งนพรัตน์
 นราศวราภรณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสุภัททันตาภุมารีรัตน์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินเปิดอนุสาวรีย์แห่งนี้ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2426 ซึ่ง
 ตรงกับวันที่ สมเด็จพระนางเจ้าสุภัททันตาภุมารีรัตน์ เสด็จทิวงคต 3 ปี

ที่รุดถึงความรัก

แห่ง

สมเด็จพระนางเจ้า สุภัททันตาภุมารีรัตน์

พระบรมราชเทวี อรรคมหาเสวี

อันเสด็จทิวงคตแล้ว ซึ่งเธอเคยมาอยู่ในสวนนี้โดยความสุขสบาย

แลเป็นที่เบิกบานใจพร้อมด้วย ผู้ซึ่งเป็นที่รัก แลที่

สนิทอย่างยิ่งของเธอ อนุสาวรีย์ นี้สร้างขึ้น

โดย

จุฬาลงกรณ์ บรมราช

ผู้เปนสวามี อันได้รับความเศร้าโศก เพราะความทุกข์

อันแรงกล้าในเวลานั้น แทบจู่ถึงแก่ชีวิต

ถึงกระนั้นยังมีได้หายจุลศักราช 1843

ภาพที่ 2.21 อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง(2546:195) ภายในพระราชวังบางปะอิน นอกจากจะมีอนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุภัททันตาภุมารีรัตน์ ยังมีอนุสาวรีย์อีกองค์หนึ่งซึ่งตั้งอยู่เคียงกัน อนุสาวรีย์องค์นี้ คือ “อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์”

อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์องค์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระราชโอรส 2 พระองค์ พระราชธิดา 1 พระองค์ และพระอัครชายาเธอ 1 พระองค์ ซึ่งได้ประสูติและสิ้นพระชนม์ภายในปีเดียวกัน คือ ในปีพุทธศักราช 2430

1. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสิริราชกฤษณ์สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2430 รวม พระชันษาขวบเศษ

2. พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคินารีรัตน์สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พุทธศักราช 2430 รวม พระชันษา 34 พรรษา

3. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพาหุรัดมณีมัย กรมพระเทพนารีรัตน์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พุทธศักราช 2430 รวมพระชันษา 9 พรรษา

4. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรอุทัยรังสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2430 รวมพระชันษา 6 พรรษา

ในปีพุทธศักราช 2431 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานพระเมรุขึ้นพร้อมกันทั้ง 4 พระองค์ และได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการประกวดวาดภาพเกี่ยวกับพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ไทย วรรณคดีไทย ภาพเหล่านี้ได้นำมาประดับในงานพระเมรุ เมื่อเสร็จงานพระราชทานพระเพลิงพระศพแล้ว ได้แบ่งภาพออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนหนึ่งนำไปประดับไว้ภายในพระที่นั่งวโรภาสพิमान และอีกส่วนหนึ่งนำมาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

สำหรับพระเมรุมาศ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อไม้ที่สร้างพระเมรุมาศไปสร้างเป็นโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งถือว่าเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกของประเทศไทย การที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างนั้น แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยที่ทรงห่วงใยต่อประชาราษฎร์เสมอ พระองค์ทรงนำเอาความทุกข์ ความสูญเสียที่ทรงได้รับมา เป็นมูลเหตุในการที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนของพระองค์

อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์ประดับด้วยพระรูปเหมือนแกะสลักด้วยหินอ่อนทั้ง 4 พระองค์ประดับทั้ง 4 ด้านดังนี้

ทิศเหนือ	พระรูปเหมือน สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสิริราชกฤษณ์
ทิศใต้	พระรูปเหมือน สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรอุทัยรัง

ทิศตะวันออก พระรูปเหมือน พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสาวภาคนารีรัตน์
 ทิศตะวันตก พระรูปเหมือน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพาหุรัดมณีมัย

2.6.6 ประตูกายในพระราชวังบางปะอิน

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 199) พระราชวังบางปะอิน ได้แบ่งเขตพระราชฐานออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ เขตพระราชฐานชั้นนอก และเขตพระราชฐานชั้นใน โดยการสร้างกำแพงล้อมรอบอันเป็นเครื่องหมายการแบ่งเขตพื้นที่ นอกจากนี้ยังใช้คลองภายในที่ขุดติดต่อกันเป็นต้วแบ่งเขตอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ตามแนวกำแพงและคลองจึงมีประตูสำหรับเข้าออกเขตพระราชฐานชั้นใน รวม 8 ประตู ดังนี้ประตูลำดวนตั้งอยู่ตามแนวกำแพงด้านใต้ของอนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

1. ประตูศากรประพาสเป็นประตูสำหรับเสด็จฯ ชลมารคอยู่ถัดมาจากประตูลำดวน
2. ประตูเทวราชครรไล เดิมเรียกว่า ประตูเทวราชดำรงศรี ตั้งอยู่แนวกำแพงด้านใต้ ลักษณะเป็นอาคารตึกชั้นเดียว อาคารโค้งครึ่งวงกลม ใช้เป็นเส้นทางสำหรับเสด็จฯ ผ่านเข้าเขตพระราชฐานชั้นใน
3. ประตูอนงค์ในจรรจัด ตั้งอยู่ตามแนวกำแพงด้านตะวันตกริมน้ำ ด้านหลังพระที่นั่งวิมานเมฆ เป็นประตูสำหรับเจ้าฝ่ายในเสด็จฯ เข้าเขตพระราชฐานชั้นใน
4. ประตูเทวัญสถิต ตั้งอยู่ตามแนวกำแพงด้านตะวันตกริมน้ำ เหนือประตูอนงค์ในจรรจัด
5. ประตูสังฆสิทธิ์ภัตการ ประตูสำหรับพระสงฆ์ผ่านเข้า-ออก เพื่อมาบิณฑบาตในพระราชวัง เป็นประตูตั้งอยู่ริมน้ำด้านทิศตะวันตก
6. ประตูนงคราญประเวศ เป็นประตูตั้งอยู่ตามแนวกำแพงติดกับประตูสังฆสิทธิ์ภัตการ
7. ประตูอัครเรศวรดิษฐ์ ตั้งอยู่ระหว่างเรือนเจ้าจอมมารดาเสกกับเรือนเจ้าจอมก๊กอ้อมตามแนวกำแพงด้านทิศตะวันออกของพระราชวัง

2.6.7 การพิธีสมโภชเทวรูปพระเจ้าปราสาททอง

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง(2546: 212) เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเทวรูปพระเจ้าปราสาททองขึ้น และได้โปรดเกล้าฯ ให้สมโภชเทวรูปพระเจ้าปราสาททองเป็นงานใหญ่ 3 วัน ตั้งแต่วันเสาร์ที่ 5 - วันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม พุทธศักราช 2419

ในวันเสาร์ที่ 5 สิงหาคม 2419 ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติและพระยานนารถภักดี ลงเรือกลไฟ จากพระราชวังบางปะอินขึ้นไปยังกรุงเก่า เพื่ออันเชิญดวงพระวิญญาณพระเจ้าปราสาททองจากพระที่นั่งสุริยาศน์-

อมรินทร์และพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทแล้วล่องเรือจากกรุงเก่าลงมายังเกาะพระ เวลาเช้า 10 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ โดยเรือพระที่นั่งอินทรีปกิณสมุทรวง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นั่งงาน อัญเชิญเทวรูปพระเจ้าปราสาททองลงเรือพระที่นั่งด้วย ได้ทรงประกอบพระราชพิธีอัญเชิญดวงพระวิญญาณพระเจ้าปราสาททองที่เกาะพระ จากนั้นเสด็จฯ กลับ

ครั้งเสด็จฯ ถึงพระราชวังบางปะอิน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญเทวรูปขึ้นจากเรือ แล้วจัดขบวนแห่เทวรูปไปตามถนนในพระราชวัง จากนั้นอัญเชิญไปประดิษฐานในหอหม่อมเทียรเทวราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเฉลิมฉลองทั้งแบบไทย และจีนอย่างใหญ่ ไปจนถึงวันจันทร์ที่ 7 สิงหาคม ปีพุทธศักราช 2419 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้จีนโจ๊ะ แซ่กิม เป็นขุนหม่อมทูลานุเคราะห์ เป็นผู้ดูแลหอหม่อมเทียรเทวราชนับแต่นั้นมา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนับถือเทวรูปพระเจ้าปราสาททองอย่างมาก ดังปรากฏต่อมาว่า ทุกครั้งที่เสด็จฯ ประพาสพระราชวังบางปะอินจะต้องเสด็จฯ ไปถวายสักการะที่ศาลพระเจ้าปราสาททองนี้เสมอ

2.6.8 การสวรรคตของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เกิดเหตุการณ์สูญเสียครั้งสำคัญที่นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียพระทัยต่อพระองค์ เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ขณะทรงพระครรภ์ได้สิ้นพระชนม์พร้อมด้วยพระราชธิดา ในเหตุการณ์เรือพระประเทียบล่มที่ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2.6.9 พระราชประวัติโดยย่อ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 215) สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระนามเดิม คือ พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ประสูติ ณ พระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 12 เดือน 12 ค่ำ ปีมะแม เวลา 5 โมงเช้า 40 นาที ตรงกับวันที่ 10 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2403 ทรงเป็นพระราชธิดา ลำดับที่ 50 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และสมเด็จพระปิยมาวดีศรีพัชรินทรมาตา (เจ้าจอมมารดาเปี่ยม สุจริตกุล) เป็นพระมารดาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระราชทานพระนามพระราชธิดาว่า “สุนันทา” ซึ่งเป็นมงคลนาม ด้วยเป็นนามของพระมหีสรีพระองค์หนึ่งใน 4 พระองค์ของพระอินทร์ ในเทวภูมิ (นางสุชาดา นางสุจิตรา นางสุนันทา นางสุธรรมมา) สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ทรงเป็นพระมหีสรีพระองค์แรกในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ถวายตัวเมื่อพระชนมายุประมาณ 15-16 พรรษา ด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ทรงเป็นคนแข็งแรงและแกร่งกล้า แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก็ยังต้องเกรงพระทัยใน

พระราชวัติของพระองค์ตอนหนึ่ง สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพทรงเล่าประทานว่า ครั้งหนึ่งพระองค์เคยขัดพระทัยกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงกับทรงออกโอรสผู้ว่าจะไม่เหยียบแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพอพระองค์จะเสด็จฯ ลงจากตำหนัก ทรงแกล้งเรียกวอให้มาเทียบก้าวจากตำหนักก็ขึ้นวอโดยไม่ต้องเหยียบแผ่นดินจริงๆ และด้วยพระรุตสมบัติ พระคุณสมบัติ ตลอดจนพระอัธยาศัยสุภาพเรียบร้อยสงบเสงี่ยม เป็นที่นิยมนับถือในบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังทรงเด็ดขาด สามารถในการปกครองข้าราชการเป็นอย่างยิ่งทำให้ทรงเป็นที่สนิทเสน่หาในพระราชสวามียิ่งนัก

2.6.10 เหตุการณ์เรือพระประเทียบล่ม

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 216) เมื่อวันที่จันทร์ที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2423 ตรงกับแรม 8 ค่ำ เดือน 7 ปีมะโรง โทศก จุลศักราช 1242 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระยามนตรีสุทธานครบาลจัดเรือพระที่นั่ง เพื่อเสด็จประพาสพระราชวังบางปะอินพร้อมด้วยพระมเหสีเทวีทุกพระองค์ ดังนี้

1. เรือพระที่นั่งโสมภพควาคือเป็นเรือพระที่นั่งทรง
2. เรือพระประเทียบเป็นเรือทรงของเจ้านายฝ่ายใน
3. เรือปานมารุตเป็นเรือกลไฟจูงเรือเก๋งกุดันของพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ พระราชธิดา
4. เรือกลไฟโสทรจรวรรเดชจูงเรือเก๋งพระที่นั่งพระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี
5. เรือกลไฟราชสีห์จูงเรือเก๋งพระที่นั่งพระองค์เจ้าสุขุมลามารศรี
6. เรือยอร์ชพระที่นั่งของกรมกลางวรศักดิ์จูงเรือกรมสมเด็จพระสุทธานครบาลประยูร
7. พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศเสด็จฯ ลงเรือพระที่นั่งใหญ่ 2 ชั้น

คืนก่อนวันตามเสด็จฯ พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ได้ทรงพระสุบิน และได้ทรงเล่าให้เจ้านายใกล้ชิดฟังว่าพระองค์พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ พระดำเนินข้ามสะพานแห่งหนึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์บังเอิญพลัดพลัดตกลงไปในน้ำ พระองค์ทรงคว่ำพระหัตถ์พระราชธิดาไว้ได้ครั้งหนึ่ง แต่แล้วก็สิ้นหลุดพระหัตถ์ไปอีกพระองค์ ทรงตามไขว่คว้าจนพระองค์เองตกลงไปในน้ำด้วย ทั้งๆ ที่ทรงห่วงพระทัยก็มีได้ทรงกราบบังคมทูลพระราชสวามีให้ทรงกังวล คงตามเสด็จฯ ไปตามพระราชประสงค์ ในเช้าวันเสด็จฯ ประพาสพระราชวังบางปะอิน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกิจต้องดูแลราชการ

การแผ่นดิน จึงทรงมีพระบรมราชโองการให้ขบวนเรือพระที่นั่งของพระมเหสี และขบวนเรือตามเสด็จทั้งปวงให้เคลื่อนขบวนล่วงหน้าไปก่อน ในเวลา 2 โมงเช้าและเมื่อเวลา 3 โมงครึ่ง หลังจากเสร็จสิ้นพระราชกิจแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงเสด็จฯ ลงเรือพระที่นั่งโสภณภควดีพร้อมด้วยเจ้านายฝ่ายหน้าตามขบวนเรือพระประเทียบ เมื่อเสด็จฯ ไปถึงบางตลาด จวบจะเข้าอ้อมเกร็ดพบเรือราชสีห์ จมื่นทิพเสนา กับปลัดวังซ้ายลงมากกราบบังคมทูลว่า เรือพระที่นั่งพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ซึ่งเรือปานมารุดจูงไปในน้ลุ่มที่บางพูด สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมการณเพชรรัตนสิ้นพระชนม์ จึงทรงโปรดฯ ให้เร่งความเร็วเรือพระที่นั่ง ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมงจึงถึงบางพูดทอดพระเนตรเห็นเรือไฟ และเรือพระประเทียบทอดอยู่กลางน้ำที่เขาคำทราย จึงมีพระบรมราชโองการให้เทียบเรือพระที่นั่งเข้ากับเรือปานมารุด ทรงไล่เลียงกรมอดิศรกับพระยามนตรีด้วยเรื่องเรือล่มประมาณ 10 นาที ยังไม่ได้ทรงเห็นพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ จึงทรงเสด็จฯ ปรึกษาเจ้าหน้าหลายพระองค์ที่เข้าเฝ้าฯ อยู่ในที่นั้นจะมีใครกล้ากราบบังคมทูลก็หาไม่ จนกระทั่งเจ้านายบางพระองค์ซึ่งไปเฝ้าดูพระอาการและการแก้ไขพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ จึงได้กราบบังคมทูลอย่างตรงไปตรงมาว่าพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ได้สิ้นพระชนม์เสียแล้ว แต่ก็ยังทรงมีความหวังที่นายแพทย์จะแก้ไขให้ฟื้นคืนพระชนม์ชีพขึ้นมาได้

หลังจากจัดการเรื่องงานพระศพผ่านไปได้ 3 วัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระกรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศาล สมเด็จพระองค์น้อยกรมหมื่นพิชิตปรีชากร และกรมหมื่นภูธรเสร์ธำรงค์ศักดิ์ เสด็จฯ ไปพร้อมกันที่วังสมเด็จฯ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ เพื่อที่จะทรงชำระความตามกระกระแสรับสั่ง สมเด็จฯ กรมพระบำราบปรปักษ์ ได้ทรงเรียกหาผู้ที่ตามเสด็จฯ และบุคคลที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุ คือ ในบริเวณเรือพระประเทียบล่มให้มาเฝ้าฯ ตามตั้งแต่กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช พระยามนตรีตลอดจนไพร่ฟ้าข้าหลวงทุกๆ คนมิได้มีการยกเว้น ความที่ทรงชำระปรากฏจากการให้การของบรรดาผู้ที่อยู่ในที่เกิดเหตุ สรุปได้ว่า ขณะเรือราชสีห์จูงเรือพระประเทียบของพระองค์เจ้าสุขุมลมารศรี แล่นไปข้างหน้าทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เรือยอร์ชที่จูงเรือกรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูรแล่นขนานไปกับเรือราชสีห์ ทางฝั่งตะวันตก เรือโสทรจจรซึ่งจูงเรือพระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี แล่นตามหลังเรือจูงเรือพระประเทียบของพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ยังอยู่ข้างหลังพอแล่นไปถึงตำบลบางพูดเหนือบ้านพระยาเกียรติเล็กน้อย เรือปานมารุดก็แล่นไปทันขนานข้างหน้า นายอินคนถือท้ายเรือจึงแล่นเรือเข้าไปในระหว่างกลางเรือราชสีห์กับเรือยอร์ช เพื่อจะขึ้นหน้าไปก่อนขณะนั้นเรือโสทรจจร ซึ่งตามหลังเรือราชสีห์ แล่นไปเกยตื้นจึงหักหัวเรือเบนหนีขึ้นออกมาโดยเร็ว ปะทะเข้ากับเรือปานมารุดซึ่งกำลังแล่นอย่างรวดเร็วเต็มฝีจักร ทำให้น้ำเป็นระลอกกดหัวเรือพระประเทียบ พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์จมคว่ำลงในทันที ในขณะที่เรือคว้านั้น

พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรมมาตุลาการเพชรรัตน์ประทับอยู่กับแก้ว พระพี่เลี้ยง จึงทรงไล่เลี้ยงได้ความว่า เมื่อเรื่อกว่านั้น พระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ประทับอยู่ใน เก๋งยังเสด็จออกมามิได้ และพระยามนตรี สมุหราชองครักษ์ได้ออกคำสั่งจับปล้น ห้ามมิให้ใครเข้าไป ช่วยพระองค์ด้วยเป็นการขัดต่อกฎมนเฑียรบาล และห้ามมิให้ผู้ใดเข้าใกล้เก๋งเรือพระที่นั่ง อย่างเด็ดขาด และกว่าจะออกคำสั่งให้คนช่วยกันหุงยาพลิกเรือเก๋งพระที่นั่งขึ้นมาก็ช้าอยู่กว่าครึ่ง ชั่วโมง จึงปรากฏว่าพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์สิ้นพระชนม์เสียแล้ว พร้อมด้วยพระราชโอรส หรือพระราชธิดาในพระครรภ์พระชนม์ห้าเดือนเต็ม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชธุระในการบำเพ็ญพระราชกุศลพระศพของพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และพระราชธิดาอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาด้วยพระองค์เองเริ่มตั้งแต่ทรงให้จัดแต่งข้างในหอธรรมสังเวชที่ไว้พระศพ ใ้ห้งดงามสมพระเกียรติ เสด็จพระราชดำเนินหอธรรมสังเวชทุกวัน วันละหลายๆ รอบ เพื่อเยี่ยมพระโกศพระมเหสี และบำเพ็ญพระราชกุศล ทรงสดับสมณศักดิ์ถวายภัณฑ์เทศน์ทุกวัน นอกจากนี้ยังทรงสั่งการเพื่อให้พระโกศของพระมเหสีที่รักมีความวิจิตรงดงามสมเกียรติที่สุด ทรงดูแลเรื่องพระโกศใ้ห้งดงามยิ่งใหญ่ ถึงกับมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยารัตนโกษาที่ลอนดอนให้ส่งเครื่องประดับพระโกศ สำหรับบรรจุพระอัฐิมาโดยเร็ว และทรงเป็นพระราชธุระในรายละเอียดของงานออกพระเมรุอย่างละเอียดลออด้วยพระองค์เอง นอกจากนี้ยังทรงสถาปนาพระองค์เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระนางเจ้าอีกด้วย

ในวันที่ 13 มีนาคม พุทธศักราช 2423 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรมมาตุลาการเพชรรัตน์ ขึ้นโดยพระราชทานพระโกศทององค์ใหญ่ซึ่งเป็นพระโกศสำหรับทรงพระบรมศพพระเจ้าแผ่นดิน ให้ทรงพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ สำหรับพระเมรุมาศทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกลางทุ่งพระเมรุ ได้ออกแบบดั่งเช่นพระเมรุมาศที่จัดถวายพระมหากษัตริย์ งานพระราชทานเพลิงพระศพในครั้งนั้นยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินซึ่งจงรักภักดีในพระมเหสีได้ร่วมถวายพระเพลิงด้วย

วันที่ 16 มีนาคม ตรงกับวันพุธ แรม 2 ค่ำ เดือน 8 ปี มะโรง เวลาประมาณ 5 โมงเย็น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินขึ้นพระราชทานเพลิงพระศพ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา และพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ข้าราชการผู้ใหญ่ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทคณะทูตานุทูตและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินตามลำดับ เวลาเย็นของวันนั้นเสียงร้องไห้สะอื้นดังกึกก้องไปทั้งท้องพระเมรุท่ามกลางบรรยากาศหม่นหมองยิ่งนัก เมื่อพระอาทิตย์อัสดง ในเวลา

นั้นเป็นเวลาเดียวกันกับพระเพลิงกำลังมอดไหม้ จนเมื่อเหลือแต่ควันเสียวร้องไห้ระงมทั่วไปจึงเบา
ลง

ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะพระราชทานเพลิงส่งเสด็จ
พระมเหสีผู้สวรรคาลัยแล้วก็ตาม แต่ความรักและความคิดถึงนั้น ยังคงตรึงอยู่ในดวงพระราชหฤทัย
อย่างลึกซึ้ง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสรณ์แห่งความรักไว้หลายสถานที่ ซึ่งล้วน
แต่เป็นที่ที่สมเด็จพระนางเจ้าสุภัทรมหาราชินีเคยตามเสด็จฯ ไปประทับและทรงโปรดเป็นพิเศษ
ได้แก่

อนุสาวรีย์น้ำตกพลิว	จังหวัดจันทบุรี
อนุสาวรีย์ ณ วังสราญรมย์	กรุงเทพมหานคร
อนุสาวรีย์ ณ พระราชวังบางปะอิน	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชวังบางปะอิน ซึ่งเป็นสถานที่ที่สมเด็จพระนางเจ้าสุภัทรมหาราชินี
ทรงโปรดปรานเป็นพิเศษเพราะภายในมีพระราชอุทยานอันสงบร่มรื่นด้วยพฤกษชาติ
นานาพรรณ ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอนุสาวรีย์หินอ่อน ที่มีคุณภาพดีที่สุดจาก
อิตาลี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แกะสลักคำไว้อาลัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไว้

2.6.11 พิธีฉลองพระที่นั่งเวหาศจำรูญ

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง (2546: 222) พระที่นั่งเวหาศ-
จำรูญ เป็นพระที่นั่งที่ได้รับการก่อสร้างและน้อมเกล้าฯ ถวายโดยข้าราชการกรมท่าซ้าย ซึ่งคือพ่อค้า
ใหญ่ชาวจีนที่มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและสำนักในพระมหากษัตริย์ในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (เถียน โชติกเสถียร) เป็นหัวหน้า และมี
พระสวัสดิความดิษฐ์ (พิก โชติกสวัสดิ์ ต่อมาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี) เป็น
นายงานก่อสร้าง การก่อสร้างได้กระทำอย่างประณีต ถึงกับสั่งช่างฝีมือจากเมืองจินมาท่า กระเบื้อง
เคลือบสำหรับมุงหลังคา และไม้จำหลักเป็นรูปเรื่องในนวนิยายจีนเรื่อง สามก๊ก รวมทั้งเครื่องใช้
ต่างๆ ล้วนแต่สั่งทำมาจากเมืองจินทั้งสิ้น

เมื่อพระที่นั่งเวหาศจำรูญสร้างเสร็จสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีเฉลิมพระที่นั่งขึ้น ในวันที่ 27 ธันวาคม
พุทธศักราช 2438 การเฉลิมฉลองได้ทำตามแบบจีนทั้งสิ้น เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด
เสื่อกุยเฮง และเสื่อตัวตั้ง แพรแลปานสีต่างๆ พระราชทานแก่พระเจ้าน้องยาเธอ และข้าราชการที่
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระครูญวนครองผ้าสามหมวก
ถือตาลปัตรยศ และถือกระจงเงาเข้าไปยืนสวดคาถาเบิกพระเนตรพระภูมิ ซึ่งองค์พระภูมินั้นคล้าย
รูปตุ๊กตาจีน ปิดทองคำเปลวทั้งองค์ พระครูญวนนำเอาชาดมาเจิมที่เงาพระภูมิในกระจง โดยเจิม

นัยน์ตา เจิมคิ้ว จมูก ปาก ที่รูปพระภูมิ สมมุติว่าเบิกพระเนตรพระภูมิ จากนั้นทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระสวัสดิความคิษฐ์ (ฟัก) จัดพู่กัน หมึก และกระดาษแดง พับคล้าย สมุดไทย กว้างประมาณหนึ่งกึ่งนิ้ว สำหรับเขียนชื่ออย่างจีน

ต่อมาในวันที่ 3 มกราคม พุทธศักราช 2433 เวลา 17 นาฬิกา 21 นาที 40 วินาที ได้พระฤกษ์ เสด็จฯ ขึ้นประทับ ณ พระที่นั่งเวหาศจำรูญ ตามธรรมเนียมแบบอย่างขึ้นพระที่นั่งองค์ใหม่แต่บรรยากาศต่างๆ ได้จัดแต่งเป็นแบบจีนทั้งสิ้น กล่าวคือ ครั้นเวลาบ่ายค่ำ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์แบบอย่างจีน ข้าทูลละอองธุลีพระบาทก็สวมเสื้ออย่างจีน ข้าทูลละอองธุลีพระบาทก็สวมเสื้ออย่างจีนที่ได้รับพระราชทาน เพลงที่ใช้บรรเลงในงานนั้นก็ใช้เพลงจีน ส่วนการถวายความเคารพนั้นข้าราชการไทยก็ถวายคำนับ ยกเว้นพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี และพระยาสวัสดิความคิษฐ์ ถวายคำนับแบบจีนคนละ 9 ครั้ง

2.6.12 วัดนิเวศธรรมประวัติ

จดหมายเหตุพระราชวังบางปะอินและวัดนิเวศธรรมประวัติ (อ้างถึงในบรรณเจด อินทุ จันทรียง, 2537: 141) วัดนิเวศธรรมประวัติ ตั้งอยู่บนเกาะลอย ตำบลบ้านเลน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านตะวันตกของพระราชวังบางปะอิน เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร บริเวณวิสุคามสีมาอยู่ภายในกำแพงแก้ว ยาว 1 เส้น 4 วา ส่วนกว้าง 16 วา 6 นิ้ว มีเสาศิลา (สีมานิตต์) กำหนดเขตอยู่บนกำแพงแก้วทั้ง 2 ด้าน ซึ่งขนานไปกับพระอุโบสถเป็นรูปสี่เหลี่ยม บริเวณวัดโดยตลอดมีแนวกำแพงรั้วเหล็กล้อมโดยรอบทั้งสี่ด้าน ตอนเหนือเป็นเขตพระอุโบสถ หลังพระอุโบสถตลอดตอนใต้เป็นที่ตั้งฆาตส ประกอบด้วยศาลาการเปรียญ หอไตร โรงเรียนปริยัติธรรม และหมู่กุฏิถาวรวัดถาวรก่อสร้างก่ออิฐถือปูนตามแบบศิลปะโคธิค ที่ชาวตะวันตก (ฝรั่ง) นิยมสร้างเป็นศาสนสถานในคริสต์ศาสนา

ประวัติการก่อสร้าง ปรากฏในแผ่นศิลาจารึกซึ่งอยู่ในพระอุโบสถ มีความว่า

“สุกมัสศุ พระพุทธศาสนากาลเป็นอดีตกาลล่วงแล้ว 2421 พรรษา ปรีดยบันกาล พยัคฆสังวัจจรผลคุณมาศศุกรปีภย เอกาทศมีดิถีจันทรवारบริเจทกาล กำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชวิวงษ วรุตมาพงษบริพัตร วรชัตติยราชินิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศอุกโตสุชาติสังสุทธิเคราหณี จักรีบรมนารถมหามกุฎราชรังกูร สุจริตมูลสุชาติอรรคอุกฤษฐไพบุลย์ บุรพาตุลยภุชดาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษฏ์ชัยญลัภษณวิจิตรโสภากยสรรพางค์ มหาชโนตตมางศ์ประณต บาทพงกษยกุล ประสิทธิสรรพศุภผล อุดมบรมสุขุมालย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติกุณ อุดมยพิเศศสรรพเทเวศรานุรักษ์ วิสิฐิศักดิ์สมยาพินิตประชานารถ เปรมกระมลชัตติยราชประยูรมูลมุขมาตยาภิรมย อุดมเดชาธิการ บริบูรณคุณสารสยามาทินคร วรุตเมกราชติลก มหาบริวารณายกอนันตมหันตวรฤทธิเดช

สรรพวิเศษศิรินคร อเนกชนนิกรสโมสรสมตประสิทธิ์วิรยสมโหมดมบรมราชสมบัติ นพปฎลมหา
 เสวตฉัตรดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์มหาบรมราชาภิเศกาศิศา สรรพทศทิวศิวิติไชย สกลมไหสวิ
 ยมหาสวามินทร์ มหเศรษฐมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรย
 รัตนสรณารักษ์อคุลยศักดิ์อรรคนเรศราชิบดี เมตตากรุณาสถลหฤทัยอโนปมัยบุญการ สกลไพศาล
 มหารัชฎาธิบดินทร์ ปรมินทร์ธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถพิตรพระเจ้าแผ่นดิน
 สยาม รัชกาลที่ 5 ในพระบรมราชวงษ์ ซึ่งได้ประดิษฐานแลดำรงกรุงเทพมหานครมรัตน-
 โกสินทร มหินทรายุทธยามหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์อุดมราชธานีเวสมหาสุฐาน เสด็จพระ
 ราชดำเนินขึ้นมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศล แลมีการมหรกรรมสมโภชต่างๆ ณ พระอารามที่เกาะบาง
 ปะอินนี้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณขุรสุรสิงหนาทดำรงสั้งพระศรีสุนทรโวหาร เจ้ากรม
 พระอาลักษณ์ให้จารึกการที่ได้ทรงสถาปนา พระอารามขึ้นใหม่นี้ไว้ในแผ่นดิน ดิฉนังในพระ
 อุโบสถ ข้างขวาแผ่นดินหนึ่งข้างซ้ายแผ่นดินหนึ่ง บรรจบเรื่องเดียวกัน เพื่อใช้ชนภายหลังได้ทราบความ
 แล้วอนุโมทนาส่วนพระราชกุศล ตามความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ด้วยเมื่อปีออก
 จัตวาศก พระพุทธศาสนกาล 2415 พรรษา จุลศักราช 1234 เป็นปีที่ 5 ในราชสมบัติแห่งพระ
 มหาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปรัดยุคันนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช
 ดำเนินขึ้นมาประทับ ณ พระที่นั่งไอศวรรยทิพยอาสน์ เกาะบางปะอินนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า ภูมิ
 ฐานที่เกาะบางปะอินนี้ได้เป็นที่ประพาศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามสืบมา แต่ครั้ง
 สมเด็จพระรามาธิเบศรปราสาททอง ฤาจะเรียกให้ต้องตามพระนามว่า สมเด็จพระศรีสรรเพช
 ร์นับเป็นที่ 5 ในนามของพระเจ้าแผ่นดินกรุงทวารวดีศรีอยุธยา ซึ่งทรงพระนามอย่างเดียวกัน ในพระ
 สุพรรณบัฏ เพราะเป็นภูมิฐานเดิมของพระองค์ท่าน จึงได้ทรงสร้างพระราชวังที่ประพาศไว้ใน
 ตำบลนี้ มีสิ่งสำคัญซึ่งยังเห็นเป็นพยานควรอ้างได้ คือสระแลต้นไม้พระมหาปราสาทเป็นต้น แล
 ได้ทรงสร้างพระอารามขึ้นไว้ ทางข้างด้านเหนือพระราชวังพระราชทานนามว่าวัดชุมพลนิกายา
 ราม เป็นวัดสำหรับพระราชวังสืบมา พระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงษ์นั้นก็เสด็จพระราช
 ดำเนินมา ประพาศที่เกาะบางปะอินนี้ทุกๆ พระองค์ จนถึงตั้งกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ณ
 ประเทศบางกอก จึงได้เป็นที่เว้นว่างจากเป็นที่ประพาศมาช้านาน ภูมิฐานที่นี้ก็เป็นที่ยารุดทรุด
 โขมไปทั้งพระราชวังและพระอาราม ครั้นพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สุธสมมติ
 เทพยพงษ์วงษาศิวรกระษัตริย์ รัชชดิราชนิกรโธดม จาคูรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศบรม
 ธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถพิตรพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็น
 พระเจ้าแผ่นดินใหญ่ที่ 4 ในพระบรมราชวงษ์ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นมาประพาศกรุงทวารวดีศรี
 อยุธยาโบราณเนื่องๆ แลได้เสด็จมาประพาศประทับแรมอยู่ที่เกาะบางปะอินนี้หลายครั้ง จึงได้ทรง
 สร้างพระที่นั่งไอศวรรยทิพยอาสน์องค์หนึ่ง กับตึกแถวข้างในหลังหนึ่ง มีกำแพงล้อมโดยรอบ

ประกอบด้วยพุกษาชาติโรมันเป็นพระราชวังสังเขปสำหรับเป็นที่เสด็จมาประทับสำราญพระราช
 หฤทัย แล้วทรงปฏิสังขรณ์วัดชุมพลนิกายารามพร้อมทั้งโรงพระอุโบสถ แลพระวิหารการเปรียญ
 พระเจดีย์เสนาสน์ที่อยู่พระสงฆ์ พร้อมเสร็จบริบูรณ์ได้ทรงทำมหารम्मฉลองพระอาราม แต่ ณ วัน
 พุศ เดือนเจ็ด ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีชวด ฉศก จุลศักราช 1226 เป็นปีที่ 14 ในรัชกาลที่ 4 ครั้ง
 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราช
 สมบัติสืบพระวงศ์ ณ รัชกาลที่ 5 ทรงประพุดิปฏิบัติอนุวัตตามจริยาพระบาทสมเด็จพระราชน
 กาธิบดี เสด็จประพาสในประเทศ ตำบลต่างๆ ได้เสด็จมาประพาสที่เกาะบางปะอินนี้เนื่องๆ จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าให้ขุดสระถมดินเพิ่มเติมให้ถูกและเรียบร้อมกว้างขวางกว่าแต่ก่อน แล้วให้
 สร้างปราสาท ลงกลางสระที่พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ปราสาทเดิม ซึ่งสมเด็จพระเจ้าปราสาท
 ทองทรงสร้างนั้นไว้เป็นที่รุดถึงปราสาทเดิม แลเป็นที่ประทับในกลางสระพระราชทานนามว่า
 พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ตามนามเดิม แลให้สร้างพระที่นั่งอีกองค์หนึ่ง ตรงพระที่นั่งเดิมของ
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นที่ประทับ พระราชทานนามว่าพระที่นั่งวโรภาศพิमान
 และสร้างพระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร ในพระราชอุทยานอีกองค์หนึ่ง กับพระตำหนักและตึกแถว
 แนวกำแพงโดยรอบ เป็นเขตขอบพระราชวังกว้างขวางงามสฐานสอาดสวยงามเป็นที่สำราญพระราช
 หฤทัย ได้เฉลิมพระที่นั่งสำเร็จ แต่วันศุกร์ เดือน 12 ขึ้น 10 ค่ำ ปีชวด อัฐศก ศักราช 1238 แล้วทรง
 พระราชศรัทธา สร้างพระอารามนี้ขึ้นไว้ ทรงพระราชอุทิศให้เป็นสตุรทิศสังฆิกาวาส เป็นที่ทรง
 บำเพ็ญพระราชกุศลใกล้พระราชวัง พระราชทานนามพระอารามนี้ว่า วัดนิเวศธรรมประวัติ แล
 พระอารามนี้ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานจับเหมาช่างชาวประเทศตะวันตก³ กะ
 วางแผนที่แลแบบอย่างพระอุโบสถหมู่กุฎีมีสัณฐานเป็นแบบอย่าง ช่างประเทศตะวันตกทั้งสิ้นซึ่ง
 ทรงพระราชดำริให้สร้างโดยแบบอย่างเป็นของชาวต่างประเทศดังนี้ ไซ้จะมีพระราชหฤทัยเลื่อม
 ไส้นับถือศาสนาอื่นนอกจากพระพุทธศาสนานั้นหามิได้ พระราชดำริให้ในพระประสงฆ์ จะทรง
 บูชาพระพุทธศาสนาด้วยของแปลกประหลาด และเพื่อให้อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงชมเล่นเป็น
 ของประหลาดไม่เคยมีในพระอารามอื่นแลเป็นของมั่นคงถาวรพอสมควรเป็นพระอารามหลวงใน
 หัวเมืองได้เสด็จพระราชดำเนินก่อพระฤกษ์พระอุโบสถแต่ ณ วันศุกร์ เดือน 7 ขึ้น 6 ค่ำ นพศก
 พระพุทธศาสนกาล 2420 พรรษา จุลศักราช 1239 โรงพระอุโบสถในรวม ยาว 7 วา 3 ศอก 6
 นิ้ว กว้าง 4 วา 3 ศอก 6 นิ้ว เบื้องหน้ามีซุ้มประตู เบื้องหลังเป็นหอรบผนังที่ตั้งพระเจดีย์สูงแต่
 พื้นดินตลอดยอด 12 วา 3 ศอกคืบ 3 นิ้ว ต่อหลังพระอุโบสถไป มีโรงที่ทำบุญ ฤาจะเรียกว่า
 การเปรียญหลังหนึ่ง กุฎีใหญ่พื้นสองชั้น 2 หลัง กุฎีน้อยพื้นชั้นเดียว 8 หลัง หอพระไตรปิฎกพื้น
 ชั้นเดียวหลังหนึ่ง ศาลาและหมู่กุฎีหลังหนึ่ง ตึกแถวชั้นเดียว สำหรับศิษย์อยู่ยาวตามกว้างของพระ
 อารามแถวหนึ่ง แลที่โรงเรือกับปียกุฎี ศาลาที่พักข้างพระอุโบสถหลังใหญ่ ศาลาน้อยตะพานน้ำ 2

หลัง ทิ้งกำแพงแก้วแพแผลอื่นๆ ล้วนก่ออิฐถือปูนทั้งสิ้นแล้วบริบูรณ์ ครั้น ณ วันพฤหัสบดี เดือน 9 แรม 13 ค่ำ ปีฉลู นพศก 1239 เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบันจุพระบรมสารีริกธาตุ ในพระเจดีย์หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ลงรักปิดทองตั้งไว้บนหอรระนั่งเบื้องหลังพระอุโบสถ แล้วทรงปลูกต้นพระมหาโพธิ์ซึ่งมีพีชผลสืบเนื่องมาแต่ต้นพระมหาโพธิ์เดิม ที่ในเมืองพุทศคยาในมัธยมประเทศ ไว้ที่มุมกำแพงแก้วหน้าพระอุโบสถ ด้านตะวันตกในวันนั้นด้วย ก่อแท่นฐานเป็นปริมณฑล ควรเป็นที่บูชา แลโปรดเกล้าฯ ให้ช่างหล่อพระพุทธรูปคันธารราษฎร์ ยืนสำแดงพระอาการกวัคพระหัตถ์เบื้องขวาเรียกฝน แล้วเชิญมาประดิษฐานไว้ในซุ้มมุมกำแพงแก้ว หน้าพระอุโบสถด้านตะวันออก แต่ ณ วันศุกร์ เดือน 6 แรม 8 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก ศักราช 1420 เป็นคู่กันกับพระมหาโพธิ์ มีแผ่นศิลาจารึกพระคาถา แลบาฬีไวยากรณ์ กับทั้งคำแปลอธิบาย สำหรับสวดอธิษฐานขอฝนคิดไว้ที่ฐานพระคันธารราษฎร์ด้วย เพื่อให้ราษฎรชานา จะได้บูชานมัสการตั้งสัตยาธิษฐานขอฝนในต้นฤดูทำนาตามวิธี ที่จารึกในแผ่นศิลาทั้ง 4 แผ่นนั้น แลทรงหล่อพระพุทธรูปปฏิมากรนั่งสมาธิเพชร หน้าพระเพลา กว้าง 22 นิ้วกึ่ง สูงตลอดพระรัศมี 36 นิ้วกึ่ง ทรงหล่อเสร็จ แต่ ณ วัน พฤหัสบดี เดือน 12 แรม 9 ค่ำ ปีฉลู นพศก ศักราช 1239 แล้วกำไลหล่อด้วยทองทั้งพระองค์ งามบริสุทธ์ด้วยพระนามว่า พระพุทธรุณมถรรวมโภาสแล้วโปรดให้หล่อรูปพระอรหันมหาสาวก ซึ่งมีนามประจำทิศทั้ง 8 คือ พระสารีบุตรเถรทิศทักษิณ พระมหาโมคคัลลานะเถรทิศอุดร รูปพระอรรรคสาวกทั้งสองพระองค์นี้ถ้าไหลด้วยทองคำ พระอัญญาโกณธัญญเถรทิศบูรพา พระมหากัสสปเถรทิศอาคเนย์ พระอุบาลีเถรทิศหรดี พระอานนทเถรทิศประจิม พระมหากัจจนาเถระ ทิศพายัพ พระราหูเถรพุททวารโอสทิสถาน และโปรดให้เจ้าพนักงาน แบ่งสร้างพระคัมภีร์ไตรปิฎก แต่พอสมควรที่พระสงฆ์สามเณรต้องการศึกษาเล่าเรียน ทั้งพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม รวม 119 พระคัมภีร์ บันจุหีบหนังเย็บเป็นเล่ม สมุดมีอามแผ่นดินประจำ บันจุหีบละคัมภีร์หนึ่งข้าง สองพระคัมภีร์ข้างตามมากและน้อย พระอารามนี้ได้ลงมือสร้างตั้งแต่ ณ วันศุกร์ เดือน 3 ขึ้น 12 ค่ำ ปีชวด อัฐศกพระพุทธศาสนา 2419 พรรษา จุลศักราช 1238 จนถึงวันจันทร์ เดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศกพระพุทธศาสนา 2421 จุลศักราช 1240 เป็นสองปี 22 วัน พระอารามก็สำเร็จบริบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรารภมหาราชการฉลองพระพุทธรูปปฏิมากร พระไตรปิฎก และพระอาราม บำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการใหญ่ ครั้น ณ วันเสาร์ เดือน 4 ขึ้น 9 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก ได้เชิญพระพุทธรูปปฏิมากร พระพุทธรุณมถรรวมโภาส แลพระคัมภีร์ไตรปิฎกและรูปพระมหาสาวก พระราชาคณะนานุกรมอันดับวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม 8 รูป ลงเรือกลไฟแต่กรุงเทพฯ มาพักไว้ที่วัดเชิงเลน ตรงบางไทรข้าม ครั้น ณ วันจันทร์ เดือน 4 ขึ้น 11 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก ได้ตั้งขบวนแห่แต่วัดเชิงเลนเชิญพระพุทธรุณมถรรวมโภาส ตั้งบนบุษบกเรือ พระที่นั่งไชยสุพรรณหงส์ พระธรรมคัมภีร์ไตรปิฎก ลงเรือเอกไชยผูกหลังคาสี รูปพระมหาสาวกลงเรือเอกไชยผูกหลังคาสีอีกลำหนึ่ง

พระราชกระถานานุกรมลงเรือกราบม่านทองแยง พระสงฆ์อันดับลงเรือกราบม่านมัสสุ แห้ขึ้นไป
 ลำน้ำในระหว่างเกาะบางปะอินนี้ เลี้ยวสี่ตะเกาะข้างเหนือ ล่องลงมาจอดที่ตะพานฉนวน ฝั่งเกาะ
 ข้างตะวันตกกรีนลำน้ำใหญ่ แล้วตั้งขบวนแห่บกเชิญพระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาสขึ้นพระยานุมาศ
 พระธรรมคัมภีร์ไตรปิฎกขึ้นเสลี่ยงแปลงรูปพระมหาสาวกขึ้นเสลี่ยงโถง พร้อมด้วยเครื่องสูงกลอง
 ชนะคู่แห่ แห่แต่ฉนวนหน้า ไปโดยทางหน้าพระอุโบสถ เชิญพระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาสขึ้น
 ประดิษฐานเป็นประธานในพระอุโบสถ รูปพระมหาสาวก 6 พระองค์ ตั้งรวมไว้บนหิ้งริมผนังใน
 พระอุโบสถประจำตามทิศ แต่รูปพระอรหันตสาวกทั้ง 2 นั้น ควรจะตั้งตรงทิศหน้า ทิศหลังพระ
 อุโบสถ แต่ทิศทั้ง 2 นั้น เฉพาะเป็นประตูด้านหนึ่ง บังแทนพระพุทธรูปด้านหนึ่งไม่มีที่ตั้ง จึง
 ได้ตั้งไว้ในเบื้องขวาเบื้องซ้ายแห่งพระประธาน เหมือนพระสาวกซึ่งเคยตั้งในพระอุโบสถอื่นๆ ต่อ
 เวลาเมื่อผู้ต้องการจะอธิษฐานบูชา จะเชิญมาตั้งตามทิศ บนเตียงตั้งหรืออาสนอันใดก็ได้ มีแผ่นศิลา
 จากุกที่แสดงพุทธรูป กับคำบูชารวมแห่งเดียวกันติดไว้ที่แท่นทางพระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาสแห่ง
 หนึ่ง แผ่นศิลาจากุกบาฬีแสดงคุณพระอรหันตสาวกทั้งสอง ติดไว้ในซุ้มภายในที่ตั้งพระอรหันตสาวก
 ลงมาซุ้มละ 2 แผ่น แผ่นคำบูชาจากุกไว้ที่หน้ากระดานพื้นศิลาในซุ้มชั้นล่าง แห่งพระอรหันตสาวก
 ทั้ง 2 นั้น พระมหาสาวกอีก 6 องค์ มีศิลาจากุกคำแสดงคุณติดไว้เบื้องบน คำบูชาติดไว้ข้างล่าง
 ตรงหิ้งที่ตั้งพระมหาสาวกนั่นเอง ทุกองค์ เพื่อให้มหาชนบูชาอธิษฐานตามประสงค์พระคัมภีร์พระ
 ไตรปิฎก ก็ได้เชิญเข้าเก็บไว้บนชั้นตู้แปลดเหลี่ยมในหอพระไตรปิฎกสำหรับพระสงฆ์สามเณรใน
 พระอารามนี้ จะได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมโดยสะดวกสืบอายุพระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพร
 ดำรงอยู่สืบกาลนาน ในเวลาบ่ายวันนั้นได้ทรงถวายไตรยจิวบริกขาร แต่พระอมราภิกษิต ราช
 ณะกับถานานุกรมและพระสงฆ์อันดับซึ่งจะมาอยู่ในพระอารามนี้ 8 รูป นิมนต์ให้ขึ้นอยู่กระฎีที่
 ได้ทรงสร้างไว้ขึ้นนั้น แล้วประชุมพระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญคณะธรรมยุติกะนิกาย 58
 รูป มีพระเจ้าบรมวงษเชอกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นประธาน ทั้งพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในพระ
 อารามนี้ทรงถวายที่วิสุงคามสีมา กำหนดโดยยาวเส้น 4 วา กว้าง 16 วา 6 นิ้ว มีเสาศิลาแนว
 กำแพงแก้วในทั้งทั้ง ๖ เป็นที่สังเอดและที่เขตขอบบริเวณพระอาราม ซึ่งเป็นที่พระสงฆ์ได้
 อาไศรยนั้น กำหนดตั้งแต่กำแพงรั้วเหล็ก นำพระอารามด้านเหนือตลอดทั้งที่วิสุงคามสีมา จนถึง
 กำแพงสกัดท้าย โรงเรือยาวสี่เส้นสิบแปดวาหกนิ้ว กว้างตกลำน้ำตามฝั่งเกาะทั้งสองด้านเป็นเขต
 พระอารามแล้วทรงถวายผ้าไตรย แต่พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญ คณะธรรมยุติกะนิกาย
 50 รูป สวดพระพุทธรูปมนต์เวลาเย็น ตั้งแต่วัน ๓ วันจันทร์ เดือน 4 ขึ้น 1 ค่ำ ปีมชลา สัมฤทธิ
 ศก 3 เวลา จนถึงวันพุธ เดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ ปีมชลา สัมฤทธิศก พระสงฆ์ธรรมยุติกะนิกาย 58
 รูป ได้ทำสงฆกรรมผูกพัทธสีมาแล้วเสร็จ เวลาเช้าเสด็จพระราชดำเนินทรงเสด็จพระสงฆ์ทั้ง 3
 เวลา และทรงถวายเครื่องไทยทานต่างๆ แต่พระสงฆ์ทั้ง 58 รูป ครั้น ๓ วันพฤหัสบดี ขึ้นสิบสี่

คำ เวลาบ่าย ทรงถวายผ้าไตรแด่พระสงฆ์ราชาคณะถาวรานุกรรมเปรียญ คณะมหานิกาย 58 รูป เวลาเย็นสวดมนต์พระพุทธมนต์ในพระอุโบสถ รุ่งขึ้น ณ วันขึ้น สิบห้าค่ำ ทรงเลี้ยงพระสงฆ์ แล้วถวายเครื่องบริกขารไทยธรรมต่างๆ ในวันศุกร์ เดือน 4 ขึ้น 15 ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศกนั้น เวลาเช้าพระสงฆ์คณะธรรมยุติกะนิกาย รับพระราชทานฉันทน์ 30 รูป เวลาค่ำมีพระธรรมเทศนา ถิ่นหนึ่ง เป็นพระราชกุศลประจำปีส่วนวิธิมาฆบูชา ณ วันขึ้น สิบห้าค่ำ แรมค่ำหนึ่ง แรมสอง ค่ำ เดือนสี่ เวลาบ่ายมีพระธรรมเทศนาในพระอุโบสถวันละถิ่นหนึ่ง แลโปรดเกล้าให้มีเทศนาเป็น ทานวันละสามถิ่นหนึ่ง เจ้าพนักงานตั้งบายศรี ราษฎรพร้อมกันเวียนเทียนรอบพระอาราม 3 วัน แล มีการมหรสพสมโภชการเล่นเต็นรำครบทุกสิ่ง แลตั้งต้นกัลปพฤกษ์ ที่งานแลทรงโปรดผล กัลปพฤกษ์ แลหลากหลาย เป็นมโหฬารบูชา ตั้งแต่วันพฤหัสบดี ขึ้นสิบสี่ค่ำจนถึงวันอาทิตย์แรม สองค่ำเดือนสี่ รวมสี่วันสี่ราตรีเป็นเสร็จการพระราชกุศลมหกรรมพุทธาภิวัตน์บูชา การพระราช กุศลซึ่งทรงพระราชศรัทธาเชื่อถือแท้ แลเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอันเป็นนิยานิกรรมแล้วทรง บริจาคพระราชทรัพย์ สถาปนาพระอารามพร้อมด้วยวัตถุทั้งปวงและราชกุศลทานมัย บูชามัยที่ได้ ทรงบำเพ็ญในสมัยมหกรรมบูชา จลองค์พระอารามทั้งปวงนี้ก็ดี ทรงพระราชอุทิศส่วนบุญปฏิบัติ ทานพลีถวายแด่สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ 5 พระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง ซึ่งได้เป็นเจ้าของกุศล สฐานประเทศนี้เป็นเดิมมา แลถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทร มหามกุฏพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอันได้ทรงพระปรารภเริ่มบำรุงประเทศตำบลนี้ ให้สมบูรณ์ขึ้นใหม่ ในครั้งหลัง แลทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนี้ ถวายแด่สมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในสยามรัฐ มณฑลต่างๆ พระองค์ แลพระราชทานส่วนพระกุศลนี้ แต่ท่านทั้งหลายชายหญิงผู้ได้อ่านหนังสือนี้ พระองค์ แลพระราชทานส่วนพระกุศลนี้ แต่ท่านทั้งหลายชายหญิงผู้ได้อ่านหนังสือนี้ทั้งภคหัตถ์ บรรพชิต เทพยคามนุษย์ทั้งปวงจงทั่วโลกธาตุ จงได้อนุโมทนาส่วนพระราชกุศลแล้วจงเจริญด้วย อายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณสรรพศิริสวัสดิพิพัฒน์มงคลทุกประการจงสำเร็จแก่ความปรารถนา ในทางพระนฤพานอันดับทุกข์ทั้งปวง เทอญ ซึ่งทรงบำเพ็ญพระราชกุศลนี้ แล้วแลให้จ่าถูกไว้นี้ ตามพระราชประเพณีซึ่งเคยมีในที่บางแห่งแต่ไม่ทรงปรารถนามุ่งหมายเฉพาะต่อพุทธคุณโพธิญาณ เหมือนหนึ่งให้จ่าถูกแผ่นดินในที่อื่นๆ นั้นๆ ทรงหวังตั้งพระราชหฤทัย ขอให้ได้สรรพสมบัติ ความบริบูรณ์ด้วยคุณธรรมสรรพทุกสิ่ง บันดาลที่จะได้เป็นอุปกาโรปนิสัยอุดหนุนให้ได้ช่อง โอกาส เพื่อจะเสด็จบรรลุนิรันตสุขสสารทุกขภัยทั้งปวง โดยความทุกข์ทั้งปวงจะดับสนิทเป็นนิร นทรพินาศด้วยประการใด ของจงได้ดังนั้น สรรพพิบัติทั้งปวงซึ่งเป็นเหตุจะให้เนิ่นช้าอยู่ในสังสาร ทุกข์จงอย่าได้มี ถึงจะมีบ้างก็ให้ปลันอันตรธานพ่ายโดยเร็วเทอญ”

2.6.13 ข้อปฏิบัติในการเข้าชม

1. ราคาบัตรเข้าชมสำหรับผู้เข้ารับบริการชาวต่างประเทศจะต้องเสียค่าบัตรเข้าชมในราคา 100 บาท คนไทย(ผู้ใหญ่) ราคา 30 บาท เด็ก นักเรียน นักศึกษา พระภิกษุ สามเณร แม่ชี 20 บาท ชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีความสูงไม่ถึง 120 ซม. เข้าชมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
2. แยกช่องทางราชการ และนักเรียน นักศึกษาที่ต้องการเข้าชมเป็นหมู่คณะ ให้ทำหนังสือขออนุญาตเข้าชมไปยังสำนักพระราชวัง
3. ห้ามถ่ายทำภาพยนตร์ ภาพงานแต่งงาน หรือความบันเทิงอื่น ๆ ยกเว้นการถ่ายทำสารคดีที่ได้รับการอนุญาตจากสำนักพระราชวังแล้ว
4. การแต่งกาย ผู้ที่เข้ารับบริการ ต้องแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ห้ามใส่ เสื้อแขนกุด เสื้อสายเดี่ยว เสื้อกั๊ก กางเกงขาสั้นเกินเข่า กระโปรงสั้นเกินเข่า
5. ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้ามาในบริเวณพระราชวังบางปะอิน

2.6.14 การอำนวยความสะดวก

งานประชาสัมพันธ์-นำชม จะเป็นผู้รับผิดชอบอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับบริการในเรื่องการแต่งกาย ในกรณีที่ผู้เข้ารับบริการแต่งกายไม่เหมาะสมให้จัดหาเสื้อผ้ามาบริการให้ผลัดเปลี่ยนโดยมีค่าเช่าชิ้นละ 200 บาท (รับเงินคืนทั้งหมดเมื่อนำเสื้อผ้ามาคืน) และมีลานจอดรถไว้อำนวยความสะดวก รถบัส/รถตู้ ราคา 50 บาท รถยนต์นั่งส่วนบุคคล 20 บาท รถจักรยานยนต์ 5 บาท (พระราชวังบางปะอินเปิดให้เข้าชมทุกวันตั้งแต่เวลา 8.30น.-16.00น.)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกัญญา กิมเปี่ยม (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพระราชวังสนามจันทร์อยู่ในระดับมากโดยศักยภาพด้านที่เหมาะสมมากที่สุดคือปัจจัยทางด้านธรรมชาติ มีแนวทางในการพัฒนาได้แก่ การบำบัดคูน้ำรอบพระราชวังสนามจันทร์ฯ และปัญหาที่พบได้แก่ด้านบุคลากร ด้าน การเงิน งบประมาณ ฯ

ฉัตรสุดา อุ้เจื่อง (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวกับครอบครัว และมาเป็นครั้งแรกมากที่สุด ส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ โบราณสถานเวียงกุมกามจากคำบอกเล่าของเพื่อนและญาติ สาเหตุที่มาเที่ยวเนื่องจากต้องการทราบถึงประวัติท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่า ฤดูกาลมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเยี่ยมชมครั้งละน้อยกว่า 500 บาท โดยมีปัจจัยที่ศึกษา 10 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา การคมนาคม สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร

การบริการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจ ความสามารถในการพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ ของที่ระลึก ความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว และปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวค่อนข้างมาก คือ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน เช่น มีสถานที่พักผ่อนไม่เพียงพอ ไม่มีบริการห้องน้ำ และบริการน้ำดื่ม เป็นต้น

ประวัติ เสมติ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน: ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชนนักท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ รวมทั้งควรปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน เยาวชนหรือนักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของโบราณสถาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน

สรารักษ์ หงสะมัด (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์4 ด้าน ได้แก่ ด้านสาระแหล่งเรียนรู้ ด้านรูปแบบการจัดแสดง ด้านการให้บริการแหล่งเรียนรู้ และด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์ด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก

พัชรินทร์ งามเลิศ (2548) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา : พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่มาขับรถรอบครัว และเดินทางมาโดยเฉลี่ย 2-3 ครั้ง ต่อ1 ปี มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่คือ มาพักผ่อนหย่อนใจ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงพรรณนาซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

- 3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน การเลือกใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 150 คน

3.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้เข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ(Checklist) แบ่งเป็น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

ตอนที่ 2 สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน มีลักษณะเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งตัวเลือก

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน เป็นแบบมาตราส่วน(Rating scale) ได้แก่ ระดับการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยมาก ระดับการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยค่อนข้างมาก ระดับการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยปานกลาง ระดับการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยค่อนข้างน้อย ระดับการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยน้อย แบ่งช่วงวัดระดับเป็น 5 ช่วง มีการกำหนดน้ำหนักของคะแนนดังนี้

ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
ระดับความพึงพอใจมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับวัดระดับความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน โดยเอาคะแนนเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	0.50 – 1.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาค้นคว้า เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ และพระราชวังบางปะอิน
2. รวบรวมสาระ เนื้อหา จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย
3. สร้างแบบสอบถาม
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบแนะนำ และปรับปรุง แก้ไข
5. นำแบบสอบถามปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์อีกครั้ง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ไปยังพระราชวังบางปะอินเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
2. ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาลงรหัส เพื่อกำหนดค่าตัวแปร และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 150 คน สามารถนำมาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตามลำดับดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษา

การเสนอผลงานวิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X} แทน คะแนนเฉลี่ย

SD แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n แทน ตัวอย่าง

4.2 การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ซึ่งเป็นคำถามแบบ เลือกตอบ ได้มากกว่าหนึ่งข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อเสนอแนะในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอินจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ

n = 150

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	69	46.00
1.2 หญิง	81	54.00
รวม	150	100.00
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 15 ปี	2	1.30
2.2 15 – 25 ปี	69	46.00
2.3 มากกว่า 25 ปี	79	52.70
รวม	150	100.00
3. การศึกษา		
3.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	88	58.70
3.2 ปริญญาตรี	44	29.30
3.3 ปริญญาโท	15	10.00
3.4 ปริญญาเอก	3	2.00
รวม	150	100.00
4. อาชีพ		
4.1 นักเรียน/นักศึกษา	46	30.70
4.2 ข้าราชการ	46	30.70
4.3 พนักงานบริษัทเอกชน	34	22.77
4.4 พนักงานรัฐวิสาหกิจ	11	7.30
4.5 อื่น ๆ	13	8.70
รวม	150	100.00

จากตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอินจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ พบว่า

ด้านเพศ ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 69 คน เพศหญิง จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 และ 54.00 ตามลำดับ

ด้านอายุ เป็นผู้ที่มิมีช่วงอายุ มากกว่า 25 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.70 รองลงมาได้แก่ อายุ 15-25 ปี และอายุต่ำกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.00 และ 1.30 ตามลำดับ

ด้านการศึกษา มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 58.70 รองลงมา ได้แก่ ระดับปริญญาตรี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 ระดับปริญญาโท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และปริญญาเอก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

ด้านอาชีพ กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และข้าราชการ มีจำนวนเท่ากัน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.70 รองลงมาได้แก่ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 22.77 อื่น ๆ ได้แก่ มัคคุเทศก์ และ เจ้าของธุรกิจส่วนตัว จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.70 และพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 7.30 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม และความคิดเห็นด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้ แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์

n = 150

แหล่งเรียนรู้	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. หอเหมมณเฑียรเทวราช	69	46.00	3
2. เรือนแพพระที่นั่ง	48	32.00	6
3. สภาคารราชประยูร	36	24.00	7
4. พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ	90	60.00	1
5. วัดนิเวศธรรมประวัติ	62	41.30	4
6. พระที่นั่งวโรภายพิมาน	89	59.30	2
7. พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์	89	59.30	2
8. พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร	49	32.70	5
9. เก๋งบุปผาประพาส	30	20.00	8
10. อื่น ๆ	8	5.30	9

จากตารางที่ 4.2 พบว่า พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่ทำให้เข้าเยี่ยมชมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นไทย และเห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนา รวมถึงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมมากที่สุดจำนวน 90 คน (ร้อยละ 60.00) รองลงมาคือ พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์จำนวน 89 คน (ร้อยละ 59.30) และพระที่นั่งวโรภาสพิमानจำนวน 89 คน (ร้อยละ 59.30)ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้ แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม

n = 150

แหล่งเรียนรู้	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. ภาพวาดบนพระที่นั่งวโรภาสพิमान	94	62.70	2
2. ภาพวาดลายกระเบื้อง และงานแกะสลักไม้บนพระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ	99	66.00	1
3. ภาพวาดบนพระตำหนัก ตำหนักของพระบรมวงศ์ฝ่ายใน	52	34.70	7
4. พระบรมรูปหล่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ในพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์	84	56.00	3
5. เทวรูปพระเจ้าปราสาททอง ในหอเหมมณเฑียรเทวราช	72	48.00	4
6. งานปูนปั้นเทพีกรีก บนราวสะพานตุ๊กตา	69	46.00	5
7. งานปูนปั้นที่อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์	67	44.70	6
8. อื่น ๆ	6	4.00	8

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรมที่ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความประทับใจมากที่สุดจำนวน 99 คน (ร้อยละ 62.70) รองลงมาคือพระที่นั่งวโรภาสพิमानจำนวน 94 คน (ร้อยละ 62.70) และหอเหมมณเฑียรเทวราชจำนวน 84 คน (ร้อยละ 56.00) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม

n = 150

แหล่งเรียนรู้	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. หอเหมมณเฑียรเทวราช	23	15.30	3
2. พระที่นั่งวโรภายพิมาน	28	18.70	2
3. พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์	39	26.00	1
4. พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร	11	7.30	5
5. พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ	17	11.30	4
6. เรือนแพพระที่นั่ง	5	3.30	7
7. สภาคารราชประยูร	5	3.30	7
8. เก๋งบุปผาประพาส	5	3.30	7
9. อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้า สุรัสวดี ทากุมารี- รัตน์ (พระนางเรือล่ม)	10	6.70	6
10. ระจิมแตร์	-	-	-
11. อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์	1	0.70	9
12. หอวิฑูรย์ทัศนาศาสตร์	1	0.70	9
13. พระตำหนัก ตำหนัก พระบรมวงศ์ฝ้ายใน	2	1.30	8
14. สะพานตึกตา	2	1.30	8
15. ประตูเทวราชครรไล	-	-	-
16. อื่น ๆ	1	0.70	9

จากตารางที่ 4.4 พบว่า พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบ มากที่สุด จำนวน 39 คน (ร้อยละ 26.00) รองลงมาคือ พระที่นั่งวโรภายพิมาน จำนวน 28 คน (ร้อยละ 18.70) และหอเหมมณเฑียรเทวราชจำนวน 23 คน (ร้อยละ 15.30) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้ แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม

n = 150

แหล่งเรียนรู้	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. โคลงจารึกที่อนุสาวรีย์ สมเด็จพระนางเจ้า สุนันทากุมารีรัตน์ (พระนางเรือล่ม)	101	67.30	1
2. โคลงกลอน และงานพระราชนิพนธ์บนสภากาชาดราชประยูร	49	32.70	2

จากตารางที่ 4.5 พบว่า โคลงจารึกที่อนุสาวรีย์ สมเด็จพระนางเจ้า สุนันทากุมารีรัตน์ (พระนางเรือล่ม) เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรมที่ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความซาบซึ้งและประทับใจมากที่สุดจำนวน 101 คน (ร้อยละ 67.30) และโคลงกลอน และงานพระราชนิพนธ์บนสภากาชาดราชประยูรจำนวน 49 คน (ร้อยละ 32.70) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าเยี่ยมชมในการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด

n = 150

แหล่งเรียนรู้	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ลำดับ
1. ด้านประวัติศาสตร์	73	48.70	1
2. ด้านศิลปกรรม	26	17.30	3
3. ด้านสถาปัตยกรรม	47	31.30	2
4. ด้านวรรณกรรม	4	2.70	4

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความเห็นว่าพระราชวังบางปะอินมีความเหมาะสมใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์มากที่สุด จำนวน 73 คน (ร้อยละ 48.70) รองลงมาคือ เหมาะสมใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรมจำนวน 47 คน (ร้อยละ 31.30) และด้านศิลปกรรม จำนวน 26 คน (ร้อยละ 17.30) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด จำแนกรายด้าน

แหล่งเรียนรู้	ความคิดเห็น
1. ด้านประวัติศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นสถานที่ และแหล่งประวัติศาสตร์ซึ่งจะทำให้ทราบประวัติศาสตร์ตั้งแต่อยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ 2. ทำให้เห็นว่าประเทศไทยมีการจารึกมาตั้งแต่สมัยโบราณ 3. ทำให้รู้ประวัติศาสตร์ไทย 4. มีการเก็บหลักฐานที่ดี เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษา 5. เป็นสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ต่อเยาวชนรุ่นหลัง 6. มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อค้นคว้าอย่างเหมาะสม 7. เยาวชนรุ่นหลังจะได้ทราบประวัติความเป็นมา 8. เป็นวังเก่าตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา 9. เหมาะสมสำหรับนักศึกษา และผู้สนใจ 10. ได้รับข้อมูลดีดีจากพระราชวังบางปะอิน 11. ได้ทราบประวัติความเป็นมาของพระราชวังบางปะอิน 12. มีความเป็นมาที่น่าสนใจ 13. การศึกษาความรู้ความเป็นมาที่แท้จริง
2. ด้านศิลปกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีรูปปั้นสวยงามและภาพวาดโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ 2. รูปปั้นและงานปูนปั้นสวยงาม 3. มีภาพวาดที่งดงามตามพระที่นั่งต่าง ๆ
3. ด้านสถาปัตยกรรม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การออกแบบพระที่นั่งต่าง ๆ มีความสวยงามแตกต่างกันเหมาะสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าสำหรับนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจเพื่อเพิ่มพูนความรู้ 2. องค์พระที่นั่งแต่ละองค์มีลักษณะและแบบการก่อสร้างที่แตกต่างกันไป เช่น แบบจีน แบบยุโรป แบบขอม 3. มีความงดงามสะท้อนให้เห็นพระอัจฉริยภาพของรัชกาลที่ 5 4. มีการรวบรวมสถาปัตยกรรมแต่ละประเทศเข้าไว้ด้วยกัน 5. ได้เห็นถึงการออกแบบสิ่งก่อสร้าง
4. ด้านวรรณกรรม	-

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน 4 ด้านคือ วิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไป สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ในการให้ข้อมูลสารสนเทศ การจัดบริการ และ สิ่งอำนวยความสะดวก และการจัดภูมิทัศน์

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของวิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไป

n = 150

ข้อคำถาม	\bar{X}	SD	แปลผล	ลำดับ
1. การให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง	4.21	0.69	มาก	1
2. การใช้ภาษาในการสื่อสาร	4.11	0.75	มาก	2
3. การมีมนุษยสัมพันธ์	4.08	0.80	มาก	3
4. การเป็นแบบอย่างที่ดีของเจ้าหน้าที่	3.93	0.77	มาก	5
5. การแต่งที่เหมาะสม	3.99	0.78	มาก	4
6. การให้บริการด้วยความสุภาพ	3.93	0.86	มาก	5
7. จำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอกับผู้เข้าชม	3.51	1.145	มาก	6
รวม	3.96	0.58	มาก	

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ในด้าน วิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า อันดับที่ 1 เรื่อง การให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมา เรื่อง การใช้ภาษาในการสื่อสาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) และลำดับสุดท้ายคือ เรื่อง จำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอกับผู้เข้าชม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$)

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของ สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการให้ข้อมูล
สารสนเทศ

n = 150

ข้อคำถาม	\bar{X}	SD	แปลผล	ลำดับ
1. ความชัดเจนสวยงามของแผ่นพับ	4.15	0.87	มาก	1
2. ความชัดเจนบอร์ดเผยแพร่ความรู้ที่ต้งแสดง ณ พระที่นั่ง ตำหนัก อาคารต่าง ๆ	4.00	0.90	มาก	2
3. ความชัดเจน และความสวยงามของป้ายชื่อ พระที่นั่ง ตำหนัก อาคารต่าง ๆ	3.99	0.81	มาก	3
4. การใช้ชีวิตทัศน์ และมัลติมีเดียในการให้ ข้อมูล ตามพระที่นั่ง ตำหนัก อาคารต่าง ๆ	3.72	1.01	มาก	4
5. ป้ายชื่อพันธุ์ไม้	3.40	1.24	ปานกลาง	5
รวม	3.85	0.74	มาก	

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ในด้าน
สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการให้ข้อมูลสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) และเมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อันดับที่ 1 เรื่อง ความชัดเจนสวยงามของแผ่นพับ อยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 4.15$) รองลงมา เรื่อง ความชัดเจนบอร์ดเผยแพร่ความรู้ที่ต้งแสดง ณ พระที่นั่ง ตำหนัก อาคาร
ต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) และลำดับสุดท้ายคือ เรื่อง ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ อยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.40$)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

n = 150

ข้อคำถาม	\bar{X}	SD	แปลผล	ลำดับ
1. ความชัดเจนของป้ายบอกทาง	3.71	1.07	มาก	3
2. ความชัดเจนของป้ายเตือนจุดอันตราย	3.49	1.06	ปานกลาง	4
3. การจัดเจ้าหน้าที่ปฐมพยาบาล	3.17	1.02	ปานกลาง	9
4. จำนวน/ที่ตั้งจุดบริการเครื่องคิด	3.33	1.09	ปานกลาง	8
5. จำนวน/ที่ตั้งจุดบริการห้องสุขา	3.45	1.16	ปานกลาง	5
6. จำนวน/ที่ตั้งจุดวางเก้าอี้พักผ่อน	3.36	1.22	ปานกลาง	7
7. จำนวน/ที่ตั้งจุดวางถังสิ่งปฏิกูล	3.43	1.13	ปานกลาง	6
8. ความสะอาดของสถานที่	4.35	0.75	มาก	2
9. ความสะอาดของสถานที่	4.38	0.69	มาก	1
รวม	3.62	0.79	มาก	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ในด้านการจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อันดับที่ 1 เรื่องสภาพทางเดินในพระราชวังบางปะอินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา เรื่อง ความสะอาดของสถานที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และลำดับสุดท้ายคือ เรื่องการจัดเจ้าหน้าที่ปฐมพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.17$)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดภูมิทัศน์

n = 150

ข้อคำถาม	\bar{X}	SD	แปลผล	ลำดับ
1. ความสวยงามของภูมิทัศน์โดยรอบ	4.38	0.73	มาก	1
2. การรักษาสภาพ พระที่นั่ง ตะหนัก อาคาร	4.28	0.68	มาก	2
3. การจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ได้อย่างสวยงาม และเหมาะสมกับพระที่นั่ง ตำหนัก อาคาร	4.26	0.69	มาก	3
รวม	4.30	0.62	มาก	

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ในด้านการจัดภูมิทัศน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อันดับที่ 1 เรื่อง ความสวยงามของภูมิทัศน์โดยรอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา เรื่องการรักษาสภาพ พระที่นั่ง ตะหนัก อาคาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) และลำดับสุดท้ายคือ เรื่องการจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ได้อย่างสวยงาม และเหมาะสมกับพระที่นั่ง ตำหนัก อาคาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของ
พระราชวังบางปะอิน

ตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของ
พระราชวังบางปะอิน

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
1. ด้านการให้บริการ	
ควรมีจุดบริการเครื่องดื่ม จุดพักผ่อน และป้ายชื่อพันธุ์ไม้มากกว่านี้	3
อยากให้มีห้องน้ำ และถังขยะตามจุดต่าง ๆ มากกว่านี้	2
ควรมีความชัดเจนในการแต่งกายเข้าชมพระที่นั่ง	1
ข้อมูลรายละเอียดในแผ่นพับน่าจะมีรายละเอียดมากกว่านี้ และน่าจะมี 2-3 ภาษา	1
ต้องมีสื่อที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพอดีตชัดเจน มีความถูกต้อง และสร้างความประทับใจได้ดี	1
2. ด้านสภาพแวดล้อม	
ไม่ควรให้สปริงเกอร์สำหรับรดน้ำต้นไม้ตามสนามต่าง ๆ กระชั้นเข้ามาในทางเดิน	1
ควรจัดให้มีการทำขนม และอาหารไทยโบราณให้นักท่องเที่ยวดู	4
3. บุคลากร	
เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์-นำชมควรมีความสามารถด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ	1
ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์-นำชม	1
รวม	15

จากตารางที่ 4.12 พบว่าผู้เข้าเยี่ยมชมได้ให้ข้อเสนอแนะด้านการให้บริการ รองลงมาได้แก่ด้านสภาพแวดล้อม และบุคลากร ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอินมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

5.1 สรุปการวิจัย

5.1.1 เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน ในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาสภาพและปัญหาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

5.1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน จำนวน 150 คน

5.1.3 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามข้อมูล และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน มีลักษณะเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งตัวเลือก

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

เครื่องมือนี้ ผู้วิจัยนำไปแสดงให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเพื่อให้ข้อเสนอแนะ แก้ไขปรับปรุงแล้วจึงนำไปใช้

5.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาคำตอบในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการแปลผลและนำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยายความเรียง

5.2 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สรุปสาระสำคัญของผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ อันดับที่ 1 พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ อันดับที่ 2 พระที่นั่งวโรภายพิมาน และพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ และอันดับที่ 3 หอम्मณเทียรเทวราช สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม อันดับที่ 1 ภาพวาดลายกระเบื้อง และงานแกะสลักไม้ผนังพระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ อันดับที่ 2 ภาพวาดบนพระที่นั่งวโรภายพิมาน และอันดับที่ 3 พระบรมรูปหล่อรัชกาลที่ 5 ในพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม อันดับที่ 1 พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ อันดับที่ 2 พระที่นั่งวโรภายพิมาน และอันดับที่ 3 หอम्मณเทียรเทวราช สถิติการใช้แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม อันดับที่ 1 โคลงจารึกที่อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าฯ สุนันทากุมารีรัตน์ อันดับสุดท้ายโคลงกลอน และงานพระราชนิพนธ์บนสภาคารราชประยูร โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพระราชวังบางปะอินมีความเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์มากที่สุด

5.2.2 ความพึงพอใจด้านวิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไปอันดับที่ 1 การให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 การใช้ภาษาในการสื่อสารอยู่ในระดับมาก อันดับสุดท้ายจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอกับผู้เข้าชม อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจด้านสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ในการให้ข้อมูลสารสนเทศ อันดับที่ 1 ความชัดเจนสวยงามของแผ่นพับอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 ความชัดเจนของบอร์ดเผยแพร่ความรู้ที่จัดแสดง ณ พระที่นั่ง ตำหนัก อาคารต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก อันดับสุดท้าย ป้ายชื่อพื้นที่ไม่มีอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจด้านการจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก อันดับที่ 1 สภาพทางเดินในพระราชวังบางปะอินอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 ความสะอาดของสถานที่อยู่ในระดับมาก อันดับสุดท้าย จำนวน/ที่ตั้งจุดบริการเครื่องดื่มอยู่ในระดับปานกลาง และ ความพึงพอใจด้านการจัดภูมิทัศน์ อันดับที่ 1 ความสวยงามของภูมิทัศน์โดยรอบ อยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 การรักษาสภาพ พระที่นั่งตำหนัก อาคาร อยู่ในระดับมาก อันดับสุดท้าย การจัดวางสิ่งของเครื่องใช้ได้อย่างสวยงาม และเหมาะสมกับพระที่นั่งตำหนัก อาคาร อยู่ในระดับมาก

5.2.3 ผู้เข้าเยี่ยมชมได้ให้ข้อเสนอแนะว่า (1) ข้อเสนอแนะด้านการให้บริการ ได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนจุดบริการเครื่องดื่ม จุดพักผ่อน ป้ายชื่อพื้นที่ไม้ ห้องน้ำ และถังขยะตามจุดต่าง ๆ รวมทั้ง

ควรมีความชัดเจนในการแต่งกายเข้าชมพระที่นั่ง ข้อมูลรายละเอียดในแผ่นพับควรมีรายละเอียดมากกว่าขึ้น และน่าจะมี 2-3 ภาษา ต้องมีสื่อที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพอดีตชัดเจน มีความถูกต้อง และสร้างความประทับใจได้ดี (2) ข้อเสนอแนะด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ควรระมัดระวังการใช้สปริงเกอร์สำหรับรดน้ำต้นไม้ตามสนามต่าง ๆ ไม่ให้รบกวนผู้เข้าเยี่ยมชม และควรจัดให้มีการแสดงการทำงาน และอาหารไทยโบราณให้นักท่องเที่ยวชม และ(3) ข้อเสนอแนะด้านบุคลากร ได้แก่ ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ นำชม และควรฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศน์เพิ่มเติม

5.3 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอธิบายถึงประเด็นสำคัญที่ค้นพบในการศึกษา ตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.1 การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอินในภาพรวมพบว่า ผู้เข้าเยี่ยมชมมีความคิดเห็นว่าพระราชวังบางปะอินมีความเหมาะสมในการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยด้านประวัติศาสตร์มากที่สุด

สาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าพระราชวังบางปะอินเป็นสถานที่ที่ เชื่อมโยงเรื่องราว เหตุการณ์ แนวความคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีการดำเนินงานเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ไว้ในมาตรา 25 ดังนี้ “มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ”

5.3.2 ความพึงพอใจที่มีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

ในภาพรวม พบว่าผู้เข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอินมีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดภูมิทัศน์

สาเหตุดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจากพระราชวังบางปะอินมีความร่มรื่นจากหมู่แมกไม้หลายสายพันธุ์ประกอบด้วย ไม้ดอก ไม้ใบ ไม้ยืนต้น อีกทั้งยังมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แม่น้ำ ลำคลอง อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนความสะอาด ถนนและทางเดินภายในพระราชวังบางปะอิน สอดคล้องกับผลการศึกษาของสรารักษ์ หงสะมัด(2555) ความพึง

พอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแหล่งการเรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับสุกัญญา กิมเปี่ยม (2551: บทคัดย่อ) พบว่า สักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพระราชวังสนามจันทร์อยู่ในระดับมากโดยศักยภาพด้านที่เหมาะสมมากที่สุดคือปัจจัยทางด้านธรรมชาติ มีแนวทางในการพัฒนาได้แก่ การบำบัดคูน้ำรอบพระราชวังสนามจันทร์ฯ และปัญหาที่พบได้แก่ด้านบุคลากร ด้าน การเงิน งบประมาณ ฯ

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะ อันได้แก่ ควรเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์-นำชมให้เพียงพอในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอินซึ่งมีทั้งชาวไทยทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และชาวต่างชาติ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์-นำชม จึงต้องมีความรู้ ความชำนาญ ในการใช้ภาษาที่หลากหลาย เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ข้อมูล สารสนเทศต่าง ๆ จากอดีตสู่ปัจจุบันอย่างถูกต้อง เหมาะสม อีกทั้งควรใช้สื่อที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพอดีตได้ชัดเจนเพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้เยี่ยมชม อนึ่ง แผ่นพับที่แนะนำประวัติ และพระที่นั่ง ตำหนัก อาคาร ต่าง ๆ ในพระราชวังบางปะอินควรมีรายละเอียดมากขึ้นเพื่อให้ผู้เข้าชมสามารถศึกษาได้เองเบื้องต้น โดยแผ่นพับนั้นควรมีมากกว่า 2 ภาษา เพื่อความเท่าเทียมในการรับข้อมูล นอกจากนั้นควรเพิ่มจำนวน ป้ายชื่อพันธุ์ไม้ จุดบริการเครื่องดื่ม จุดพักผ่อน ห้องน้ำ และถังขยะ ควรมีความชัดเจนในการแต่งกายเข้าชมในพระที่นั่ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของฉัตรสุดา อุ้เนื่อง (2546) เรื่องศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวค่อนข้างมากได้แก่ ปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน เช่น ไม่มีสถานที่พักผ่อนเพียงพอ ไม่มีบริการห้องน้ำ และน้ำดื่มเป็นต้น และสอดคล้องกับประวัติ เสมดี (2541) ซึ่งศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมโบราณสถาน: ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม มีข้อเสนอแนะว่าควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ประชาชน นักท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ รวมทั้งควรปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน เยาวชนหรือนักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของโบราณสถาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์โบราณสถาน

5.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอินจากผลการวิจัย

5.4.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผู้บริหารควรร่วมมือกับชุมชน โบราณสถานหรือแหล่งเรียนรู้บริเวณใกล้เคียง อีกทั้งองค์การบริหารท้องถิ่น และจังหวัด ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งกันและกัน

2. ผู้บริหารควรจัดให้มีโครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่นำชมในการใช้ภาษา ทักษะ เทคนิคที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าชมชมสนใจ อยากรู้เรื่องราว และสร้างความประทับใจ ตามหลักการเป็นมัคคุเทศก์ และหลักการบริการ

3. นำข้อเสนอแนะจากผู้เข้าชมชมพระราชวังบางปะอินมาพิจารณาเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน

5.4.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง และโอกาส เพื่อนำมาวางแผนบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้เข้ามาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาในแหล่งเรียนรู้พระราชวังบางปะอิน

ด
ร
ช

ภาคผนวก

แบบสอบถามนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
เรื่อง การใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของพระราชวังบางปะอิน
โดยนางสาวศุภกวี สุขสุนทร นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คำนิยาม

1. แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ ทางวิชาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
2. แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ หมายถึง แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในอดีต และสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำ หรือสร้างแนวความคิดไว้ทั้งหมด รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือธรรมชาติที่มีผลต่อมนุษยชาติ ประวัติศาสตร์ ได้แก่ เหตุการณ์ในอดีตที่นักประวัติศาสตร์ได้สืบสวน ค้นคว้า แสวงหาหลักฐานมารวบรวมและเรียบเรียงขึ้น เนื่องจากเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตมีขอบเขตกว้างขวาง และมีความสำคัญแตกต่างกันไป นักวิทยาศาสตร์จึงหยิบยกขึ้นมาศึกษาเฉพาะแต่สิ่งที่ตนเห็นว่ามีความหมายและมีความสำคัญ
3. แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จิตรกรรม ภาพวาดสิ่งประดิษฐ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
4. แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งก่อสร้างที่คนทั่วไปอยู่อาศัยได้ เช่น สถาปัตยกรรมภายในพระราชวังบางปะอิน
5. แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม หมายถึง แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับงานเขียนที่แต่งขึ้นหรืองานศิลปะ ที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการ แล้วเรียบเรียง นำมาบอกเล่า บันทึก ขับร้อง หรือสื่อออกมาด้วยวิธีต่างๆ

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน

ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดและแสดงความคิดเห็นในส่วนท้ายของแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 15 ปี

15-25 ปี

มากกว่า 25 ปี

3. การศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

4. อาชีพ

นักเรียน/นักศึกษา

ข้าราชการ

พนักงานบริษัทเอกชน

พนักงานรัฐวิสาหกิจ

อื่น ๆ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชวังบางปะอิน

1. แหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์

พระที่นั่ง/อาคารใดภายในพระราชวังบางปะอินที่ทำให้ท่านเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นไทย และเห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนา รวมถึงเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า(เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ หอเหมมณเฑียรเทวราช	☐ พระที่นั่งวโรภายพิมาน
☐ เรือนแพพระที่นั่ง	☐ พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์
☐ สภาการราชประยูร	☐ พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร
☐ พระที่นั่งเวหาศจำรูญ	☐ เก๋งบุปผาประพาส
☐ วัดนิเวศธรรมประวัติ	
อื่นๆ.....	

2. แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปกรรม

ท่านมีความประทับใจใน ภาพวาด งานจิตรกรรม ประติมากรรมใดเมื่อเข้าเยี่ยมชมพระที่นั่ง และอาคารต่าง ๆ ในพระราชวังบางปะอิน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ภาพวาดบนพระที่นั่งวโรภายพิมาน
- ภาพวาดลายกระเบื้อง และงานแกะสลักไม้ผนังพระที่นั่งเวหาศจำรูญ
- ภาพวาดบนพระตำหนัก ตำหนัก และเรือนของพระบรมวงศ์ฝ่ายใน
- พระบรมรูปหล่อรัชกาลที่ 5 ในพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์
- เทวรูปพระเจ้าปราสาททองในหอเหมมณเฑียรเทวราช
- งานปูนปั้นเทพีกรีกบนราวสะพานตุ๊กตา
- งานปูนปั้นที่อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์
- อื่นๆ.....

3. แหล่งเรียนรู้ด้านสถาปัตยกรรม

เมื่อพูดถึงพระราชวังบางปะอิน หมู่พระที่นั่งใดที่ท่านชื่นชอบมากที่สุด(เรียงลำดับ)

- หอเหมมณเฑียรเทวราช
- พระที่นั่งวโรภายพิมาน
- พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์
- พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร
- พระที่นั่งเวหาศจำรูญ
- เรือนแพพระที่นั่ง
- สภาคารราชประยูร
- เก๋งบุปผาประพาส
- อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์(พระนางเรือล่ม)
- กระจังมโหรี
- อนุสาวรีย์ราชานุสรณ์
- หอวิฑูรย์ทัศนาศาสตร์
- พระตำหนัก ตำหนัก และเรือนของพระบรมวงศ์ฝ่ายใน
- สะพานตุ๊กตา
- ประตูเทวราชครรไล
- อื่นๆ.....

* พระตำหนัก หมายถึง เรือนของเจ้านายชั้นสูง

* ตำหนัก หมายถึง เรือนของเจ้านาย

4. แหล่งเรียนรู้ด้านวรรณกรรม

กวีนิพนธ์ใดที่ท่านซาบซึ้ง และประทับใจ

- () โคลงจารึกที่อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุทนต์ทากุมาริรัตน(พระนางเรือล่ม)
 () โคลงกลอน และงานพระราชนิพนธ์บนสภาคารราชประยูร

5. ความเห็นด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมมากที่สุด

ด้านประวัติศาสตร์

คือ.....

ด้านศิลปกรรม

คือ.....

ด้านสถาปัตยกรรม

คือ.....

ด้านวรรณกรรม

คือ.....

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจที่มีต่อการเยี่ยมชมพระราชวังบางปะอิน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

5 = มากที่สุด 4 = มาก 3 = ปานกลาง 2 = น้อย 1 = น้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
วิทยากร และเจ้าหน้าที่ทั่วไป					
1. การให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้อง					
2. การใช้ภาษาในการสื่อสาร					
3. การมีมนุษยสัมพันธ์					
4. การเป็นแบบอย่างที่ดีของเจ้าหน้าที่					
5. การแต่งกายที่เหมาะสม					
6. การให้บริการด้วยความสุภาพ					
7. จำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอกับผู้เข้าชม					
สื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการให้ข้อมูล สารสนเทศ					
12. ความชัดเจนสวยงามของแผ่นพับ					
13. ความชัดเจนบอร์ดเผยแพร่ความรู้ที่ตั้งแสดง ณ พระที่นั่ง ตำหนัก อาคารต่าง ๆ					
14. ความชัดเจนและ ความสวยงามของป้ายชื่อพระที่นั่ง ตำหนักอาคารต่าง ๆ					
15. การใช้วีดิทัศน์ และมัลติมีเดียในการให้ข้อมูล ตามพระที่ นั่งตำหนัก อาคารต่าง ๆ					
16. ป้ายชื่อพันธุ์ไม้					
การจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก					
17. ความชัดเจนของป้ายบอกทาง					
18. ความชัดเจนของป้ายเตือนจุดอันตราย					
19. การจัดเจ้าหน้าที่ปฐมพยาบาล					
20. จำนวน/ที่ตั้งจุดบริการเครื่องดื่ม					
21. จำนวน/ที่ตั้งจุดบริการห้องสุขา					
22. จำนวน/ที่ตั้งจุดวางเก้าอี้พักผ่อน					

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
การจัดบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก(ต่อ)					
23. จำนวน/ที่ตั้งจุดวางถังสิ่งปฏิกูล					
24. ความสะอาดของสถานที่					
25. สภาพทางเดินในพระราชวังบางปะอิน					
การจัดภูมิทัศน์					
26. ความสวยงามของภูมิทัศน์โดยรอบ					
27. การรักษาสภาพ พระที่นั่งตำหนัก อาคาร					
28. การจัดวางสิ่งของ เครื่องใช้ ได้อย่างสวยงาม และ เหมาะสมกับพระที่นั่ง ตำหนัก อาคาร					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูง
นางสาวศุภสี สุขสุนทร

ป
ร
จ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จินตนา บุญบงการ. (2539). การสร้างจิตสำนึกการให้บริการกับการปรับปรุงการบริการภาครัฐ.

กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2547). การตลาดบริการ **Services Marketing**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

โชคชัย ชัยรัช. (2547). นักการตลาด CEO ตอน การบริการการตลาด. กรุงเทพฯ: ซี.พี. บุ๊ค
สแตนดาร์ด.

พระที่นั่งวิมานเมฆ พระราชวังดุสิต สำนักพระราชวัง. (2546). พระราชวังบางปะอิน.

กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

บรรจบ เทียมทัด. (2502). นำเที่ยวเมืองอยุธยา – บางปะอิน.

_____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545.

มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดาร่วมกับกอง

จดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2537). จดหมายเหตุพระราชวังบางปะอิน และวัด

นิเวศธรรมประวัติ. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐกัญญาบุญ. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวคิดการเรียนรู้

ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, กรมการศึกษา

นอกโรงเรียน.

วีระรัตน์ กิจเลิศไพโรจน์. (2548). การตลาดธุรกิจบริการ = **Service marketing**. กรุงเทพฯ:

ซีเอ็ดดูเคชั่น.

วัชรภรณ์ สุริยาภวัฒน์. (2546). วิจัยธุรกิจยุคใหม่. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2539). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: บริษัทดวงกมลสมัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์ และองอาจ ปทะวานิช. (2541). กลยุทธ์

การตลาดและการบริหารการตลาด. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.

สมิต สัจฉกร. (2548). ศิลปะการให้บริการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.

สุมนา อยู่โพธิ์. (2544). ตลาดบริการ. กรุงเทพฯ: บิ๊กโพธิ์เพรส.

หุลย์ จำปาเทศ. (2533). จิตวิทยาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามัคคีสาส์น.

อเนก สุวรรณบัณฑิต. (2548). จิตวิทยาบริการ = Service psychology / อเนก สุวรรณบัณฑิต,
ภาสกร อุดลพัฒน์กิจ. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

วิทยานิพนธ์

ฉัตรสุดา อุ้เนื่อง. (2546). การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม.

การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประวิติ เสมดี. (2541). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณ

โบราณสถาน: กรณีศึกษาพระราชวังสนามจันทร์จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พยุงค์กวี นามวรรณ. (2537). ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้น

ประทวนในสถานีตำรวจภูธร จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พัชรินทร์ งามเลิศ. (2548). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย กรณีศึกษา :

พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการทั่วไป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สรารักษ์ หงสะมัต. (2555). ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่องานบริการการศึกษาแห่งการ

เรียนรู้พระราชวังสนามจันทร์. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
การศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุกัญญา กิมเปี่ยม. (2552). การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพระราชวังสนามจันทร์

จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ลัญญา หวลบุตดา. (2555). ความต้องการพัฒนาตนเองของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน สถานี

ตำรวจนครบาลปทุมวัน. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
การศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชวัลนุช อุทยาน. 2552. ศิลปะการต้อนรับและการบริการ. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2554, จาก

<http://servicearts.wordpress.com/17/>

วรรณรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. 2554. ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน

2554, จาก <http://wiki.edu.chula.ac.th/groups/a3394/wiki/12b20/index.html>

วัชรระ เวียงแก้ว. 2553. การศึกษาตลอดชีวิต. สืบค้นเมื่อ 7 กันยายน 2554, จาก

<http://www.idis.ru.ac.th/report/index.php?topic=2952.0;wap2>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางสาวศุภสี สุขสุนทร
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2548 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการ) คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร วิทยาเขตพณิชยการพระนคร
สถานที่ทำงาน พระราชวังบางปะอิน
ตำแหน่งงานปัจจุบัน พนักงานธุรการ ส.1